

Programmam brochure

Tien jaar leren in Lunteren

21, 22 en 23 maart 2011

Info en inschrijven

www.conferentielunteren.nl

www.schoolaanzet.nl

www.deelnameregistratie.nl

Conferentie Lunteren 2011

Tien jaar leren in Lunteren

Maandag 21, dinsdag 22, woensdag 23 maart

Congrescentrum De Werelt in Lunteren

www.conferentielunteren.nl

www.schoolaanzet.nl

www.deelnameregistratie.nl

• Introductie	4
• Programma	5
• Programma voor bestuur en management	8
• Inschrijven en informatie	9
• Index maandag 21 maart 2011	10
• Index dinsdag 22 maart 2011	12
• Index woensdag 23 maart 2011	14
• Beschrijvingen workshops en masterclasses	22
• Lunteren op maat	99
• Participanten	100

Tien jaar Leren in Lunteren!

Echt, het is dit jaar voor de tiende keer dat we elkaar gaan ontmoeten in Congrescentrum De Werelt in Lunteren. Een mijlpaal en als iemand mij bij de eerste keer zou hebben gezegd dat we in 2011 voor de tiende keer in Lunteren bij elkaar zouden komen, had ik dat meewarig voor kennisgeving aangenomen. En toch is het gelukt. Vooral dankzij het niet aflatende enthousiasme van al die collega's die de weg naar Lunteren de afgelopen jaren hebben weten te vinden en telkens terugkeren om workshops te volgen of te geven. Geweldig motiverend en stimulerend. Vanzelfsprekend verwachten we u ook allemaal weer van 21 tot en met 23 maart 2011. Opnieuw staat de onderwijspraktijk centraal en gaat het ook deze lustrumeditie om het leren van en met elkaar. Het belooft weer een ouderwets goed gevuld praktijkprogramma te worden, waarin taal, lezen, rekenen en Passend Onderwijs aan de kapstok van 'opbrengstgericht werken' worden gehangen.

Feitelijk kunnen we deze tiende keer ook zien als een terugblik op de Kwaliteitsagenda *Scholen voor Morgen* want met de komst van het nieuwe kabinet is die agenda formeel beëindigd. Gelukkig heeft onze nieuwe minister Marja van Bijsterveldt de intentie en ambitie uitgesproken om de focus te houden op taal, lezen en rekenen in relatie tot het versterken van het opbrengstgericht werken. En ook Passend Onderwijs blijft volop centraal staan tijdens deze kabinetsperiode. Voldoende aanleiding dus om niet alleen te evalueren, maar vooral ook om samen vooruit te kijken en de lat hoog te laten liggen waar het gaat om de kwaliteit van ons onderwijs.

Lunteren 2011 biedt weer een waaier aan praktijkontwikkelingen op de domeinen die ertoe doen in het primair, speciaal en voortgezet (speciaal) onderwijs. Ook deze editie is het uitgangspunt dat de onderwijsprofessional haar eigen verhaal vertelt en de kennis en kunde actief wil delen met de collega's. Geen aanbodgestuurde workshops, maar wat doet er echt toe en waarmee kan ik morgen aan de slag in mijn groep en op mijn school. Daar gaat het om tijdens de driedaagse.

Ook deze editie hebben we gekozen voor een aanvullend bestuurlijk programma op zowel de maandag als de dinsdagmiddag. Daarmee willen we optimaal recht doen aan het belang van het onderwijskundig leiderschap in de meest brede zin van het woord, maar tevens de inbedding van 'Lunteren' in de PO-Raad accentueren. De PO-Raad draagt immers de bestuurlijke verantwoordelijkheid voor de implementatie, borging en verspreiding van de activiteiten en trajecten in het kader van de (voormalige) Kwaliteitsagenda *Scholen voor Morgen* en Passend Onderwijs.

De maandag en dinsdag staan helemaal in het teken van de basisvaardigheden taal en rekenen en op woensdag staat alles rond de leerlingenzorg en Passend Onderwijs op de agenda.

Drie dagen lang een programma voor leraren, intern en ambulant begeleiders, coördinatoren, schoolleiders, bestuurders, schoolbegeleiders en alle andere belangstellenden. Drie dagen lang volop gelegenheid om elkaar te ontmoeten, te spreken en te leren van en met elkaar in een sfeervolle en informele lerende omgeving.

Ik hoop u in grote getale weer te mogen verwelkomen van 21 tot en met 23 maart!

Met vriendelijke groeten,

Mede namens de voorzitter van de PO-Raad, Kete Kervezee en de coördinator Passend Onderwijs, Henk Keesenberg

Roel Weener
Algemeen Projectleider PO-Raad/Projectbureau Kwaliteit

Het podium voor informatie, verdieping en verbreding op het gebied van onderwijs en zorg, met de focus op de basisvaardigheden taal en rekenen en opbrengstgericht werken, Passend Onderwijs en besturen.

‘Tien jaar leren in Lunteren’ is de titel van de tiende editie van de driedaagse conferentie die plaatsvindt op 21, 22 en 23 maart 2011 bij Congrescentrum de Werelt in Lunteren.

Tijdens de conferentie wordt een scala aan voorbeelden van ontwikkelde onderwijspraktijk gepresenteerd. Onderwijspraktijk waarbij taal, lezen, rekenen, opbrengstgericht werken en Passend Onderwijs centraal staan. Het accent ligt op de praktijk van alledag en op ontwikkelingsprocessen die in het onderwijs zelf een prominente rol spelen. Ook tijdens deze lustrumeditie zal naast de focus op de leraar, intern begeleider, coördinator en schoolleider - de rol van de besturen extra aandacht krijgen.

Activiteiten die vanuit de PO-Raad, Projectbureau en het Infopunt Passend Onderwijs worden geïnitieerd en gestimuleerd zullen centraal staan in drie thematische dagen.

- *Maandag 21 maart.* De eerste dag wordt het accent gelegd op opbrengstgericht werken gekoppeld aan de basisvaardigheden taal en rekenen. We belichten deze onderwerpen vanuit de onderwijspraktijk, de verbetertrajecten en de masterclasses voor scholen, besturen en coördinatoren.
- *Dinsdag 22 maart.* Ook op de tweede dag wordt het accent gelegd op opbrengstgericht werken gekoppeld aan de basisvaardigheden taal en rekenen. We belichten deze onderwerpen vanuit de onderwijspraktijk, de verbetertrajecten en de masterclasses voor scholen, besturen en coördinatoren.
- *Woensdag 23 maart.* De focus van deze derde dag ligt op de ontwikkeling van Passend Onderwijs in relatie tot de kwaliteit van de leerlingenzorg, de zorgstructuren, zorgprofielen, het handelingsgericht en opbrengstgericht werken.

Het belangrijkste uitgangspunt van de conferentie is het bieden van een podium voor het delen met collega's van kansrijke ontwikkelingen. PO-Raad/Projectbureau Kwaliteit wil de mogelijkheid bieden collega's en geïnteresseerden kennis te laten nemen van interessante en veelbelovende ontwikkelingen in de klas, de school, het samenwerkingsverband en op bovenschools niveau. Hierbij wordt uitgegaan van een combinatie van praktijk en theorie. Elke workshop wordt uitgevoerd door een inhoudelijk deskundige en een ervaringsdeskundige. Hierbij staan de leerling en het primaire proces centraal.

Voor wie is Lunteren?

Het programma van de conferentie ‘Tien jaar leren in Lunteren’ is bedoeld voor leraren, coördinatoren, intern en ambulant begeleiders, directeuren en bestuurders. In de driedaagse conferentie wordt het een accent gelegd op de basisvaardigheden taal en rekenen, Passend Onderwijs en opbrengstgericht werken. Binnen deze thema's ligt de focus op de inhoud en de uitvoering, het bestuurlijk en onderwijskundig kader en het verander- en verbetermanagement.

Deelnemers kunnen zich inschrijven voor één, twee of drie dagen. Aan de coördinatoren van samenwerkingsverbanden vragen wij om de informatie over de conferentie te communiceren met de scholen in hun samenwerkingsverband. Ook vragen wij hen een deelnemersdelegatie uit hun samenwerkingsverband samen te stellen.

De programmabrochure is te bekijken en te downloaden via www.conferentielunteren.nl, www.schoolaanzet.nl en www.deelnameregistratie.nl.

Het programma

	maandag 21 maart 2011 <i>Basisvaardigheden Taal en Rekenen</i> <i>Opbrengstgericht werken</i>	dinsdag 22 maart 2011 <i>Basisvaardigheden Taal en Rekenen</i> <i>Opbrengstgericht werken</i>	woensdag 23 maart 2011 <i>Passend Onderwijs</i>
10.00	Welkom door Roel Weener	Welkom door Roel Weener	Welkom door Roel Weener
10.15	Inleiding	Inleiding	Inleiding door Henk Keesenberg
11.00	Programmawissel	Programmawissel	Programmawissel
11.15	Workshops 1 ^e ronde	Workshops 1 ^e ronde	Workshops 1 ^e ronde
12.30	Lunch, netwerken	Lunch, netwerken	Lunch, netwerken
13.45	Workshops 2 ^e ronde	Workshops 2 ^e ronde	Workshops 2 ^e ronde
15.00	Programmawissel	Programmawissel	Programmawissel
15.15	Workshops 3 ^e ronde	Workshops 3 ^e ronde	Workshops 3 ^e ronde
16.30	Programmawissel	Programmawissel	Infosessies / borrel / netwerken
16.45	Infosessies / netwerken	Infosessies / netwerken	
17.30	Borrel	Borrel	
18.00	Diner*	Diner*	
20.30	Avondprogramma Muziek (foyer)	Avondprogramma Muziek (foyer)	

* Op aanmelding vooraf.

Over het programma

De conferentiedagen starten met een plenaire inleiding van ongeveer een uur. Daarna volgen in drie rondes workshops en masterclasses.

Tijdens de workshops staan vooral het praktisch handelen in de dagelijkse werkelijkheid en de dialoog met collega's centraal. In de masterclasses wordt dieper op een specifiek onderwerp ingegaan.

Enkele hoorcolleges zijn bedoeld voor informatieoverdracht aan een grotere groep deelnemers.

De sessies worden in één of twee rondes uitgevoerd.

Na afloop van de derde workshopronde vinden infosessies plaats. In deze infosessies komen thema's aan de orde die in maart 2011 op de school- en beleidsagenda staan.

Workshops, tijdsduur vijf kwartier

- De workshop is een presentatie van een voorbeeld uit de onderwijspraktijk. De informatie kan door de deelnemers indien gewenst direct toegepast worden in de eigen praktijk.
- De workshop wordt gegeven door een professional uit de dagelijkse praktijk van de school/samenwerkingsverband. Er mag daarbij sprake zijn van ondersteuning door een extern begeleider.
- De presentatie van het praktijkvoorbeeld wordt altijd gevolgd door een interactief gedeelte van de workshop, waarbij de deelnemers worden uitgedaagd te reageren en te reflecteren.
- De workshop wordt zodanig ingericht dat de deelnemers uitgedaagd en uitgenodigd worden om (indien van toepassing op hun eigen praktijk en ontwikkeling) te komen tot kijken en leren van en met elkaar.
- Een workshop gaat altijd in op het proces en minder op het product. Succesfactoren staan centraal maar ook de voetangels en klemmen die men tegenkomt/tegenkwam!

Masterclasses, tijdsduur vijf kwartier

- In masterclasses gaat het om de uitwerking van een goed praktijkvoorbeeld of –instrumentarium.
- Het gaat hier om het 'waarom' en 'waarvoor' en 'hoe' en minder om het 'wat'.
- Deelnemers krijgen de gelegenheid om verdiepingsvragen te stellen vanuit hun eigen dagelijkse praktijk en ontwikkeling in relatie tot het thema van de masterclass.
- De masterclass heeft als doel een denkproces bij de deelnemers aan te moedigen.
- Centraal tijdens een masterclass staat de overdracht van informatie.

Hoorcolleges, tijdsduur vijf kwartier

Tijdens 'Lunteren 2011' worden hoorcolleges ingepland over ontwikkelingen bij taal en lezen, rekenen, Passend Onderwijs en/of de rol van besturen bij onderwijsontwikkeling. Bij de hoorcolleges mag een groep van 50 of meer deelnemers inschrijven.

Lunteren op maat

Deelnemers die als individu of als voltallig team een vraag aan de orde willen stellen of een eigen procesgang willen volgen, kunnen zich aanmelden onder vermelding van het thema dat aan bod moet komen. Is er een procesbegeleider nodig dan kan in overleg met de Projectgroep Lunteren 2011 en/of met de PO-Raad worden bezien op welke wijze op mogelijke behoeften en wensen van begeleiding kan worden ingegaan.

Infosessies, tijdsduur drie kwartier

Aan het eind van de conferentiedagen worden infosessies georganiseerd op basis van de actualiteit in maart 2011. Eind februari wordt door de Projectgroep Lunteren 2011 vastgesteld of de infosessies daadwerkelijk zullen plaatsvinden.

Avondprogramma

Om te vieren dat het de tiende keer is dat de driedaagse studieconferentie in Lunteren plaatsvindt, zal er een ontspannend en muzikaal avondprogramma worden aangeboden op maandag en dinsdag. Kom genieten van een muzikale verrassing!

Programma voor bestuur en management

Maandag 21 maart 2011

Vanaf 11.00 uur verzorgt professor Geert ten Dam een inleiding voor bestuurders.

Na deze inleiding kunnen bestuurders de workshops bezoeken die in het 'normale' programma worden aangeboden.

Dinsdag 22 maart 2011

Om 15.15 uur vindt er een onderwijsdebat plaats. Samen met u als bestuurder willen we nadenken, praten en discussiëren over effectieve en efficiënte implementatiestrategieën in het primair onderwijs. Het gaat dan met name om het bepalen van de wijze waarop besturen en bestuurders hun verantwoordelijkheid als onderwijskundig manager kunnen inrichten en uitvoeren, zodat het een duurzaam effect heeft op het versterken van de onderwijskwaliteit in de scholen.

Voor dit debat zijn als gasten uitgenodigd René Bagchus, directeur primair onderwijs van het ministerie van OCW, Mirko Noordegraaf, hoogleraar van de Universiteit van Utrecht, Dick de Wolff, bestuursvoorzitter van de faculteit Opleidingen van de Hogeschool Utrecht en Dolf van Veen, hoogleraar en voorzitter van het Platform Jeugd. Ook Kete Kervezee, voorzitter PO-Raad, neemt deel aan het debat dat onder leiding staat van Roel Weener, algemeen projectleider van Projectbureau Kwaliteit.

Lunteren op maat voor bestuurders

Op zowel maandag als dinsdag kunnen bestuurders gebruik maken van ondersteuning op maat onder de noemer 'Lunteren op maat'. Bij aanmelding kan een bestuurder aangeven of zij/hij in gesprek wil gaan met een expert.

Inschrijven en bevestiging

U heeft de mogelijkheid om naar keuze voor één, twee of drie dagen in te schrijven.

Inschrijven voor de conferentie kan uitsluitend individueel online via www.deelnameregistratie.nl. Uw inschrijving is definitief na uw bevestiging via de knop 'ok+verzend' rechts onderaan het totaaloverzicht in stap 5. Hierna ontvangt u automatisch en per omgaande een e-mailbevestiging met de gegevens van uw aanmelding en een 'deelnameregistratie account' (gebruikersnaam, wachtwoord en toelichting) waarmee u kunt inloggen en online uw persoonlijke inschrijfgegevens kunt bekijken en/of wijzigen. Neem direct contact op met de deelnameregistratie indien u geen bevestigingsmail ontvangt.

De inschrijving blijft geopend tot 13 maart 2011 of totdat het maximaal aantal deelnemers (per dag) is bereikt.

Uw keuzeprogramma reserveren

In stap 2 van uw online inschrijving stelt u uw eigen conferentieprogramma samen.

Uw workshops worden direct bij inschrijving voor u gereserveerd en per e-mail aan u bevestigd. Volgeboekte programmaonderdelen zijn (browserafhankelijk) herkenbaar aan een rode balk en/of een sterretje en kunnen niet meer worden toegewezen. Check uw gereserveerde workshops in het totaaloverzicht in stap 5 van uw inschrijving.

Deelnamekosten en extra opties

De deelnamekosten bedragen 150 euro per persoon per dag.

Tijdens uw inschrijving kunt u voor maandag- en dinsdagavond de volgende opties reserveren:

- diner à 30 euro pppd
- avondprogramma (kosteloos)
- overnachting op een eenpersoons kamer à 80 euro pppn inclusief ontbijt.

Het dagtarief geldt ongeacht het aantal dagdelen dat u deelneemt. De overnachting vindt plaats in het congreshotel of in een hotel in de nabije omgeving. De hotelkamers worden toegewezen op volgorde van binnenkomst van de aanmeldingen.

Groepskorting

Komt u met 15 personen of meer dan kunt u, voorafgaand aan uw inschrijvingen, een groepskortingscode aanvragen bij de deelnameregistratie. De code moet tijdens de inschrijving in alle individuele inschrijfformulieren worden ingevuld en geeft 25 euro korting per deelnemer.

De code geldt uitsluitend bij 15 of meer inschrijvingen op de betreffende code, mits ingevuld in de individuele inschrijfformulieren vóór 28 februari 2011.

Annuleren en/of wijzigen van uw inschrijving

Het zelf online wijzigen van uw inschrijving is mogelijk t/m 28 februari 2011. Vanaf 1 maart 2011 is wijzigen niet meer toegestaan.

U kunt uw inschrijving zelf online en kosteloos annuleren t/m 7 februari 2011. Met ingang van 8 februari 2011 is annuleren niet meer mogelijk en zijn de volledige deelnamekosten verschuldigd. Bij verhindering heeft u het recht om een vervanger te sturen. Zie voor de werkwijze voor het wijzigen en annuleren van uw inschrijving de toelichting in het mailbericht 'Uw deelnameregistratie account'. Door uw inschrijving gaat u akkoord met deze annuleringsvoorwaarden.

Deelnamebewijs en Routebeschrijving

In de week voorafgaand aan de conferentie ontvangt u per e-mail een persoonlijk deelnamebewijs en een routebeschrijving.

Informatie

- Voor inhoudelijke informatie over de conferentie kunt u contact opnemen met het Projectbureau Kwaliteit, telefoon 030-3100940 of e-mail info@schoolaanzet.nl.
- Voor informatie over uw inschrijving kunt u bellen met de deelnameregistratie, 036-5331941 (10.00-12.00 uur) of mailen naar conferentielunteren@deelnameregistratie.nl.
- Kijk voor meer informatie op www.conferentielunteren.nl, www.schoolaanzet.nl en www.deelnameregistratie.nl.

Toevoeging: B=Bestuur en management, H=Hoorcollege, M=Masterclass, W=Workshop

nr	workshoptitel	thema	workshopleider(s)	1e ronde 11.15- 12.30	2e ronde 13.45- 15.00	3e ronde 15.15- 16.30
001.0W	1-Zorgroute maar dan anders	ogw	Sandra Loos	•		
002.0B	Bestuur en management. Inleiding	besturen	Geert ten Dam	•		
003.0M	Doelgericht en handelingsgericht werken met groepsplannen rekenwiskunde in groep 1 en 2	rekenen	Marijke Bertu en Karin van der Zon	•		
004.0M	Effectieve aanpak woordenschat in de peuterspeelzaal en in de basisschool	taal	Marianne Verhallen en Froukje Mulder	•		
005.0W	Het leestraject in SWV FSL; lezen en HGW succesvol verbonden	taal en ogw	Sonja de Lange, Kees van Wel en Wil Bakker	•		
006.0W	Het rekenverbeterplan heeft resultaat	rekenen en ogw	Jos Sprakel	•		
007.0M	Leerlingengesprekken en Opbrengstgericht werken	ogw	Ed Koekebacker en Yvonne Leenders	•		
008.0M	Onderwijskundig leiderschap - het onzichtbare zichtbaar maken	ogw	Kees Vernooy	•		
009.0W	Rekenen/basisonderwijs. Kijken naar kinderen	rekenen	Berlinda Terlouw	•		
010.0W	Stimuleringsprogramma bij het lezen (SLIM) - praktische adviezen voor het sbo	taal en sbo	Cindy Teunissen	•		
011.1M en 011.2M	10 Tips voor betere spellingresultaten	taal	Cees Hereijgens	•		•
012.1M en 012.2M	Kansrijke combinatieklassen	taal/rekenen	Margreet Bijker	•		
013.1W en 013.2W	Werken met de datamuur en groepsplan. 'Every teacher can teach given time and the right kind of support'.	ogw	Ad Kappen	•		
014.1M en 014.2M	Kennismaken met de Referentieniveaus Rekenen	referentieniveaus en rekenen	Anneke Noteboom	•		
015.0W	Aangepaste toetsen taal en rekenen speciale leerlingen (focus op taal)	taal - sbo en bao	Marieke Tomesen		•	
016.0W	Begrijpend lezen - LISBO BL de aanpak op sbo Petrus Dondersschool	taal en sbo	Max Haring en Anke van de Wiel		•	
017.0W	Betere opbrengsten met prestatie-management	ogw	Otto Meulenbeek en Fred Berends		•	
018.0W	Het is allemaal zo saai! Gaat het leren van hoogbegaafden leerlingen anders?	hoogbegaafden	Dolf Janson		•	
019.0M	Jonge risicokinderen bij rekenen	rekenen	Hans van Luit		•	
020.0M	Kansen en knelpunten in het woordenschatonderwijs	taal	Dirkje van den Nulft en Juana Kibelaar		•	
021.0W	Katernen Leesonderwijs en Leesbegeleiding Speciaal Onderwijs	taal en so	Hanneke Wentink en Esther Willems		•	
022.0W	Opbrengstgericht werken en kansen voor besturen	ogw	Mieke Wessels		•	
023.0W	Opbrengstgericht werken en passend TAALonderwijs door het werken in units; een andere manier van organiseren	taal	Marietje de Jong		•	

nr	workshoptitel	thema	workshopleider(s)	1e ronde 11.15- 12.30	2e ronde 13.45- 15.00	3e ronde 15.15- 16.30
024.0M	Referentieniveaus - doorgaande lijn taal/lezen in het PO	referentieniveaus en taal	Mienke Droop		•	
025.0W	Zwak of Zeer zwak? Eerst een analyse!	ogw	Uschi van der Velden, Bonne van Dam en een vertegenwoordiger van een school		•	
026.1W en 026.2W	Handelingsgericht werken en gesprekken met leerlingen over doelen (zoals bij ontwikkelingsperspectief) en hoe die samen te bereiken	ogw	Noelle Pameijer (maandag) en Karen van Kooten (dinsdag)		•	
027.1M en 027.2M	Opbrengstgericht werken en Assessment basisvaardigheden voor leerkrachten	ogw	Ina Cijvat		•	
028.1M en 028.2M	Planmatig werken in de groepen 1 en 2 via het werken met groepsplannen	taal	Yvonne Leenders en Mariët Förer		•	
029.0W	Aanvankelijk Lezen in LIST op sbo De Vorm	taal en sbo	Miriam Limpens, Annemarie Goudbeek en Natasja Berends			•
030.0M	Begrijpend lezen; recente inzichten	taal	Karin van de Mortel en/ of Mariët Förer			•
031.0W	De inzet van verrijkmateriaal voor zeer getalenteerde leerlingen	hoogbegaafden	Manon Hulsbeek			•
032.0W	De neuzen dezelfde kant op bij de aanpak taal lezen en schrijven in Den Bosch	taal	Titus Hoedemaker			•
033.0W	Opbrengstgericht werken en effectief rekenonderwijs op het sbo	rekenen	René Huitink			•
034.0W	Opbrengstgericht werken en zes domeinen die ertoe doen	ogw	Marlou Beke en Jaap van Gilst			•
035.0M	Passende perspectieven: wat doen we met leerlingen die het fundamentele niveau (1F) niet halen?	referentieniveaus	Nina Boswinkel en Annette Koopmans			•
036.0W	Referentieniveaus - overstap van PO naar VO - praktijkvoorbeeld Volendam	referentieniveaus	Janneke Oosterman en/ of Els Loman en Cor Tol en Jan Tol			•
037.0M	Schoolbestuur aan zet; waar sta ik nu	ogw	Jos van der Pluijm			•
038.0W	SKOSS in de cockpit; sturen en koers houden	ogw	Cor Honcoop en Johan Gelauf			•
039.0M	Taalbeleid en toetsing woordenschat	taal	Marianne Verhallen en Dirkje van den Nulft			•
040.1M en 040.2M	Opbrengstgericht werken en leerlingvolgsystemen	ogw	Tijn Bloemendaal en Ina Cijvat			•
041.1M en 041.2M	Rekenen tot 10, 20, 100	rekenen	Arlette Buter			•
LOM1	Lunteren op maat Een vraag voorleggen aan een expert. Stel uw vraag in het invulveld in het inschrijfformulier.			Op afspraak		

Toevoeging: B=Bestuur en management, H=Hoorcollege, M=Masterclass, W=Workshop

nr	workshoptitel	thema	workshopleider(s)	1e ronde 11.15- 12.30	2e ronde 13.45- 15.00	3e ronde 15.15- 16.30
012.1M en 012.2M	Kansrijke combinatieklassen	taal/rekenen	Margreet Bijker	•		
013.1W en 013.2W	Werken met de datamuur en groepsplan. 'Every teacher can teach given time and the right kind of support'.	ogw	Ad Kappen		•	
014.1M en 014.2M	Kennismaken met de Referentieniveaus Rekenen	referentieniveaus en rekenen	Anneke Noteboom			•
026.1W en 026.2W	Handelingsgericht werken en gesprekken met leerlingen over doelen (zoals bij ontwikkelingsperspectief) en hoe die samen te bereiken	ogw	Noelle Pameijer (maandag) en Karen van Kooten (dinsdag)	•		
027.1M en 027.2M	Opbrengstgericht werken en Assessment basisvaardigheden voor leerkrachten	ogw	Ina Cijvat	•		
028.1M en 028.2M	Planmatig werken in de groepen 1 en 2 via het werken met groepsplannen	taal	Yvonne Leenders en Mariët Förer		•	
040.1M en 040.2M	Opbrengstgericht werken en leerlingvolgsystemen	ogw	Tijn Bloemendaal en Ina Cijvat			•
041.1M en 041.2M	Rekenen tot 10, 20, 100	rekenen	Arlette Buter			•
042.0M	Actief aan de slag met de herziene protocollen leesproblemen en dyslexie	taal - sbo en bao	Martine Gijzel en/of Maud van Druenen	•		
043.0W	Opbrengstgericht werken op obs Wereldwijzer; hoe wij het beste uit kinderen halen	ogw	Ann van Boxtel-van Riesen en Paula Hollander	•		
044.0W	Opvallend begaafde lezers in het groepsplan	hoogbegaafden	Yvonne Leenders, Mariët Förer, Gerard van der Burgt en Ike van den Berg	•		
045.0W	Realistisch rekenen voor leerlingen met autisme. Passend omgaan met onderwijsbehoeften	rekenen	Herman Hoogenboezem	•		
046.0M	Referentieniveaus taal – naar een doorlopende leerlijn voor lezen	referentieniveaus en taal	Annemarieke van Loon en Laura Punt	•		
047.0M	Singapore rekenen	rekenen	Lionel Kole	•		
048.0M	Van opbrengsten naar nieuw handelen leraren	ogw	Kees-Jan Overdevest en Monique Nederstigt	•		
049.0M	Voortgezet Technisch Lezen: leesbevordering en woordenschat	taal	Joop Stoeldraijer	•		
050.1W en 050.2W	Rekenen en schoolontwikkeling. Verbeteren van ons rekenonderwijs, hoe pakken we het aan?	rekenen	Harrie Kooijman	•		•
051.1W en 051.2W	Passend Indiceren, indicatiestelling, zorgzwaartetoekenning, financiering	passend onderwijs	Chris Struiksma en Lucas Rurup	•		

nr	workshoptitel	thema	workshopleider(s)	1e ronde 11.15- 12.30	2e ronde 13.45- 15.00	3e ronde 15.15- 16.30
052.0W	Digitop 1&2 - contentcatalogus voor hoogbegaafden	hoogbegaafden	Ton Fokker en Peter van Loon		•	
053.0W	Discussiëren kun je leren	taal	Chantal Deken		•	
054.0W	Hoe maak je je lessen rijker voor zeer getalenteerde leerlingen	hoogbegaafden	Nora Steenbergen		•	
055.0W	KIJK! 5-8 Registratie en observatie-instrument voor de reken-wiskunde ontwikkeling	rekenen	Maaïke Verschuren en Inge Seuntiëns		•	
056.0W	Krachtig leidinggeven	ogw	Sicco Baas en Petra Heegsma		•	
057.0W	Ontwikkelingsperspectief ingebed in de 1-Zorgroute op een sbo-school	ogw en sbo	Lieke Tijmens en Erik Verhoeven		•	
058.0W	Opbrengstgericht werken en Coöperatieve Leerstrategieën en taal	taal	Marije Heijdenrijk		•	
059.0W	Opbrengstgericht werken met Begrijpend Lezen (en Wereldoriëntatie)	taal	Ernst Keijsers		•	
060.0W	Opbrengstgericht Werken. Rijnlandse besturingsfilosofie voor leren op alle lagen	ogw	Herman Kolthof en Jan Tolhuijs		•	
061.0M	Spelling leren kan veel effectiever!	taal	Dolf Janson		•	
062.0M	Sturen op opbrengsten met de 1-Zorgroute	ogw	Wijnand Gijzen en Christine Goedhart		•	
063.0M	Woordenschat; Lezend woorden leren	taal	Paul Filipiak en Barbara Sparreboom		•	
064.0W	Aangepaste toetsen taal en rekenen speciale leerlingen (focus op rekenen)	rekenen en sbo/bao	Judith Hollenberg-Vos			•
065.0B	Bestuur en management Debat	besturen	Onder leiding van Roel Weener, mmv van verschillende gasten			•
066.0W	Compacten en verrijken voor zeer getalenteerde leerlingen	hoogbegaafden	Linda Smolenaers			•
067.0W	Instrument Dialoog en Opbrengstgericht Werken	ogw	Ingrid Veeke			•
068.0W	Taalregie – aansturen op effectief taalonderwijs	taal en ogw	Heleen Strating en Nanda van Oorschot			•
069.0M	Teamgericht werken aan het taalonderwijs met Taal100	taal	Martine Gijzel			•
070.0W	Twinning	ogw	Elleke Verwajen, Annemieke Zwart en een vertegenwoordiger van een school			•
071.0M	Zaakvakken en taal; twee vliegen in 1 klap	taal	Mienke Droop			•
072.0W	Zelf aan de slag met rijk en inspirerend onderwijs in begrijpend lezen	taal	Lucienne Gravestein en Judith van Oers			•
LOM2	Lunteren op maat Een vraag voorleggen aan een expert. Stel uw vraag in het invulveld in het inschrijfformulier.			Op afspraak		

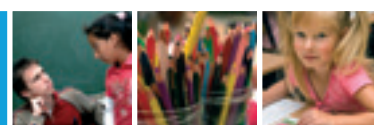

Toevoeging: B=Bestuur en management, H=Hoorcollege, M=Masterclass, W=Workshop

nr	workshoptitel	thema	workshopleider(s)	1e ronde 11.15- 12.30	2e ronde 13.45- 15.00	3e ronde 15.15- 16.30
051.1W en 051.2W	Passend Indiceren, indicatiestelling, zorgzwaartetoekenning, financiering	passend onderwijs	Chris Struiksmā en Lucas Rurup			●
073.0W	Handelingsgericht Werken en Opbrengstgericht Werken hebben alles met elkaar te maken	passend onderwijs	Nico van der Meer en een vertegenwoordiger van een school	●		
074.0W	Hoe Passend Onderwijs kwaliteit en strategie kan verbinden	passend onderwijs	Michiel Wigman en Heike Sieber	●		
075.0W	Kengetallen	passend onderwijs	Kees Timmers	●		
076.0W	Kwaliteit in het speciaal basisonderwijs	passend onderwijs	Freerik Meeuwes en Martin van den Oetelaar	●		
077.0W	Op zoek naar een andere manier van indiceren op basis van onderwijszorgbehoefte	passend onderwijs	Mia Nijland	●		
078.0W	Samenwerken in de context van Passend Onderwijs	passend onderwijs	José Dankers en Ab Kreunen	●		
079.0W	Samenwerking WSNS, schoolbesturen en gemeenten voor goede zorg in en om de school	passend onderwijs	Marij Bosdriesz en Dick Hattenberg	●		
080.0W	Schoolprofielen maken voor Passend Onderwijs	passend onderwijs	Irma Miedema en Alfons Timmerhuis	●		
081.0W	Versterken van de gouden driehoek kind - ouders - leerkracht	passend onderwijs	Janny Lammers	●		
082.0M	Werken aan een slagvaardig samenwerkingsverband	passend onderwijs	Ady Hoitink en Gerard van den Hoven	●		
083.1W en 083.2W	IJkpunten basiszorg en het onderwijszorgprofiel	passend onderwijs	Cor Hoffmans	●	●	
084.1W en 084.2W	Wie is de baas? Goed bestuur in het samenwerkingsverband	passend onderwijs	Harry Nijkamp	●		●
085.0W	Elke leerling telt...een vernieuwd scholingsaanbod	passend onderwijs	Mia Nijland		●	
086.0W	Gedragswerk en thuiszitterspreventie	passend onderwijs	Jaap van Petegem		●	
087.0W	Handreiking zorgzwaarte	passend onderwijs	Jos van der Pluijm		●	
088.0W	Integraal handelingsgericht zorgtoewijzen en het verdelingsvraagstuk	passend onderwijs	Dick Rasenberg		●	
089.0W	IVO: Indiciestelling vanuit onderwijsbehoefte	passend onderwijs	Irma Miedema en Alfons Timmerhuis		●	
090.0W	Meer en betere zorgteams/ZAT in PO	passend onderwijs	Cecile Godefroy		●	
091.0W	Over onderwijszorgprofielen	ogw	Jos van der Pluijm		●	
092.0W	Werken met het April onderwijszorgprofiel	passend onderwijs	Ron Benjamins en een vertegenwoordiger van een school of swv		●	

nr	workshoptitel	thema	workshopleider(s)	1e ronde 11.15- 12.30	2e ronde 13.45- 15.00	3e ronde 15.15- 16.30
093.0W	Zorgroutes in het voortgezet onderwijs	passend onderwijs	Arjan Clijsen		•	
094.1W en 094.2W	Bekostiging Passend Onderwijs	passend onderwijs	Bé Keizer		•	•
095.1H en 095.2H	Actualiteiten	passend onderwijs	Henk Keesenberg		•	•
096.0W	Ambulante begeleiding	passend onderwijs	Peter Mol			•
097.0W	Handelingsgericht diagnosticeren in zorgteams en ZAT's	passend onderwijs	Marina Moerkens en Karen van Kooten			•
098.0W	Onderwijszorgprofiel, Framework; Invoeringsprogramma Passend Onderwijs	passend onderwijs	Rob Franke en Piet Vogel			•
099.0W	Samenwerken met het speciaal onderwijs	passend onderwijs	Kees Kuijs			•
100.0W	Samenwerking WSNS en SO voor Passend Onderwijs, met rol ZAT	passend onderwijs	Gerard Bouma en Bart van Kessel			•
101.0W	Thuiszitters aan stuurboord of aan bakboord	passend onderwijs	Hans den Dulk			•
102.0W	Wat gebeurt er met Cluster 4-leerlingen?	passend onderwijs	Corine van Helvoirt			•
103.0W	Zorgplatform+: het digitaal loket	passend onderwijs	Bart Vollmuller en/of Corjohn van der Beek			•
LOM3	Lunteren op maat Een vraag voorleggen aan een expert. Stel uw vraag in het invulveld in het inschrijfformulier.			Op afspraak		

Toevoeging: B=Bestuur en management, H=Hoorcollege, M=Masterclass, W=Workshop

nr	workshoptitel	thema	workshop-leider(s)	maandag 21 maart 2011			dinsdag 22 maart 2011			woensdag 23 maart 2011		
				R1	R2	R3	R1	R2	R3	R1	R2	R3
001.0W	1-Zorgroute maar dan anders	ogw	Sandra Loos	•								
002.0B	Bestuur en management. Inleiding	besturen	Geert ten Dam	•								
003.0M	Doelgericht en handelingsgericht werken met groepsplannen reken-wiskunde in groep 1 en 2	rekenen	Marijke Bertu en Karin van der Zon	•								
004.0M	Effectieve aanpak woordenschat in de peuterspeelzaal en in de basisschool	taal	Marianne Verhallen en Froukje Mulder	•								
005.0W	Het leestraject in SWV FSL; lezen en HGW succesvol verbonden	taal en ogw	Sonja de Lange, Kees van Wel en Wil Bakker	•								
006.0W	Het rekenverbeterplan heeft resultaat	rekenen en ogw	Jos Sprakel	•								
007.0M	Leerlingengesprekken en Opbrengstgericht werken	ogw	Ed Koekebacker en Yvonne Leenders	•								
008.0M	Onderwijskundig leiderschap - het onzichtbare zichtbaar maken	ogw	Kees Vernooy	•								
009.0W	Rekenen/basisonderwijs. Kijken naar kinderen	rekenen	Berlinda Terlouw	•								
010.0W	Stimuleringsprogramma bij het lezen (SLIM) - praktische adviezen voor het sbo	taal en sbo	Cindy Teunissen	•								
011.1M en 011.2M	10 Tips voor betere spellingresultaten	taal	Cees Hereijgens	•		•						
012.1M en 012.2M	Kansrijke combinatieklassen	taal/rekenen	Margreet Bijker	•			•					
013.1W en 013.2W	Werken met de datamuur en groepsplan. 'Every teacher can teach given time and the right kind of support'.	ogw	Ad Kappen	•				•				
014.1M en 014.2M	Kennismaken met de Referentieniveaus Rekenen	referentieniveaus en rekenen	Anneke Noteboom	•					•			
015.0W	Aangepaste toetsen taal en rekenen speciale leerlingen (focus op taal)	taal - sbo en bao	Marieke Tomesen		•							
016.0W	Begrijpend lezen - LISBO BL de aanpak op sbo Petrus Dondersschool	taal en sbo	Max Haring en Anke van de Wiel		•							
017.0W	Betere opbrengsten met prestatie management	ogw	Otto Meulenbeek en Fred Berends		•							
018.0W	Het is allemaal zo saai! Gaat het leren van hoogbegaafde leerlingen anders?	taal	Dolf Janson		•							

nr	workshoptitel	thema	workshop-leider(s)	maandag 21 maart 2011			dinsdag 22 maart 2011			woensdag 23 maart 2011		
				R1	R2	R3	R1	R2	R3	R1	R2	R3
019.0M	Jonge risicokinderen bij rekenen	rekenen	Hans van Luit		•							
020.0M	Kansen en knelpunten in het woordenschatonderwijs	taal	Dirkje van den Nulft en Juana Kibbelaar		•							
021.0W	Katernen Leesonderwijs en Leesbegeleiding Speciaal Onderwijs	taal en so	Hanneke Wentink en Esther Willems		•							
022.0W	Opbrengstgericht werken en kansen voor besturen	ogw	Mieke Wessels		•							
023.0W	Opbrengstgericht werken en passend TAALonderwijs door het werken in units; een andere manier van organiseren	taal	Marietje de Jong		•							
024.0M	Referentieniveaus - doorgaande lijn taal/lezen in het PO	referentieniveaus en taal	Mienke Droop		•							
025.0W	Zwak of Zeer zwak? Eerst een analyse!	ogw	Uschi van der Velden, Bonne van Dam en een vertegenwoordiger van een school		•							
026.1W en 026.2W	Handelingsgericht werken en gesprekken met leerlingen over doelen (zoals bij ontwikkelingsperspectief) en hoe die samen te bereiken	ogw	Noelle Pameijer (maandag) en Karen van Kooten (dinsdag)		•		•					
027.1M en 027.2M	Opbrengstgericht werken en Assessment basisvaardigheden voor leerkrachten	ogw	Ina Cijvat		•		•					
028.1M en 028.2M	Planmatig werken in de groepen 1 en 2 via het werken met groepsplannen	taal	Yvonne Leenders en Mariët Förer		•			•				
029.0W	Aanvankelijk Lezen in LIST op sbo De Vorm	taal en sbo	Miriam Limpens, Annemarie Goudbeek en Natasja Berends							•		
030.0M	Begrijpend lezen; recente inzichten	taal	Karin van de Mortel en/of Mariët Förer							•		
031.0W	De inzet van verrijkingsmaterialen voor zeer getalenteerde leerlingen	hoogbegaafden	Manon Hulsbeek							•		
032.0W	De neuzen dezelfde kant op bij de aanpak taal lezen en schrijven in Den Bosch	taal	Titus Hoedemaker							•		
033.0W	Opbrengstgericht werken en effectief rekenonderwijs op het sbo	rekenen	René Huitink							•		
034.0W	Opbrengstgericht werken en zes domeinen die ertoe doen	ogw	Marlou Beke en Jaap van Gilst							•		

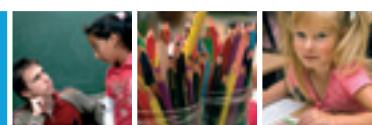

Toevoeging: B=Bestuur en management, H=Hoorcollege, M=Masterclass, W=Workshop

nr	workshoptitel	thema	workshop-leider(s)	maandag 21 maart 2011			dinsdag 22 maart 2011			woensdag 23 maart 2011		
				R1	R2	R3	R1	R2	R3	R1	R2	R3
035.0M	Passende perspectieven: wat doen we met leerlingen die het fundamentele niveau (1F) niet halen?	referentieniveaus	Nina Boswinkel en Annette Koopmans			●						
036.0W	Referentieniveaus - overstap van PO naar VO - praktijk-voorbeeld Volendam	referentieniveaus	Janneke Oosterman en/of Els Loman en Cor Tol en Jan Tol			●						
037.0M	Schoolbestuur aan zet; waar sta ik nu	ogw	Jos van der Pluijm			●						
038.0W	SKOSS in de cockpit; sturen en koers houden	ogw	Cor Honcoop en Johan Gelauf			●						
039.0M	Taalbeleid en toetsing woordenschat	taal	Marianne Verhallen en Dirkje van den Nulft			●						
040.1M en 040.2M	Opbrengstgericht werken en leerlingvolgsystemen	ogw	Tijn Bloemendaal en Ina Cijvat			●		●				
041.1M en 041.2M	Rekenen tot 10, 20, 100	rekenen	Arlette Buter			●		●				
042.0M	Actief aan de slag met de herziene protocollen leesproblemen en dyslexie	taal - sbo en bao	Martine Gijzel en/of Maud van Druenen				●					
043.0W	Opbrengstgericht werken op obs Wereldwijzer; hoe wij het beste uit kinderen halen	ogw	Ann van Boxtel-van Riesen en Paula Hollander				●					
044.0W	Opvallend begaafde lezers in het groepsplan	hoog-begaafden	Yvonne Leenders, Mariët Förer, Gerard van der Burgt en Ike van den Berg				●					
045.0W	Realistisch rekenen voor leerlingen met autisme. Passend omgaan met onderwijsbehoeften	rekenen	Herman Hoogenboezem				●					
046.0M	Referentieniveaus taal – naar een doorlopende leerlijn voor lezen	referentieniveaus en taal	Annemarieke van Loon en Laura Punt				●					
047.0M	Singapore rekenen	rekenen	Lionel Kole				●					
048.0M	Van opbrengsten naar nieuw handelen leraren	ogw	Kees-Jan Overdevest en Monique Nederstigt				●					
049.0M	Voortgezet Technisch Lezen: leesbevordering en woordenschat	taal	Joop Stoeldraijer				●					
050.1W en 050.2W	Rekenen en schoolontwikkeling. Verbeteren van ons rekenonderwijs, hoe pakken we het aan?	rekenen	Harrie Kooijman				●		●			
051.1W en 051.2W	Passend Indiceren, indicatiestelling, zorgzwaartetoekenning, financiering	passend onderwijs	Chris Struiksmā en Lucas Rurup				●					●

nr	workshoptitel	thema	workshop-leider(s)	maandag 21 maart 2011			dinsdag 22 maart 2011			woensdag 23 maart 2011		
				R1	R2	R3	R1	R2	R3	R1	R2	R3
052.0W	Digitop 1&2 - contentcatalogus voor hoogbegaafden	hoogbegaafden	Ton Fokker en Peter van Loon					•				
053.0W	Discussiëren kun je leren	taal	Chantal Deken					•				
054.0W	Hoe maak je je lessen rijker voor zeer getalenteerde leerlingen	hoogbegaafden	Nora Steenbergen					•				
055.0W	KIJK! 5-8 Registratie en observatie-instrument voor de reken-wiskunde ontwikkeling	rekenen	Maaïke Verschuren en Inge Seuntiëns					•				
056.0W	Krachtig leidinggeven	ogw	Sicco Baas en Petra Heegsma					•				
057.0W	Ontwikkelingsperspectief ingebed in de 1-Zorgroute op een sbo-school	ogw en sbo	Lieke Tijmens en Erik Verhoeven					•				
058.0W	Opbrengstgericht werken en Coöperatieve Leerstrategieën en taal	taal	Marije Heijdenrijk					•				
059.0W	Opbrengstgericht werken met Begrijpend Lezen (en Wereldoriëntatie)	taal	Ernst Keijsers					•				
060.0W	Opbrengstgericht Werken. Rijnlandse besturingsfilosofie voor leren op alle lagen	ogw	Herman Kolthof en Jan Tolhuijs					•				
061.0M	Spelling leren kan veel effectiever!	taal	Dolf Janson					•				
062.0M	Sturen op opbrengsten met de 1-Zorgroute	ogw	Wijnand Gijzen en Christine Goedhart					•				
063.0M	Woordenschat; Lezend woorden leren	taal	Paul Filipiak en Barbara Sparreboom					•				
064.0W	Aangepaste toetsen taal en rekenen speciale leerlingen (focus op rekenen)	rekenen en sbo/bao	Judith Hollenberg-Vos						•			
065.0B	Bestuur en management Debat	besturen	Onder leiding van Roel Weener, mmv van verschillende gasten						•			
066.0W	Compacten en verrijken voor zeer getalenteerde leerlingen	hoogbegaafden	Linda Smolenaers						•			
067.0W	Instrument Dialoog en Opbrengstgericht Werken	ogw	Ingrid Veeke						•			
068.0W	Taalregie – aansturen op effectief taalonderwijs	taal en ogw	Heleen Strating en Nanda van Oorschot						•			
069.0M	Teamgericht werken aan het taalonderwijs met Taal100	taal	Martine Gijsel						•			

Toevoeging: B=Bestuur en management, H=Hoorcollege, M=Masterclass, W=Workshop

nr	workshoptitel	thema	workshop-leider(s)	maandag 21 maart 2011			dinsdag 22 maart 2011			woensdag 23 maart 2011		
				R1	R2	R3	R1	R2	R3	R1	R2	R3
070.0W	Twinning	ogw	Elleke Verwajen, Annemieke Zwart en een vertegenwoordiger van een school							•		
071.0M	Zaakvakken en taal; twee vliegen in 1 klap	taal	Mienke Droop							•		
072.0W	Zelf aan de slag met rijk en inspirerend onderwijs in begrijpend lezen	taal	Lucienne Gravestein en Judith van Oers							•		
073.0W	Handelingsgericht Werken en Opbrengstgericht Werken hebben alles met elkaar te maken	passend onderwijs	Nico van der Meer en een vertegenwoordiger van een school								•	
074.0W	Hoe Passend Onderwijs kwaliteit en strategie kan verbinden	passend onderwijs	Michiel Wigman en Heike Sieber								•	
075.0W	Kengetallen	passend onderwijs	Kees Timmers								•	
076.0W	Kwaliteit in het speciaal basisonderwijs	passend onderwijs	Freerik Meeuwes en Martin van den Oetelaar								•	
077.0W	Op zoek naar een andere manier van indiceren op basis van onderwijs-zorgbehoefte	passend onderwijs	Mia Nijland								•	
078.0W	Samenwerken in de context van Passend Onderwijs	passend onderwijs	José Dankers en Ab Kreunen								•	
079.0W	Samenwerking WSNS, schoolbesturen en gemeenten voor goede zorg in en om de school	passend onderwijs	Marij Bosdriesz en Dick Hattenberg								•	
080.0W	Schoolprofielen maken voor Passend Onderwijs	passend onderwijs	Irma Miedema en Alfons Timmerhuis								•	
081.0W	Versterken van de gouden driehoek kind - ouders - leerkracht	passend onderwijs	Janny Lammers								•	
082.0M	Werken aan een slagvaardig samenwerkingsverband	passend onderwijs	Ady Hoytink en Gerard van den Hoven								•	
083.1W en 083.2W	IJkpunten basiszorg en het onderwijszorgprofiel	passend onderwijs	Cor Hoffmans								•	•
084.1W en 084.2W	Wie is de baas? Goed bestuur in het samenwerkingsverband	passend onderwijs	Harry Nijkamp								•	•
085.0W	Elke leerling telt...een vernieuwd scholingsaanbod	passend onderwijs	Mia Nijland									•
086.0W	Gedragswerk en thuiszitterspreventie	passend onderwijs	Jaap van Petegem									•

nr	workshoptitel	thema	workshop-leider(s)	maandag 21 maart 2011			dinsdag 22 maart 2011			woensdag 23 maart 2011		
				R1	R2	R3	R1	R2	R3	R1	R2	R3
087.0W	Handreiking zorgzwaarte	passend onderwijs	Jos van der Pluijm								•	
088.0W	Integraal handelingsgericht zorgtoewijzen en het verdelingsvraagstuk	passend onderwijs	Dick Rasenberg								•	
089.0W	IVO: Indicatiestelling vanuit onderwijsbehoefte	passend onderwijs	Irma Miedema en Alfons Timmerhuis								•	
090.0W	Meer en betere zorgteams/ZAT in PO	passend onderwijs	Cecile Godefroy								•	
091.0W	Over onderwijszorgprofielen	ogw	Jos van der Pluijm								•	
092.0W	Werken met het April onderwijszorgprofiel	passend onderwijs	Ron Benjamins en een vertegenwoordiger van een school of swv								•	
093.0W	Zorgroutes in het voortgezet onderwijs	passend onderwijs	Arjan Clijsen								•	
094.1W en 094.2W	Bekostiging Passend Onderwijs	passend onderwijs	Bé Keizer								•	•
095.1H en 095.2H	Actualiteiten	passend onderwijs	Henk Keesenberg								•	•
096.0W	Ambulante begeleiding	passend onderwijs	Peter Mol									•
097.0W	Handelingsgericht diagnosticeren in zorgteams en ZAT's	passend onderwijs	Marina Moerkens en Karen van Kooten									•
098.0W	Onderwijszorgprofiel, Framework; Invoeringsprogramma Passend Onderwijs	passend onderwijs	Rob Franke en Piet Vogel									•
099.0W	Samenwerken met het speciaal onderwijs	passend onderwijs	Kees Kuijs									•
100.0W	Samenwerking WSNS en SO voor Passend Onderwijs, met rol ZAT	passend onderwijs	Gerard Bouma en Bart van Kessel									•
101.0W	Thuiszitters aan stuurboord of aan bakboord	passend onderwijs	Hans den Dulk									•
102.0W	Wat gebeurt er met Cluster 4-leerlingen?	passend onderwijs	Corine van Helvoirt									•
103.0W	Zorgplatform+: het digitaal loket	passend onderwijs	Bart Vollmuller en/of Corjohn van der Beek									•
LOM1, 2 en 3	Lunteren op maat Een vraag voorleggen aan een expert. Stel uw vraag in het invulveld in het inschrijfformulier.			op afspraak			op afspraak			op afspraak		

001.0W

1-Zorgroute maar dan anders

Workshop Opbrengstgericht werken

Door Sandra Loos

Maandag 21 maart 2011 11.15-12.30 uur

Doelgroep: *ambulant begeleiders, beleidsmedewerkers, bestuurders, bouwcoördinatoren, bestuurders, bovenschools managers, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leden pcl, leden zorgplatform/commissie, orthopedagogen, remedial teachers en andere belangstellenden.*

Achtergrond: *basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, educatieve infrastructuur, sectororganisaties, vakbonden, besturen.*

Op veel scholen wordt hard gewerkt om het onderwijs beter af te stemmen op de onderwijsbehoeften van kinderen. Met 1-Zorgroute als vertrekpunt voor handelingsgericht werken ondersteunen we met 'kleurenroutes' scholen met specifieke kenmerken, vraagstukken en contexten. Wij laten zien dat er verschillende 'routes' zijn om handelingsgericht werken in te voeren in de school. Voor onder andere innovatieve scholen (Dalton, TOM, Montessori, Slim Fit et cetera), kleine scholen die bijvoorbeeld met een dalend leerlingenaantal te maken hebben en scholen die hun onderwijs op korte termijn moeten verbeteren zijn aangepaste 'routes' ontwikkeld die per situatie kunnen worden 'ingekleurd'. Het resultaat: een aanpak die past bij de situatie van iedere school en dus handreikingen biedt voor iedere intern begeleider, schooldirectie, schoolbestuurder en coördinator van een samenwerkingsverband.

Sandra Loos, KPC Groep 's-Hertogenbosch, is onderwijsadviseur. Zij ziet schoolontwikkeling als een avontuurlijke reis en dit gegeven bepaalt hoe zij op basis van enthousiasme, deskundigheid en visie met de opdrachtgever (bestuurders, schoolleiders, intern begeleiders en leerkrachten) op reis gaat, waarbij leren van elkaar en een professionele cultuur de reisbestemming is.

Specialiteit: onderwijs anders organiseren, 1-Zorgroute, kwaliteitszorg op bovenschools en schoolniveau, Nederlandse taal, onderwijsachterstand, voor- en vroegschoolse educatie, Passend Onderwijs.

002.0B

Bestuur en management

Inleiding

Door Geert ten Dam

Maandag 21 maart 2011 11.15-12.30

Doelgroep: *bestuurders.*

Achtergrond: *alle achtergronden.*

Meer informatie over de inhoud van deze inleiding zal in de loop van februari 2011 worden geplaatst op de websites www.conferentielunten.nl en www.schoolaanzet.nl.

Professor Geert ten Dam is hoofd van de afdeling Pedagogiek en Onderwijskunde van de Universiteit van Amsterdam.

003.0M**Doelgericht en handelingsgericht werken met groepsplannen rekenwiskunde in groep 1 en 2**
Masterclass Rekenen

Door Marijke Bertu en Karin van der Zon

Maandag 21 maart 2011 11.15-12.30 uur

Doelgroep: *ambulant begeleiders, beleidsmedewerkers, bestuurders, bouwcoördinatoren, bovenschools managers, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten, leden pcl, leden zorgplatform/commissie en andere belangstellenden.*

Achtergrond: *basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, ouderorganisaties, educatieve infrastructuur, sectororganisaties, besturen.*

Doelgericht en handelingsgericht werken met groepsplannen in groep 1-2, specifiek gericht op reken-wiskunde onderwijs, is uitgangspunt bij deze workshop. Een schoolbrede invoering van 1-Zorgroute is gewenst en meestal ook gebruikelijk. Het werken met groepsplannen in groep 1-2 stuit echter op veel scholen op weerstand en knelpunten.

Met een aangepast format doelgericht vorm en inhoud geven aan handelingsgericht werken met kleuters blijkt echter goed haalbaar, zonder afbreuk te doen aan de schoolbrede invoering van het werken met groepsplannen en de manier van werken in groep 1-2.

Het betekent denken vanuit onderwijsbehoeften, betekenisvol en spelenderwijs inhoud geven aan reken-wiskunde activiteiten, passend binnen de dagelijkse activiteiten, zorgen voor doelgericht en opbrengstgericht inhoud geven aan kwalitatief beter onderwijs. Dagritme-activiteiten, speelwerkhoeven en werken vanuit een thema in relatie tot de doelen zorgen voor een denkomslag van activiteitgericht naar doelgericht.

In deze masterclass nemen we met filmbeelden een kijkje in de praktijk om van daaruit ervaringen uit te wisselen en elkaar te inspireren. Wat is van belang bij reken-wiskunde ontwikkeling van kleuters? Welke meerwaarde kan handelingsgericht werken hebben op school, wat brengt het werken met groepsplannen teweeg bij de leerkrachten en wat merken kinderen en ouders ervan? Ook voor uw vragen en knelpunten is ruimte.

Marijke Bertu, KPC Groep, 's-Hertogenbosch, is jonge kindspecialist, opleidingskundige en pedagoog. Zij heeft ervaring in het basisonderwijs als leerkracht en adjunct directeur en werkt sinds vier jaar als adviseur. Marijke is mede-auteur van 'Alles Telt', de kleutermat reken-wiskunde.

Specialiteit: handelingsgericht werken, 1-Zorgroute, werken met groepsplannen, jonge (risico) kinderen, aangepaste formats voor groepsplannen in groep 1-2.

Karin van der Zon is intern begeleider aan de Willibrordschool, Bergschenhoek.

004.0M**Effectieve aanpak woordenschat in de peuterspeelzaal en in de basisschool****Masterclass Taal**

Door Marianne Verhallen en Froukje Mulder

Maandag 21 maart 2011 11.15-12.30 uur

Doelgroep: Leerkrachten onderbouw, taal- en woordenschatcoördinatoren, directie, educatieve infrastructuur, beleidsmedewerkers en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, ouderorganisaties, gemeenten.

Kinderen moeten zo snel mogelijk een basiswoordenschat opbouwen om met succes te leren lezen. Er is een nieuw hulpmiddel, Logo 3000, voor leidsters en leerkrachten om deze basiswoordenschat op school effectief te laten verwerven. Het gaat om kant en klaar materiaal (uitgewerkte semantiseringen, consolidering, woordwebben voor de woordmuur, cd's met liedjes en versjes) om peuters en kleuters voor groep 3 alle 3000 woorden uit de basiswoordenlijst te leren. Bijzonder is dat het materiaal ook de ouders bij het woorden leren betreft: wat de kinderen met Logo 3000 leren op school moeten ze met de ouders ook thuis doornemen. In het project het 'Ei van Columbus' worden oudercursussen georganiseerd. De taalzwakke ouders leren samen met hun kinderen de nieuwe Nederlandse woorden bij. Amsterdam maakt op deze manier al een koppeling tussen school en thuis. In de masterclass presenteren we het materiaal en bespreken we de ervaringen van de Amsterdamse pilot.

Marianne Verhallen, *Rezulto onderwijsadvies in Amsterdam, is gepromoveerd op onderzoek naar lexicale ontwikkeling van kinderen. Zij is continu bezig met het maken van een vertaalslag van onderzoek en wetenschap naar de onderwijspraktijk en heeft op veel scholen vernieuwingstrajecten met betrekking tot woordenschatonderwijs ingezet en begeleid.*

Specialiteit: woordenschat

Froukje Mulder, *ITTA- UvA (Instituut voor Taalonderzoek en Taalonderwijs Amsterdam) werkte mee aan de samenstelling van de Basiswoordenlijst Amsterdamse Kleuters. In het project het Ei van Columbus maakt zij een beschrijving van de oudercursus.*

Specialiteit: woordenschat van kinderen op de voor- en vroegschool.

005.0W**Het leertraject in SWV FSL; lezen en HGW succesvol verbonden****Workshop Taal en Opbrengstgericht werken**

Door Sonja de Lange en Kees van Wel en Wil Bakker

Maandag 21 maart 2011 11.15-12.30 uur

Doelgroep: *ambulant begeleiders, beleidsmedewerkers, bestuurders, bouwcoördinatoren, bovenschools managers, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten, logopedisten en andere belangstellenden.*

Achtergrond: *basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet (speciaal) onderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, sectororganisaties, besturen.*

Door het kwaliteitsbeleid van het samenwerkingsverband FSL werd gesignaleerd dat de resultaten van het leesonderwijs 'onder de maat' waren. Dit signaal is door een initiatiefgroep van leerkrachten, intern begeleiders en leidinggevenden opgepakt. Het resultaat is een leerzaam, inspirerend proces waarbij gepuzzeld wordt over de vraag hoe opbrengstgericht werken ingepast kan worden in handelingsgericht werken en 1-Zorgroute. Om het project te laten slagen werken we voortdurend aan de verbinding tussen personen, processen en resultaten. Daarbij maken we volop gebruik van de inzichten van onderwijsdeskundigen als Fullan, Kim en Senge om tot duurzame ontwikkeling te komen.

Inmiddels zijn de volgende acties in gang gezet:

- leerkrachten worden geschoold, waarbij ze reflecteren op hun eigen handelen en vaardigheden ontwikkelen
- elk schoolteam heeft zijn eigen plan van aanpak gemaakt
- intern begeleiders en/of leerkrachtsspecialisten worden opgeleid als leescoach
- leidinggevenden op school- en bovenschools niveau worden geschoold, onder andere gericht op handelingsgericht omgaan met data en pressure en support
- ouderavonden zijn georganiseerd om de ouders als partner erbij te betrekken.

Met veel plezier willen we u deelgenoot maken van onze ervaringen. Daarbij nodigen we u van harte uit om zelf de relatie te leggen met uw eigen praktijk en zijn we uiteraard bereid mee te denken bij de vragen die daarbij ontstaan.

Sonja de Lange is onderwijsspecialist bij NTO-Effekt in Maasdijk. Zij is ontwikkelaar en trainer van 1-Zorgroute handelingsgericht werken op maat voor schoolteams en co-auteur van het boek 'HGW een handreiking voor schoolteams'.

Specialiteit: handelingsgericht werken op alle niveaus in de organisatie, zowel op school- als bovenschools niveau.

Kees van Wel is een inspirerende coördinator WSNS van een middelgroot SWV WSNS in de regio Voorne Putten. *Specialiteit: mensen inspireren en verbinden aan de inhoudelijke doelen van het samenwerkingsverband.*

Wil Bakker coördineert het lesproject binnen het SWV FSL 39-06.

Specialiteit: het leesverbetertraject. Wil weet alle actoren op een inspirerende manier met elkaar te verbinden.

006.0W

Het rekenverbeterplan heeft resultaat

Workshop Rekenen en Opbrengstgericht werken

Door Jos Sprakel

Maandag 21 maart 2011 11.15-12.30 uur

Doelgroep: bestuurders, bouwcoördinatoren, bovenscholings managers, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, samenwerkingsverbanden, besturen.

De scholen van de Stichting Katholiek Onderwijs deden het best goed was de indruk. Toch wisten ze dat een en ander beter kon. En daarom besloten alle zeventien scholen aan de slag te gaan met een rekentraject.

Wat komt er bij kijken? Welke gevolgen heeft het rekentraject voor de bestuurder, de schoolleider, de intern begeleider en vooral de leerkracht? Wat waren de meest succesvolle acties om van 'goed' naar beter te komen? Tegen welke dilemma's loop je aan?

In deze workshop krijgen de deelnemers de praktijkverhalen te horen over scholen die hun leerlingen het allerbeste rekenonderwijs gunnen.

Jos Sprakel is adjunct-directeur stichting Katholiek Onderwijs Enschede en coördinator samenwerkingsverband 08.03.

Specialiteit: sturing geven aan veranderingen, aansturen zorg, onderwijskundig beleid en Opbrengstgericht Werken.

007.0M

Leerlingengesprekken en Opbrengstgericht werken Masterclass [Opbrengstgericht werken](#)

Door Ed Koekebacker en Yvonne Leenders

Maandag 21 maart 2011 11.15-12.30 uur

Doelgroep: *ambulant begeleiders, beleidsmedewerkers, bouwcoördinatoren, bovenschools managers, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten, logopedisten, orthopedagogen, remedial teacher en andere belangstellenden.*

Achtergrond: *basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, speciaal onderwijs, ouderorganisaties, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur.*

Hoe kunnen we leerlingen zelf wat sterker betrekken bij het in beeld brengen en het volgen van de eigen leesprestaties en de inzichten die ze daarbij krijgen ook leren benutten voor een eigen aanpak op lezen? Wanneer we leerlingen sterker op dit spoor willen krijgen, dan betekent dit dat we leerlingen ook bewust moeten maken van waar zij binnen de basisvaardigheden naartoe werken, dus welke doelen zij moeten bereiken. Op basis daarvan kunnen leerlingen na een bepaalde periode van gerichte inspanningen nagaan of ze er ook in geslaagd zijn om deze doelen te bereiken.

Het is de bedoeling dat de leerlingen een soort logboek bijhouden waarin ze zelf kunnen beschrijven wat de stand van zaken is van hun leesproces, bijvoorbeeld door de leerlingen tabellen aan te reiken waarin ze zelf kunnen aangeven op welk beheersingsniveau zij zitten. Hierbij spelen de scores op vaardigheidsniveau, de vaardigheden op toepassingsniveau en de motivatie van leerlingen een grote rol. Een noodzakelijk onderdeel van de aanpak is het gesprek tussen leerkracht en leerlingen aan het einde van de les of aan het einde van de week.

De masterclass is een gezamenlijke oriëntatie op opbrengstgericht werken op leerlingniveau:

- Hoe start je dit op?
- Welke instrumenten kun je hierbij gebruiken?
- Hoe zet je deze instrumenten in?
- Hoe leer je kinderen daarmee te werken?
- Hoe voer je het gesprek met kinderen over de monitoring die zij zelf bijhouden?
- Welke betekenis kan dit hebben in gesprekken met ouders?

Ed Koekebacker is zelfstandig onderwijsadviseur met als specialisatie lezen. Hij is medeauteur van onder meer 'Schatkist', 'Veilig leren lezen 2e maanversie', 'Estafette Nieuw'.

Specialiteit: leesonderwijs in de breedste zin, inclusief leesbevordering.

Yvonne Leenders, adviespraktijk Yvonne Leenders, is onderwijsadviseur en – ontwikkelaar. Zij is nauw betrokken bij de landelijke taal/lees – en rekenverbetertrajecten als inhoudelijk specialist. Daarnaast is zij medeontwikkelaar van 1-Zorgroute/ werken met groepsplannen.

Specialiteit: taal/lezen en rekenen/wiskunde, gedrag, werken met groepsplannen, opbrengstgericht werken/ handelingsgericht werken, jonge (risico-)kinderen.

008.0M

Onderwijskundig leiderschap - het onzichtbare zichtbaar maken

Masterclass Opbrengstgericht werken

Door Kees Vernooy

Maandag 21 maart 2011 11.15-12.30 uur*Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.**Achtergrond: alle achtergronden.*

Deze masterclass gaat in op de relatie tussen de schoolleiding en het monitoren van de leesontwikkeling. Monitoren is het volgen, interpreteren, verklaren en vervolgens sturen van de leerlingresultaten. Het monitoren heeft alles te maken met een nieuwe kijk op het functioneren van de schoolleiding in hooggeïndustrialiseerde landen. Het werk van de schoolleiding is in zekere zin aan een revolutie onderhevig. Dit komt door de opkomst van meetgestuurd/opbrengstgericht onderwijs. Die resultaatgerichtheid heeft gedragsveranderingen tot gevolg van:

- leerlingen
- leerkrachten
- de schoolleiding.

De school wordt expliciet als een organisatie gezien die iets met leerlingen moet bereiken, maar ook maatschappelijke verantwoording voor haar resultaten moet afleggen. Zonder gegevens te verzamelen is de wens om de leerlingresultaten te verbeteren echter een droom. Bovendien moeten alle geledingen binnen de school met de verkregen gegevens iets doen. In de praktijk gaat het er vooral om dat er meer uit het leerlingvolgsysteem wordt gehaald door toetsgegevens te gebruiken om 'behoefte' op te sporen voor het verbeteren van de resultaten, de ondersteuning van leerkrachten en het verbeteren van het onderwijs.

Bij monitoring zijn vijf stappen te onderscheiden:

1. Verzamelen (toets)gegevens
2. Verzamelen verklarende informatie
3. Interventies
4. Nagaan Effectiviteit interventies
5. Trendanalyses

Daarbij zal duidelijk zijn dat monitoring een cyclisch proces in de school moet zijn.

Kees Vernooy is lector 'Doorlopende leerlijnen: effectief taal- en leesonderwijs' aan de hogeschool Edith Stein in Hengelo. Tot augustus 2008 werkte hij als senior adviseur bij CPS onderwijsontwikkeling en advies in Amersfoort.

Kees Vernooy is betrokken bij diverse bekende leesprojecten waaronder projecten voor het speciaal basisonderwijs en voor kinderen met hardnekkige leesproblemen en is de auteur van onder meer 'Alle kinderen vlot leren lezen', 'Elke leerling een competente lezer! Effectief omgaan met verschillen in het leesonderwijs. Wat werkt?' en 'Effectief omgaan met risicolezers'.

Specialiteit: Kees Vernooy is een warm pleitbezorger voor op wetenschappelijke kennis gebaseerde onderwijsvernieuwingen.

009.OW**Rekenen/basisonderwijs. Kijken naar kinderen****Workshop Rekenen**

Door Berlinda Terlouw

Maandag 21 maart 2011 11.15-12.30 uur*Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.**Achtergrond: alle achtergronden.*

Kinderen kunnen de leerkracht helpen haar/zijn leerkrachtgedrag in de reken-wiskundeles te optimaliseren. Zonder dat kinderen dit bewust doen, geven zij de leerkracht signalen die tot nadenken mogen stemmen. Vangt de leerkracht deze signalen op? Weet zij/hij wat het kind vertelt en wat er van haar/hem gevraagd wordt? In de workshop wordt u hierover geïnformeerd aan de hand van voorbeelden uit de dagelijkse onderwijspraktijk. U gaat vervolgens kijken naar kinderen en probeert te achterhalen wat het kind ons eigenlijk vertelt en waar het de leerkracht toe uitnodigt. De workshop maakt u er bewuster van hoe u dagelijks invloed uitoefent op het leren van kinderen en wat daar de effecten van zijn, zodat u nog doelgerichter les leert geven.

Berlinda Terlouw, Katholieke Pabo Zwolle, Freudenthal Instituut, is hogeschooldocent rekenen/ wiskunde (initieel en post-initieel), nascholer en schoolbegeleider. Zij onderzoekt en ontwikkelt in de context van het reken-wiskundeonderwijs methodieken om het leerkrachtgedrag te beïnvloeden. Kijken naar kinderen is haar uitgangspunt.

Specialiteit: verbeteren van de kwaliteit van leerkrachtvaardigheden van studenten en van leerkrachten binnen het reken-wiskundeonderwijs van de basisschool.

010.OW**Stimuleringsprogramma bij het lezen (SLIM) - praktische adviezen voor het sbo****Workshop Taal en sbo**

Door Cindy Teunissen

Maandag 21 maart 2011 11.15-12.30 uur

Doelgroep: bouwcoördinatoren, intern begeleiders, leerkrachten, orthopedagogen, remedial teachers en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, voortgezet onderwijs, speciaal (basis)onderwijs, Praktijkonderwijs.

Om de technische vaardigheid en de leesmotivatie van leerlingen te verbeteren ontwikkelde het Expertisecentrum Nederlands het programma SLIM: Stimuleringsprogramma Lezen uitgaande van Instructie en Motivatie. De doelgroep voor het SLIM-programma zijn leerlingen van het speciaal onderwijs (cluster 2 en cluster 4) en het speciaal basisonderwijs die leren lezen met de methode 'Leeslijn/Leesweg'. Het SLIM-programma biedt een gestructureerde en motiverende werkwijze, als aanvulling op het programma dat de methode 'Leeslijn/Leesweg' biedt.

Het interventieprogramma richt zich op zowel de leesvaardigheid als de leesattitude en de leesmotivatie. Met dit programma wordt getracht de leesvaardigheid van leerlingen te verbeteren maar daarbij ook het leesplezier te vergroten.

In deze workshop presenteren we recente onderzoeksresultaten over de effectiviteit van het SLIM-programma in het speciaal (basis)onderwijs. Op basis hiervan delen we kennis en ervaringen met elkaar over goed en motiverend leesonderwijs. Doel van de workshop is het verkrijgen van praktische tips en adviezen om het leesonderwijs, naast effectief, ook prikkelend en motiverend te maken en houden.

Cindy Teunissen, Expertisecentrum Nederlands, Nijmegen is als projectmedewerker betrokken ben bij projecten in het speciaal (basis)onderwijs, primair en voortgezet onderwijs. Binnen deze projecten ontwikkelt zij lesmateriaal voor lees- en schrijfonderwijs en is zij betrokken bij de uitvoering van effectonderzoeken.

Specialiteit: lees- en spellingonderwijs, dyslexie.

**011.1M
en
011.2M**

10 Tips voor betere spellingresultaten

[Masterclass Taal](#)

Door Cees Hereijgens

Maandag 21 maart 2011 11.15-12.30 en 15.15-16.30 uur

Doelgroep: *ambulant begeleiders, bouwcoördinatoren, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten, logopedisten, orthopedagogen, remedial teachers en andere belangstellenden.*

Achtergrond: *basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, samenwerkingsverbanden.*

Is het mogelijk om het spellingonderwijs te verbeteren, waardoor er minder zwakke spellers zijn? Ja dat kan! In deze masterclass geven wij u tien concrete tips waarmee u de volgende dag al aan de slag kan om betere spellingresultaten te krijgen. Zoals: wat is het spellingproces en hoe kan ik dit met de leerlingen bespreken? Hoe zorg ik voor een goede instructie? Waar hebben zwakke spellers behoefte aan? En hoe zit dat bij de methode die ik gebruik? Wat moet ik gebruiken, maar wat kan ik laten vallen?

Cees Herijgens, CED-Groep, Rotterdam, begeleidt teams bij het verbeteren van de leerlingprestaties bij taal/lezen.

Specialiteit: taal/lezen.

**012.1M
en
012.2M**

Kansrijke combinatieklassen

[Masterclass Taal en Rekenen](#)

Door Margreet Bijker

Maandag 21 maart 2011 11.15-12.30 uur

Dinsdag 22 maart 2011 11.15-12.30 uur

Doelgroep: *alle betrokkenen bij het onderwijs.*

Achtergrond: *basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, sectororganisaties, besturen.*

Veel scholen werken met combinatiegroepen vanwege het beperkte aantal leerlingen. Vaak levert dat niet de verwachte opbrengsten op. Cedin heeft een project ontwikkeld dat u leert het aantal instructies te reduceren, het sociaal en interactief leren te vergroten en de kwaliteit van instructies te verhogen. Zo realiseert u wel de gewenste opbrengsten.

De kern van 'Kansrijke combinatiegroepen' is het verbinden van leerstof. U heeft daarvoor twee mogelijkheden. Of u verbindt jaargroepen op een domein of vak met elkaar, waardoor u als leerkracht dichter op het leerproces blijft. Of u verbindt domeinen of vakken per jaargroep met elkaar waardoor uitwisseling tussen de domeinen of vakken ontstaat.

Als school kiest u zelf voor een variant, afhankelijk van uw mogelijkheden, knelpunten en leerlingenpopulatie.

Margreet Bijker, Cedin, Drachten, is onderwijsadviseur. Zij is onder andere gespecialiseerd in het onderwijs in combinatiegroepen.

Specialiteit: didactisch handelen, combinatiegroepen, zelfverantwoordelijk leren

013.1W
en
013.2W

Werken met de datamuur en groepsplan. 'Every teacher can teach given time and the right kind of support'

Workshop Opbrengstgericht werken

Door Ad Kappen

Maandag 21 maart 2011 11.15-12.30 uur

Dinsdag 22 maart 2011 13.45-15.00 uur

***Doelgroep:** alle betrokkenen bij het onderwijs.*

***Achtergrond:** basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, besturen.*

Alle leerlingen zijn getoetst voor lezen, spelling en rekenen. De resultaten zijn heel verschillend, de leerlingen scoren boven, op of onder het niveau.

Wat nu? Wat ga je doen? Hoe ga je om met verschillen? Hoe om te gaan met D-E leerlingen? Hoe organiseer je dat binnen de groep? Hoe organiseer je dat binnen de school? Wat is de rol van de directeur als onderwijskundig leider? Wat is de relatie met de referentieniveaus? Met 1-Zorgroute? En niet te vergeten het ontwikkelingsperspectief? Vragen die meteen gesteld worden bij de onderwerpen opbrengstgericht en handelingsgericht werken.

De scholen van het samenwerkingsverband Steunpunt Onderwijszorg Enschede zijn zeer succesvol in het verbeteren van de lees- en rekenprestaties. Aan dit succes liggen vele factoren ten grondslag. De scholen geven aan, dat de lees- en rekenverbeterplannen hebben gezorgd voor een cultuuromslag, een grote cultuuromslag. De leerkrachten hebben ervaren, dat zij er werkelijk toe doen.

In deze workshop zal worden ingegaan op een aantal van deze succesfactoren, zoals het WAT en het HOE, de datamuur en de datamuur-route, het werken met groepsplannen en het werken met leerlingen met speciale onderwijsbehoeften.

***Ad Kappen**, samenwerkingsverband Enschede, is algemeen coördinator Steunpunt Onderwijszorg Enschede. Specialiteit: Projectleider Leesverbeterplan Enschede en Rekenverbeterplan Enschede.*

**014.1M
en
014.2M**

Kennismaken met de Referentieniveaus Rekenen

Masterclass [Referentieniveaus en Rekenen](#)

Door Anneke Noteboom

Maandag 21 maart 2011 11.15-12.30 uur

Dinsdag 22 maart 2011 15.15-16.30 uur

Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, besturen.

Dat er referentieniveaus voor rekenen geformuleerd zijn weten we wel en ook dat ze per augustus 2010 wettelijk vastgesteld zijn. Maar wat houden die referentieniveaus eigenlijk in? Wat betekent het voor je rekenonderwijs in de klas, voor je rekenbeleid op school en voor afstemming binnen het team? Wat betekent het voor de overgang van PO naar VO? Zijn er nieuwe rekenmethodes of aanpassingen nodig? Komen er toetsen en wat gaat de inspectie van scholen vragen?

In deze masterclass gaan we in op deze vragen. We maken onderscheid tussen 'kennismaken met de referentieniveaus' en 'implementatie van de referentieniveaus in school en rekenonderwijs'. In de vorm van een workshop bespreken we de referentieniveaus en leggen die naast de leerstof die in de rekenmethodes wordt aangeboden. We richten ons voornamelijk op het niveau 1F, het fundamentele niveau dat eigenlijk alle leerlingen zouden moeten kunnen halen aan het eind van de basisschool. We wisselen ervaringen uit over het werken met zwakkere rekenaars, hun mogelijkheden en onderwijsbehoeften. Referentieniveaus op zich zijn niets anders dan doelen. We kijken hoe ze in samenhang met opbrengstgericht werken leraren kunnen helpen hun rekenonderwijs verder te verbeteren en de leeropbrengsten te verhogen.

Anneke Noteboom, Nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling SLO, Enschede, is leerplanontwikkelaar. Haar uitdaging is hoe je kinderen met ieder hun eigen onderwijsbehoeften, interesses en drive onderwijs kunt bieden dat bij hen past, hen aanspreekt en uitdaagt.

Specialiteit: rekenen-wiskunde en de basisschool, rekenonderwijs voor kleuters, hoogbegaafden en kinderen die moeite hebben met rekenen, referentieniveaus en opbrengstgericht werken.

015.0W

Aangepaste toetsen taal en rekenen speciale leerlingen (focus op taal)

Workshop [Taal en sbo/bao](#)

Door Marieke Tomesen

Maandag 21 maart 2011 13.45-15.00 uur

Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, besturen.

Begin 2011 heeft Cito voor het eerst toetsen Begrijpend lezen, Spelling en Rekenen-Wiskunde uitgebracht voor speciale leerlingen. De toetsen zijn bestemd voor leerlingen uit het speciaal (basis)onderwijs en voor leerlingen in het basisonderwijs met extra onderwijsbehoeften, die functioneren op het niveau van groep 3 tot en met groep 5. In 2012 volgen de toetsen voor niveau groep 6 t/m 8.

In deze presentatie gaan we in op de overeenkomsten en verschillen van de toetsen voor speciale leerlingen met de reguliere LOVS-toetsen. Eén van de veranderingen ten opzichte van de reguliere toetsen is de manier van rapporteren. Centraal in de rapportage staan niet de normeringen A tot en met E respectievelijk I tot en met V, maar het werken met functioneringsniveaus. We gaan in op de manier waarop u voor elke leerling een toets passend bij haar of zijn niveau kan kiezen. Hiervoor vormen de functioneringsniveaus de basis. Ook bespreken we hoe u verschillende rapportages kunt gebruiken bij het vertalen van toetsresultaten naar onderwijsaanbod.

Marieke Tomesen, Instituut voor Toetsontwikkeling Cito, Arnhem is toetsdeskundige. Zij heeft veel kennis van en ervaring met het ontwikkelen van taalonderwijs en het ontwikkelen van taaltoetsen.

Specialiteit: Ontwikkelen van toetsen, taal/lezen.

016.0W**Begrijpend lezen - LISBO BL - de aanpak op sbo Petrus Dondersschool***Workshop Taal en sbo*

Door Max Haring en Anke van de Wiel

Maandag 21 maart 2011 13.45-15.00 uur***Doelgroep:** ambulante begeleiders, directie, interne begeleiders, leerkrachten, remedial teachers en andere belangstellenden.****Achtergrond:** basisonderwijs, speciaal basisonderwijs.*

Om kinderen zich te laten ontwikkelen tot goede begrijpend lezers is, naast vloeiend technisch lezen, het stimuleren van de groei van de achtergrondkennis en een voldoende mondelinge taalvaardigheid (woordenschat) van groot belang.

Op de Petrus Dondersschool vindt de pilot LISBO BL Leespilot van CPS plaats. Het onderwerp van deze pilot is het toetsingskader, namelijk: vaststellen van de streefdoelen begrijpend lezen voor het sbo, uitgaande van hoge maar realistische doelen, zoals dat eerder ook met LISBO Aanvankelijk Lezen en LISBO Voortgezet Technisch Lezen is aangetoond.

Welke realistische doelen op het gebied van begrijpend lezen mogen verwacht worden van leerlingen in het sbo?

De pilot maakt gebruik van een nulmeting bij de start van de activiteiten gericht op begrijpend lezen. De resultaten op de toetsingen worden teruggekoppeld aan de deelnemers. De terugkoppelingen leiden tot analyses op projectniveau en op schoolspecifiek niveau, om gerichte interventies te kunnen inzetten voor optimalisering van proces en inhoud. De Petrus Dondersschool is één van de tien deelnemende pilotscholen. Voor ons zijn doelen ook belangrijk maar ook het proces is dat. Wat heeft de pilot ons en onze schoolpopulatie nu werkelijk gebracht? Zijn we tevreden met wat we tot nu toe hebben bereikt? In de workshop gaan wij hierover graag met de deelnemers in gesprek.

***Max Haring**, Petrus Dondersschool, Gemert, is leescoördinator en dyslexiespecialist. Daarnaast is hij initiator, werkgroepvoorzitter en preventief ambulante begeleider. Volgens Max Haring zijn interactie en afstemming belangrijke ingrediënten op weg naar mooie doelen.*

Specialiteit: dyslexiespecialist, leescoördinator.

***Anke van de Wiel**, Petrus Dondersschool, Gemert is groepsleerkracht in het speciaal basisonderwijs.*

Specialiteit: gedrags- en leerproblematieken in de praktijk.

017.0W

Betere opbrengsten met prestatie management

Workshop Opbrengstgericht werken

Door Otto Meulenbeek en Fred Berends

Maandag 21 maart 2011 13.45-15.00 uur

Doelgroep: bestuurders, bovenschools managers, directie en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs.

Hoe kunnen scholen beter presteren? En hoe kun je daar als bestuur, c.q. centrale directie op sturen? Dat zijn de vragen die in deze workshop centraal staan.

De inleiders zullen vanuit hun eigen ervaring een toelichting geven op prestatie management in hun eigen organisatie. Wat is eigenlijk prestatie management en wat zijn de kenmerken van een hoog presterende organisatie (HPO)?

Van alle kanten (ouders, inspectie, overheid, bestuur) worden scholen aangespoord om betere prestaties te leveren. Er is kritiek op basisscholen omdat ze te weinig kwaliteit zouden leveren en er zijn teveel (zeer) zwakke scholen. Scholen zouden efficiënter en effectiever kunnen opereren, vooral meer prestatiegericht. Daarbij moet de aandacht meer gericht worden op concrete opbrengsten en resultaten, vooral op de vakgebieden taal en rekenen.

Dat is nogal wat! Naast alles wat al van basisscholen gevraagd wordt, moet er ook nog meer opbrengstgericht gewerkt worden.

In de workshop komen naast een algemene inleiding over prestatie management, ook een aantal belangrijke sturingsinstrumenten (zoals het werken met contracten en de functie van ken- en stuurgetallen) aan de orde. Ook stellen we de vraag hoe het gesteld is met prestatie management in uw eigen organisatie.

Otto Meulenbeek is algemeen directeur bij Leerplein055, de stichting voor openbaar basisonderwijs in Apeldoorn en auteur van het boekje 'Betere opbrengsten met prestatie management'.

Specialiteit: algemeen strategisch beleid.

Fred Berends is unitdirecteur bij Leerplein055 Apeldoorn.

Specialiteit: onderwijsinhoudelijk beleid.

018.0W**Het is allemaal zo saai! Gaat het leren van begaafde leerlingen anders?****Workshop Hoogbegaafden**

Door Dolf Janson

Dinsdag 21 maart 2011 13.45-15.00 uur*Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.**Achtergrond: alle achtergronden.*

Gaat het leren van begaafde leerlingen anders? Begaafde leerlingen blijken niet altijd de excellerende leerlingen van de groep. Dat is om meer dan een reden jammer. Daarin verandering aanbrengen is niet alleen een kwestie van ander materiaal aanbieden. Het beeld dat zowel leraar als leerling hebben van wat leren is en hoe dat gaat, speelt een belangrijke rol. Om onderwijs voor begaafde leerlingen zowel passend als opbrengstgericht te maken blijkt – zoals was te verwachten – de rol van de leraar essentieel. In deze workshop verkennen we aan de hand van concrete voorbeelden wat er speelt bij het leren van begaafde leerlingen en wat helpt om ook van hen lerende leerlingen te maken. Hierbij zetten we tegelijk de in dit verband vaak genoemde termen top down-leren en bottom up-leren, in een wat breder perspectief. Als u zich afvraagt waarom die slimme leerlingen uw aanbod toch zo saai blijven vinden, vindt u hier waarschijnlijk een antwoord.

Dolf Janson onderwijsadviesbureau APS, Utrecht, is senior onderwijsadviseur. Hiervoor werkte hij als leraar basisonderwijs, schoolbegeleider, consultant literaire vorming, docent aan opleidingen remedial teaching / interne begeleiding en als locatiemanager van een onderwijsadviesdienst.

Specialiteit: leerprocessen: wat is nodig om leerlingen (en leraren) echt te laten leren? Daarbij kan de invalshoek zowel taaldidactiek (in het bijzonder spelling), rekendidactiek als begaafdheid zijn.

019.0M**Jonge risicokinderen bij rekenen****Masterclass Rekenen**

Door Hans van Luit

Maandag 21 maart 2011 13.45-15.00 uur*Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.**Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur.*

Effectief rekenonderwijs is geen sinecure. Er worden al jarenlang pogingen in het werk gesteld het rekenonderwijs te verbeteren, maar uit de gegevens van de Periodieke Peiling van het Onderwijsniveau blijkt telkens weer dat dit niet echt lijkt te lukken. De metingen medio en eind basisonderwijs laten telkens tegenvallende resultaten zien. Het is de vraag hoe dat komt. Wat we weten is dat het fundament voor goed leren rekenen gelegd wordt in het kleuteronderwijs. Daar zal vooral geïnvesteerd moeten worden om ervoor te zorgen dat het verdere rekenen op een sterke basis is gestoeld. Een van de mogelijkheden om dat voor elkaar te krijgen is beter zicht te krijgen op de individuele prestaties van jonge kinderen vanaf 4 jaar. Bij achterblijvende voorbereidende rekenvaardigheid kan dan gericht worden onderwezen. We zullen voorbeelditems en resultaten van de volledig herziene Utrechtse Getalbegrip Toets-Revised (UGT-R) presenteren. Toetsen heeft alleen dan zin als er bij geconstateerde tekorten adequate hulp geboden kan worden. Daarom zullen wij ingaan op de hulp die geboden kan worden, zodat het rekenen in de latere leerjaren gestoeld zal zijn op de adequate voorbereidende rekenvaardigheid van de leerlingen.

Hans van Luit, Universiteit Utrecht, is hoogleraar diagnostiek en behandeling van kinderen met dyscalculie.

Hans geeft wetenschappelijk en post-hbo-onderwijs, en voert klinisch en wetenschappelijk onderzoek uit op het gebied van kinderen met rekenproblemen of dyscalculie.

Specialiteit: problemen met rekenen.

020.0M**Kansen en knelpunten in het woordenschatonderwijs****Masterclass Taal**

Door Dirkje van den Nulft en Juana Kibbelaar

Maandag 21 maart 2011 13.45-15.00 uur

Doelgroep: Leerkrachten onderbouw, middenbouw, bovenbouw, taal- en woordenschatcoördinatoren, intern begeleiders en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs.

Kinderen moeten heel veel woorden leren om succesvol deel te kunnen nemen aan het onderwijs. Scholen zetten daarom in op verbetering van het woordenschatonderwijs. Leerkrachten gaan in een teamverband enthousiast Met Woorden in de Weer. Dat biedt veel kansen: leerkrachten en leerlingen merken dat het werkt. Kinderen begrijpen de woorden, bouwen meer kennis op en vinden woorden leren weer leuk. Hoe kun je die effecten verder versterken en zorgen voor een maximale opbrengst? Tegelijkertijd lopen leerkrachten in de praktijk ook tegen een aantal problemen aan: hoe zorg je dat de kinderen de woorden gaan gebruiken? Hoe zorg je voor een doorgaande lijn naar begrijpend lezen en kennisopbouw? We gaan aan de hand van praktijkvoorbeelden in op deze belangrijke praktijkvragen. We kijken naar knelpunten, maar vooral ook naar de kansen van geïntegreerd woordenschatonderwijs.

Dirkje van den Nulft, Rezulto onderwijsadvies, heeft zich jarenlang bezig gehouden met het ontwikkelen van de aanpak Met Woorden in de Weer en de training en begeleiding van schoolteams. Ook heeft zij gewerkt als pabodocent op de Pabo Haarlem.

Specialiteit: woordenschat, taalbeleid.

Juana Kibbelaar, Rezulto onderwijsadvies, is trainer en consultant. Zij heeft veel onderwijservaring, als leerkracht, pabodocent en begeleider van schoolteams en trainer Met woorden in de Weer.

Specialiteit: woordenschat en lezen.

021.0W**Katernen Leesonderwijs en Leesbegeleiding Speciaal Onderwijs****Workshop Taal en so**

Door Hanneke Wentink en Esther Willems

Maandag 21 maart 2011 13.45-15.00 uur

Doelgroep: *ambulant begeleiders, bouwcoördinatoren, directie, intern begeleiders, leerkrachten, logopedisten, orthopedagogen, remedial teachers en andere belangstellenden.*

Achtergrond: *speciaal basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs.*

De meeste kinderen leren lezen op school. Dat geldt zeker voor kinderen in het speciaal onderwijs. De school biedt hun een overzichtelijke, veilige en ondersteunende leeromgeving. Het onderwijs is echter over het algemeen meer gericht op het verminderen van de belemmeringen die de stoornis met zich meebrengt (zoals gedragsproblemen en ernstige spraak-taalmoelijkheden), dan op het leren lezen (en rekenen). Terwijl geletterd zijn kinderen de mogelijkheid geeft om de wereld waarin zij leven te begrijpen en daaraan deel te nemen.

In het kader van het Masterplan Dyslexie zijn er katernen voor cluster 2 en 4 bij de Protocollen Leesproblemen en Dyslexie verschenen. In deze workshop staat de inhoud van de katernen centraal en komt aan bod hoe deze een leidraad kunnen vormen voor het leesbeleid op school. De Roelant-Berk en Beukschool geeft hierbij praktische voorbeelden uit de eigen schoolcontext. Tijdens deze interactieve workshop wisselen deelnemers ervaringen rondom het leesonderwijs op de eigen school uit om van elkaar te leren.

Hanneke Wentink M&O-groep, 's-Hertogenbosch, is spraak- en taalpatholoog/logopedist, gespecialiseerd in dyslexie. Zij is betrokken bij verschillende taal/leesverbetertrajecten in het (speciaal) basisonderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs en bij projecten van het Masterplan Dyslexie. Daarnaast is zij medeauteur van de Protocollen Leesproblemen en Dyslexie en de daarop aansluitende katernen voor cluster 2 en 4.
Specialiteit: taal, lezen, dyslexie.

Esther Willems, Roelant-Berk en Beukschool, Ubbergen/Tiel, is locatiedirecteur. De Roelant-Berk en Beukschool is een cluster 4-school die deelneemt aan het taal/leesverbetertraject. Hiervoor was zij werkzaam als orthopedagoog en ambulant begeleider binnen het cluster 4 onderwijs.
Specialiteit: onderwijs aan leerlingen met externaliserende gedragsproblemen.

022.0W**Opbrengstgericht werken en kansen voor besturen****Workshop Opbrengstgericht werken**

Door Mieke Wessels

maandag 21 maart 2011 13.45-15.00 uur

Doelgroep: beleidsmedewerkers, bestuurders, bouwcoördinatoren, bovenschools managers, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, sectororganisaties, vakbonden, besturen.

Binnen SCO R'IJssel is het strategisch beleidsplan met de missie 'Basis voor kansrijke ontwikkeling' richtinggevend. Een belangrijke basis voor kansrijke ontwikkeling in onze huidige kennissamenleving is het goed beheersen van de basisvaardigheden taal, lezen en rekenen. Dat is voor SCO R'IJssel aanleiding om de komende jaren te werken aan het realiseren van bovengemiddelde opbrengsten voor taal en rekenen in het project Opbrengstgericht Werken.

In het eerste deel van deze workshop laten we de kennis en ervaring die SCO R'IJssel heeft opgedaan met het bovenschools geïnitieerde project Opbrengstgericht Werken in een presentatie zien.

Wij gaan onder andere in op motieven, aanpak en verwachtingen, de spilfunctie van directeuren, ruimte voor de eigenheid van elke school, de schoolontwikkeling en de individuele ontwikkeling van leerkrachten, partnerschap met de Pabo, invoering van een nieuwe gesprekscyclus en digitaal bekwaamheidsdossier en gebruik maken van subsidiemogelijkheden.

Het tweede deel van de workshop is interactief. In groepjes worden mogelijkheden, succesfactoren en valkuilen voor het initiëren van opbrengstgericht werken op bestuursniveau geïnventariseerd, besproken en plenair aan elkaar terug gekoppeld. Op deze manier kunnen de deelnemers elkaar inspireren en van en met elkaar leren van voorbeelden en ervaringen uit de praktijk.

Mieke Wessels is bovenschools directeur SCO R'IJssel, een stichting met tien basisscholen in de gemeenten Duiven en Westervoort (GLD). Mieke Wessels was hiervoor leerkracht, intern begeleider en directeur op verschillende scholen.

Specialiteit: Opbrengstgericht Werken, kwaliteitszorg en integraal personeelsbeleid

023.0W

Opbrengstgericht werken en passend TAALonderwijs door het werken in units; een andere manier van organiseren

Workshop Taal

Door Marietje de Jong

Maandag 21 maart 2011 13.45-15.00 uur

Doelgroep: bouwcoördinatoren, directie, intern begeleiders, leerkrachten, remedial teachers en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, ouderorganisaties.

In deze workshop laten we de deelnemers meedenken over de vraag hoe onderwijs anders ingericht kan worden. Hoe kun je als team er meer uit halen, hoe kun je meer van en met elkaar leren, wat zijn jouw specialiteiten of talenten en worden die optimaal benut?

Dit zijn een aantal aandachtspunten waaraan wij de afgelopen jaren hebben gewerkt. We geven u een kijkje in onze TOM school, obs Wereldwijzer in Hoorn. We laten zien hoe wij het hebben aangepakt en hoe de dagelijkse praktijk eruitziet.

Een van de aspecten is personeel. We zetten het personeel anders in:

- Unitcoördinatoren zetten onder andere leerlijnen uit.
- Groepsleerkrachten verzorgen instructies.
- Onderwijsondersteunend personeel begeleiden groepjes kinderen.

Een ander aspect is organisatie: We werken opbrengstgericht aan de hand van groepsplannen en groepsoverstijgend. Ook de leeromgeving speelt een rol. Dat betekent:

- Aanpassing schoolgebouw zodat het werken in units nog optimaler en efficiënter kan worden.
- Inzet (ict-)middelen die ondersteunend zijn aan het efficiënter en effectiever maken van de onderwijstijd.

Marietje de Jong, obs Wereldwijzer, Hoorn, is een enthousiaste en innovatieve directeur, gericht op schoolbrede onderwijsvernieuwing.

Specialiteit: obs Wereldwijzer is een multiculturele open TOM school in Hoorn (NH). Daarnaast heeft Marietje meegewerkt aan het tot stand komen van de Slim Fit innovatie.

024.0M

Referentieniveaus - doorgaande lijn taal/lezen in het PO

Masterclass Referentieniveaus en Taal

Door Mienke Droop

Maandag 21 maart 2011 13.45-15.00 uur

Doelgroep: ambulante begeleiders, beleidsmedewerkers, bestuurders, bouwcoördinatoren, bovenscholingsmanagers, directie, intern begeleiders, leerkrachten en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, besturen.

Met ingang van 1 augustus 2010 is de *Wet referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen* van kracht. De referentieniveaus beschrijven wat kinderen moeten kunnen en kennen op gebied van taal en rekenen aan het eind van het basis- en voortgezet onderwijs.

Deze masterclass gaat in op de opbouw van het referentiekader taal en de betekenis voor het basisonderwijs. Aspecten die aan de orde komen: hoe zien de niveaubeschrijvingen eruit, wat is de relatie met taalmethodes en al bestaande beschrijvingen van tussendoelen en leerlijnen, en hoe kan een school de referentieniveaus in het taalbeleid opnemen? De masterclass is vooral bedoeld voor basisschoolleerkrachten en intern begeleiders die willen kennismaken met de referentieniveaus.

Mienke Droop, Expertisecentrum Nederlands, Nijmegen, is taalkundige en promoveerde op een onderzoek naar de ontwikkeling van begrijpend lezen van autochtone en allochtone leerlingen in het basisonderwijs.

Specialiteit: begrijpend lezen, taal en zaakvakken en referentieniveaus taal.

025.0W**Zwak of Zeer zwak? Eerst een analyse!****Workshop Opbrengstgericht werken**

Door Uschi van der Velden en Bonne van Dam en een vertegenwoordiger van een school

Maandag 21 maart 2011 13.45-15.00 uur

Doelgroep: beleidsmedewerkers, bestuurders, bovenscholings managers, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, samenwerkingsverbanden, besturen.

Er moet een heleboel gebeuren, als een school het oordeel 'zwak' of 'zeer zwak' krijgt van de onderwijsinspectie. Maar eerst moet er eens goed gekeken worden: waarom is de school (zeer) zwak geworden? Gaat het lukken om hier weer bovenop te komen en wat moet dan worden aangepakt? Twee analisten van het programma 'Goed worden en goed blijven' van de PO-Raad vertellen over een werkwijze. Een school vertelt over de eigen ervaring; wat was onze situatie en wat heeft de analyse voor ons betekend?

In de workshop laten wij zien hoe het analyseteam van de PO-Raad te werk gaat. Wat zijn de onderzoeksthema's? Wat is het verschil met het onderzoek door de inspectie en wat zijn de effecten van een goede analyse voor een school en schoolbestuur? Dit hoort u uit eerste hand vanuit de praktijk. Daarnaast dagen wij u uit zelf een Quick Scan te doen met een onderdeel van het analysekader en dit te bespreken met collega's.

Uschi van der Velden, Analyseteam PO-Raad/ Van der Velden Onderwijsadvies, werkt als zelfstandig gevestigd onderwijsadviseur voor scholen en schoolbesturen primair onderwijs waar zij (preventief) kwaliteitsonderzoek uitvoert op (risico)scholen. Daarnaast werkt zij als docent voor de ib-opleiding van Fontys-OSO.

Specialiteit: het primaire proces in de school: vakmanschap van leerkrachten (didactisch, pedagogisch, organisatorisch), onderwijskundig leiderschap in de school, reken-wiskundeonderwijs en Passend Onderwijs: onderzoek en aanbevelingen in relatie tot het aanwezige en gewenste zorgprofiel.

Bonne van Dam, Analyseteam PO-Raad/BMC Groep, is senior adviseur. Bonne helpt scholen om de kwaliteit van het onderwijs goed in kaart te brengen en na te gaan waar verbetering mogelijk is. Dat gebeurt op een systematische manier, waarbij zij gebruik maakt van haar ervaring als onderwijsinspecteur in het primair onderwijs.

Specialiteit: datafeedback: hoe kun je opbrengstgegevens gebruiken voor integrale schoolanalyse, effectief schoolleiderschap, professionalisering van leraren en verbetering van taal- en rekenonderwijs.

026.1W
en
026.2W

Handelingsgericht werken en gesprekken met leerlingen over doelen (zoals bij ontwikkelingsperspectief) en hoe die samen te bereiken

Workshop Opbrengstgericht werken

Door Noelle Pameijer (maandag) en Karen van Kooten (dinsdag)

Maandag 21 maart 2011 13.45-15.00 uur

Dinsdag 22 maart 2011 11.15-12.30 uur

***Doelgroep:** ambulante begeleiders, bouwcoördinatoren, directie, intern begeleiders, leerkrachten, leden pcl, leden zorgplatform/commissie, logopedisten, orthopedagogen, remedial teachers en andere belangstellenden.*
***Achtergrond:** basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur.*

Gesprekken met leerlingen bieden waardevolle informatie. Kinderen kunnen aangeven hoe zij de situatie ervaren, wat ze willen bereiken en welke oplossingen ze daarvoor hebben. Veel leerlingen kunnen zelfs hun onderwijsbehoeften aangeven, bijvoorbeeld met de 'hulpzinnen onderwijsbehoeften'. Bij het samenwerken met leerlingen en bij leerlingen grip geven op hun ontwikkeling (zowel qua leren als qua gedrag) zijn gesprekken cruciaal. Deze vergen wel een aantal gespreksvaardigheden en een goede voorbereiding.

In deze workshop bespreken we hoe je leerlingen kunt betrekken bij hun eigen ontwikkeling (zoals bijvoorbeeld geformuleerd in een ontwikkelingsperspectief) en een plan van aanpak. Wat werkt goed? En wat is moeilijk? Een deel van de workshop bestaat uit interactieve theorieoverdracht en een deel uit het oefenen van een kindgesprek aan de hand van een dvd-opname van een kindgesprek. We formuleren daarbij concreet: hoe zou ik zo'n gesprek voorbereiden? Wat zou ik vragen (en waarom)? Wat zou ik zeggen (en waarom)?

***Noelle Pameijer**, Annie MG Schmidtschool, Hilversum, is schoolpsycholoog. Zij is een van de ontwikkelaars van HGW, geeft trainingen HGW aan schoolteams, intern begeleiders, directies, en zorgadviesteams en begeleidt pilots en implementatietrajecten HGW.*

Specialiteit: handelingsgericht werken in primair onderwijs (regulier, speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs).

***Karen van Kooten**, Krijtstreep trainingen, is orthopedagoog. Zij geeft trainingen HGW aan schoolteams, intern begeleiders, directies, en zorgadviesteams en begeleidt pilots en implementatietrajecten HGW.*

Specialiteit: handelingsgericht werken in primair onderwijs (regulier, speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs) en voortgezet onderwijs.

027.1M
en
027.2M

Opbrengstgericht werken en Assessment basisvaardigheden voor leerkrachten

Masterclass [Opbrengstgericht werken](#)

Door Ina Cijvat

Maandag 21 maart 2011 13.45-15.00 uur

Dinsdag 22 maart 2011 11.15-12.30 uur

***Doelgroep:** bestuurders, bouwcoördinatoren, bovenschools managers, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten en andere belangstellenden.*

***Achtergrond:** basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, besturen.*

Het Assessment basisvaardigheden is ontworpen voor leerkrachten in het basisonderwijs en is sinds januari 2011 in te vullen via de site van de PO-Raad. Uit onderzoek van onder andere de onderwijsexperts Marzano (2007) en Hattie (2009) weten we dat de kwaliteit van de leerkracht één van de belangrijkste factoren is voor het verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs en het verbeteren van de leerlingresultaten. Het Assessment basisvaardigheden of ontwikkelassessment is gericht op het in kaart brengen en versterken van kennis van de basisvaardigheden lezen en rekenen, effectieve interventies en opbrengstgericht werken.

Vanaf augustus 2010 worden de referentieniveaus en doorgaande leerlijnen in het onderwijs ingevoerd. Om de leerkracht hiermee kennis te laten maken en te onderzoeken wat deze hiervan al weet, zijn in het ontwikkelassessment ook hierover vragen opgenomen. Alle onderdelen bevatten vragen die gaan over de praktische werkelijkheid van iedere dag in de school en in de klas.

Aan het einde van het assessment wordt aangegeven waar u meer informatie over de verschillende onderwerpen kunt vinden. Het ontwikkelassessment is zo gemaakt dat het niet als beoordelingsinstrument kan worden gebruikt. Het is uitsluitend bedoeld om de leerkracht zelf feedback te geven.

In de masterclass wordt achtergrondinformatie gegeven over het ontwikkelassessment en de gebruiksmogelijkheden, en heeft u de mogelijkheid om het ontwikkelassessment te bekijken en in te vullen.

***Ina Cijvat**, Expertis Onderwijsadviseurs, Hengelo, is senior onderwijsadviseur en was eerder werkzaam als leerkracht en interne begeleider in het basisonderwijs. Zij begeleidt (groepen) scholen op het gebied van rekenen en opbrengstgericht werken, geeft workshops en lezingen en ontwikkelt materialen.*

***Specialiteit:** rekenen en opbrengstgericht werken: zowel voor leerkrachten als interne begeleiders en schoolleiders.*

028.1M
en
028.2M
Planmatig werken in de groepen 1 en 2 via het werken met groepsplannen
Masterclass Taal

Door Yvonne Leenders en Mariët Förrer

Maandag 21 maart 2011 13.45-15.00 uur
Dinsdag 22 maart 2011 13.45-15.00 uur
Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.
Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, besturen, vakbonden.

Leerkrachten hebben enorm veel invloed op taal/leesontwikkeling van kinderen. Vroegsignalering en hierop aansluitend adequaat handelen in de kleuterperiode kunnen veel problemen in de latere taal/leesontwikkeling van kinderen voorkomen. Het vraagt van leerkrachten in ieder geval dat zij een goede indruk hebben van de mogelijkheden van een kind op het gebied van taalontwikkeling. Maar daarnaast spelen de vakinhoudelijke kennis en vaardigheden van leerkrachten een grote rol. Waar het om gaat is dat leerkrachten goed (leren) inspelen op onderwijsbehoeften van jonge kinderen en daarmee samenhangend alert blijven op mogelijkheden om de kwaliteit van hun onderwijs te verbeteren.

Centrale vragen die in de masterclass aan de orde komen:

- Welke inhoudelijke accenten zijn vooral van belang in de kleuterperiode?
- Welke taalvaardigheden moeten kleuters beheersen voor een vloeiende overgang en een goede doorstart in groep 3?
- Hoe kan de leerkracht hier op doelgerichte, planmatige en systematische wijze mee aan de slag gaan, ermee rekening houdend dat op jonge leeftijd kinderen vooral veel leren in spelsituaties?
- Hoe ga je om met kleuters met een zwakke taal/leesontwikkeling? En hoe ga je om met kleuters met een opvallende taal/leesontwikkeling?
- Hoe realiseer je goede differentiatie in een kleutergroep?
- Wat betekent dit voor kwaliteit van de instructie in de kleuterperiode?
- Hoe verwerk je dit in een groepsplan dat aansluit met de organisatie en werkwijze in kleutergroepen?

We laten zien hoe als je als school of onderbouwteam hiermee aan de gang kan gaan en hoe filmopnames en opdrachten in het nieuwe taal/lees e-learningproject hierbij kunnen worden benut.

Yvonne Leenders, adviespraktijk Yvonne Leenders, is onderwijsadviseur en -ontwikkelaar. Zij is nauw betrokken bij de landelijke taal/lees- en rekenverbetertrajecten als inhoudelijk specialist. Daarnaast is zij medeontwikkelaar van 1-Zorgroute/ werken met groepsplannen.

Specialiteit: taal/lezen en rekenen/wiskunde, gedrag, werken met groepsplannen, opbrengstgericht werken/ handelingsgericht werken, jonge (risico-)kinderen.

Mariët Förrer, CPS Onderwijsontwikkeling en advies, Amersfoort, is onderwijsadviseur en -ontwikkelaar en is nauw betrokken bij de landelijke taal/lees- en rekenverbetertrajecten als inhoudelijk specialist. Daarnaast is zij medeontwikkelaar van 1-Zorgroute/ werken met groepsplannen en auteur van de nieuwe publicatie 'Begrijpend Lezen' (CPS, Amersfoort).

Specialiteit: taal/lezen, het protocol dyslexie, werken met groepsplannen, opbrengstgericht werken/ handelingsgericht werken, voorbereidend taal/leesonderwijs jonge kinderen.

029.0W

Aanvankelijk Lezen in LIST op sbo De Vorm

Workshop Taal en sbo

Door Miriam Limpens, Annemarie Goudbeek en Natasja Berends

Maandag 21 maart 2011 15.15-16.30 uur

Doelgroep: ambulante begeleiders, intern begeleiders, leerkrachten, bouwcoördinatoren, directie en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs, educatieve infrastructuur.

De resultaten voor het aanvankelijk lezen zijn op sbo De Vorm in Apeldoorn buitengewoon goed. In de workshop kijken we naar de specifieke kenmerken van het aanvankelijk leesonderwijs op deze school en we illustreren dit met beeldmateriaal. Daarnaast besteden we expliciet aandacht aan de zoektocht naar de integratie van 'Zo leer je kinderen lezen en spellen' van José Schraven en de aanpak van het leesinterventieproject Lezen is Top (LIST).

Miriam Limpens, Hogeschool Windesheim, Zwolle, is docent taal- en leesonderwijs, e-coach en consultant. *Specialiteit: Leesbegrip.*

Annemarie Goudbeek, sbo de Vorm, Apeldoorn, is leerkracht groep 3.

Natasja Berends is ambulante begeleider bij het samenwerkingsverband Oost-Veluwe.

030.0M

Begrijpend lezen; recente inzichten

Masterclass Taal

Door Karin van de Mortel en/of Mariët Förrer

Maandag 21 maart 2011 15.15-16.30 uur

Doelgroep: ambulante begeleiders, beleidsmedewerkers, bestuurders, bouwcoördinatoren, bovenscholings managers, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten, remedial teachers en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs.

Veel scholen die in de afgelopen jaren gewerkt hebben aan de verbetering van het technisch leesonderwijs en daarmee goede resultaten bereikt hebben, richten nu hun aandacht op de kwaliteit van het begrijpend leesonderwijs. Scholen ervaren dat zowel leerlingen als leerkrachten weinig plezier beleven aan begrijpend lezen en zien resultaten die teleurstellend zijn. Scholen gaan daarom op zoek naar een andere aanpak van het begrijpend lezen, een aanpak die werkt en die leidt tot meer plezier in het lezen met begrip. In theorie en onderzoek is het onderwerp begrijpend lezen volop in beweging. In deze masterclass delen we recente inzichten met u, op basis van de publicatie 'Lezen... Denken... Begrijpen' die in september 2010 door CPS is uitgegeven.

Karin van de Mortel, CPS Onderwijsontwikkeling en advies, Amersfoort, is onderwijsadviseur en -ontwikkelaar en inhoudelijk betrokken bij leesverbeterprojecten, met name in het speciaal basisonderwijs. *Specialiteit: taalleesspecialist primair onderwijs. Publicaties op het gebied van aanvankelijk en technisch lezen, de stagenerende lezer in het sbo, begrijpend lezen, instructie en differentiatie.*

Mariët Förrer, CPS Onderwijsontwikkeling en advies, Amersfoort, is onderwijsadviseur en -ontwikkelaar en is nauw betrokken bij de landelijke taal/leesverbetertrajecten als inhoudelijk specialist. Daarnaast is zij medeontwikkelaar van 1-Zorgroute/ werken met groepsplannen en auteur van de nieuwe publicatie 'Begrijpend Lezen' (CPS, Amersfoort).

Specialiteit: taal/lezen, het protocol dyslexie, werken met groepsplannen, opbrengstgericht werken/ handelingsgericht werken, voorbereidend taal/leesonderwijs jonge kinderen.

031.0W**De inzet van verrijkingsmaterialen voor zeer getalenteerde leerlingen****Workshop Hoogbegaafden**

Door Manon Hulsbeek

Maandag 21 maart 2011 15.15-16.30 uur

Doelgroep: *ambulant begeleiders, beleidsmedewerkers, bouwcoördinatoren, bovenscholings managers, directie, intern begeleiders, leerkrachten, remedial teachers en anderen belangstellenden.*

Achtergrond: *basisonderwijs, samenwerkingsverbanden.*

Waarom vinden we het normaal dat kinderen die goed zijn in het bespelen van een instrument of in een bepaalde sport enorm gestimuleerd worden om hun kennis en vaardigheden op een hoger niveau te brengen, terwijl we dat in een schoolse situatie helemaal niet zo normaal vinden? Al jaren zijn we bezig met het wegwerken van achterstanden bij leerlingen: iedereen moet een bepaald niveau kunnen halen is het motto. Dat is een mooi motto, maar het gaat voorbij aan de leerbehoeften van de (hoog)begaafde leerlingen. Zij hebben het ook nodig om wat te leren! Ze kunnen bijvoorbeeld gedemotiveerd raken door het huidige aanbod en gaan onderpresteren. Of ze gebruiken geen of geen goede leer- en werkstrategieën en komen daardoor niet tot werken. Maar wat kun je daar aan doen? Welke materialen zet je in? Tijdens de workshop zullen we deze vragen beantwoorden. Er is veel verrijkingsmateriaal voor taal en rekenen aanwezig om in te zien. Steeds speelt echter op de achtergrond de vraag: wordt tegemoet gekomen aan de specifieke leerbehoeften van de betreffende individuele leerling? Garanderen verrijkingsmethoden en -materialen een rijk onderwijsaanbod of moet er meer gebeuren?

Manon Hulsbeek, *Expertis onderwijsadviseurs, Hengelo, is adviseur hoogbegaafdheid. Zij geeft presentaties/workshops over hoogbegaafdheid en helpt scholen bij het vormgeven, implementeren en uitvoeren van hun beleid op het gebied van de begeleiding voor hoogbegaafde leerlingen. Daarnaast draagt zij bij aan de ontwikkeling van verrijkingsmateriaal.*

032.0W**De neuzen dezelfde kant op bij de aanpak taal lezen en schrijven in Den Bosch****Workshop Taal**

Door Titus Hoedemaker, Mieke Smits en Nel van den Boer

Maandag 21 maart 2011 15.15-16.30 uur*Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.**Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs, samenwerkingsverbanden, sectororganisaties, educatieve infrastructuur, besturen.*

De gemeente Den Bosch wil dat alle Bossche kinderen zich op taalgebied optimaal ontwikkelen. De basis hiervoor ligt in het werken in de groep. De leerkracht blijft de spil waar het allemaal om draait. Adequate kennis van het aanvankelijk lees-schrijf-onderwijs is een vereiste.

In Den Bosch is een taalleesschrijfproject uitgevoerd met als doel het leggen van een fundamentele en gemeenschappelijke kennisbasis: kennis, inzicht en vaardigheden op het gebied van lees-schrijfonderwijs aanscherpen, bijstellen en/of aanvullen; gericht op het vergroten van het rendement en voorkomen van uitval. Daarbij gaat het vooral om het optimaliseren van de instructie.

Het taalleesschrijfproject is gericht op het voorkomen van uitval. De training bestaat uit drie cursusdagen waarin de methodelessen worden bijgesteld. De deelnemers participeren in een leernetwerk. Na afloop van de training vindt coaching/intervisie plaats op de werkvloer tijdens het uitvoeren van de bijgestelde methodelessen.

Thema's tijdens de drie cursusdagen zijn onder meer de didactische en organisatorische uitgangspunten van goed lees- en spellingsonderwijs, inzicht in de structuur van de Nederlandse taal en de doorgaande lijn: lijnen uitzetten naar de groepen 1-2 en de groepen 4 t/m 8.

We gebruiken de methodiek 'Zo leren kinderen lezen en spellen' van José Schraven. Deze methodiek kan bij iedere lees- en spellingsmethode gebruikt worden.

Titus Hoedemaker, ATO Scholenkring Den Bosch, is lid van het College van Bestuur. Daarvoor was Titus leraar en directeur.

Specialiteit: gezamenlijkheid creëren binnen het Bossche basisonderwijs.

Mieke Smits, Nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling SLO, Enschede, en Gemeente Den Bosch, werkt sectoroverstijgend aan het verbinden van de onderwijsinhoud.

Nel van den Boer, ATO scholenkring Den Bosch, is leerkracht groep 3 en 8. Daarnaast is zij taalcoördinator op de eigen school en taalcoach voor het gehele project.

Specialiteit: het professionaliseren van leerkrachten, coaching op de werkvloer aanvankelijk lezen, spellen en voortgezet spellen.

033.0W

Opbrengstgericht werken en effectief rekenonderwijs op het sbo

Workshop Rekenen

Door René Huitink

Maandag 21 maart 2011 15.15-16.30 uur

Doelgroep: *ambulant begeleiders, bouwcoördinatoren, bovenschools managers, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten, orthopedagogen, remedial teachers en andere belangstellenden.*

Achtergrond: *basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs, samenwerkingsverbanden, besturen.*

Leren is niet zo moeilijk, als je het maar begrijpt. Op sbo De Tender leren we zinvol en betekenisvol. Zinvol is het om te leren lezen en rekenen. Daar willen en kunnen we niet onderuit! Technisch lezen, begrijpend lezen en rekenen zijn belangrijke speerpunten, de basis tot succes van iedere leerling: de sleutels tot de samenleving. Met deze tools krijgen leerlingen een geweldig middel in handen om de samenleving te ontdekken binnen de kennisgebieden ruimte, tijd, mens/natuur en techniek. Kennis en vaardigheden die direct te maken hebben met talenten van leerlingen. Dit vraagt om krachtig opbrengstgericht onderwijs dat kinduitdagend is, om leerkrachten die uitstekende instructies geven, om top ib'ers die coachen op de werkvloer, om een schoolleider die faciliteert, vertrouwt en inspireert en om een team dat optreedt als een collectief. Hoe organiseer je die kwaliteitszorg in je school zo dat er een klimaat van opbrengstgericht werken ontstaat?

René Huitink is directeur van sbo De Tender, Enschede.

Specialiteit: kwaliteitszorg, verbetertrajecten, opbrengstgericht werken en de link naar de kennisgebieden.

034.0W

Opbrengstgericht werken en zes domeinen die ertoe doen

Workshop Opbrengstgericht werken

Door Marlou Beke en Jaap van Gilst

Maandag 21 maart 2011 15.15-16.30 uur

Doelgroep: *beleidsmedewerkers, bestuurders, bovenschools managers, coördinatoren swv, directie en andere belangstellenden.*

Achtergrond: *basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, sectororganisaties, besturen, vakbonden.*

Welk bestuurlijk handelen is gewenst om de schoolleiding in staat te stellen samen met leerkrachten en leerlingen de gewenste opbrengsten te realiseren? Hoe kun je sturen op leeropbrengsten op alle niveaus in de organisatie?

Onderwijsadviesbureau CPS heeft door middel van literatuurverkenning zes aangrijpingspunten gevonden voor succesvol bestuurlijk handelen in relatie tot opbrengstgericht werken en een opbrengstgerichte cultuur. De uitkomsten hiervan presenteren wij in deze workshop.

Deze uitkomsten vormen ook de basis waarop zes bestuurders van organisaties voor primair onderwijs van verschillende grootte zijn bevraagd over de manier waarop zij het opbrengstgericht werken in de school of scholen hebben weten te vergroten. Aan de hand van enkele vragen kunnen deelnemers hun eigen handelen vergelijken met het gedrag van de bestuurders uit deze 'best practises'.

Een van hen is aanwezig om met u in dialoog te gaan en via concrete voorbeelden samen met u de verdieping te zoeken.

Marlou Beke, CPS Onderwijsontwikkeling en advies, Amersfoort, is managing consultant en werkt in bestuurlijke, leidinggevende en adviesfuncties in met name het primair onderwijs.

Specialiteit: opbrengstgericht werken en governance.

Jaap van Gilst, CPS Onderwijsontwikkeling en advies, Amersfoort, is principal consultant en werkt voor bestuurders primair en voortgezet onderwijs aan opbrengstgericht werken.

035.0M**Passende perspectieven: wat doen we met leerlingen die het fundamentele niveau (1F) niet halen?****Masterclass Referentieniveaus**

Door Nina Boswinkel en Annette Koopmans

Maandag 21 maart 2011 15.15-16.30 uur

Doelgroep: *ambulant begeleiders, bouwcoördinatoren, intern begeleiders, leerkrachten, remedial teachers en andere belangstellenden.*

Achtergrond: *basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs, educatieve infrastructuur.*

'Producten uit de tafels tot en met 10 uit het hoofd kennen', 'rekenen met eenvoudige percentages', 'een oordeel over een tekst(deel) verwoorden', 'aantekeningen maken': het zijn een paar fundamentele doelen uit het referentiekader taal en rekenen. Uit ervaring weten we, dat er een hele groep leerlingen is die deze doelen niet halen, althans niet op twaalfjarige leeftijd. Over welke leerlingen hebben we het dan? Waar zitten ze en wat hebben we ze te bieden? Welke handvatten kunnen we de leerkracht aanreiken, zodat die een passender aanbod heeft?

In het project *Passende Perspectieven* proberen we antwoorden te vinden op deze vragen. De eerste vraag die zich opdringt is welke doelen echt relevant zijn met het oog op de vervolgopleiding en het maatschappelijk perspectief van deze leerlingen. Zeker voor leerlingen die bijvoorbeeld naar het Praktijkonderwijs doorstromen kunnen we ons afvragen of we niet moeten zoeken naar een nieuwe balans in het aanbod.

Passende Perspectieven maakt keuzes in doelen en werkt deze vervolgens uit naar leerroutes. De meest basale leerroute heeft niet als doel om 1F te halen, maar is praktisch gericht, op leerlingen die in beroepen terecht komen waarin het handelen (werken met de handen) centraal staat.

In de masterclass geven we een beeld van mogelijke leerroutes en van kinderen voor wie de routes geschikt zijn. Ook is er ruimte voor het uitwisselen van ervaringen.

Nina Boswinkel, Nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling SLO, Enschede, is leerplanontwikkelaar. Zij werkt in diverse projecten die gericht zijn op onderwijsaanbod voor leerlingen met speciale onderwijsbehoeften. *Specialiteit: inhoud van het reken-wiskundeonderwijs voor het so, sbo en regulier basisonderwijs.*

Annette Koopmans, Nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling SLO, Enschede, is onderwijskundige en werkt in diverse projecten rondom opbrengstgericht werken en omgaan met verschillen op het gebied van taal en rekenen.

Specialiteit: omgaan met verschillen tussen leerlingen en opbrengstgericht werken, vanuit een onderwijskundig/leerplankundig perspectief, in het so, sbo en regulier basisonderwijs.

036.0W**Referentieniveaus - overstap van PO naar VO - praktijkvoorbeeld Volendam****Workshop Referentieniveaus**

Door Janneke Oosterman en/of Els Loman en Cor Tol en Jan Tol

Maandag 21 maart 2011 15.15-16.30 uur

Doelgroep: beleidsmedewerkers, bestuurders, bouwcoördinatoren, bovenschools managers, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten, leden pcl, leden zorgplatform/commissie en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs, samenwerkingsverbanden, besturen.

In 2009 zijn tien basisscholen en het Don Bosco College te Volendam een traject gestart ter verbetering van de doorlopende leerlijn taal van 4 tot 18 jaar. Het uitgangspunt van dit traject is het verbeteren van het begrijpend leesniveau van de leerlingen tot op of boven het landelijk gemiddelde. Deze workshop laat zien welke acties zijn ondernomen in de verschillende lagen van een school: bestuur, schoolleiding, docenten en leerlingen. De volgende onderwerpen komen hierbij aan de orde: leiderschap, monitoring, kwaliteitszorg, organisatie en professionalisering. Aan de hand van een schets van het traject en de initiatieven die de betrokken scholen hebben ondernomen, krijgen deelnemers inzicht in de aspecten die een aansluitingstraject succesvol maken.

We benoemen succesfactoren en knelpunten en geven op basis van de ervaringen van dit traject aanbevelingen en tips.

Janneke Oosterman, CPS Onderwijsontwikkeling en advies, Amersfoort, is adviseur, begeleider en trainer op het gebied van onderwijskundige veranderingen in het primair en voortgezet onderwijs.

Specialiteit: taal/lezen en de doorlopende leerlijn taal van po-vo en vervolgonderwijs.

Els Loman, CPS Onderwijsontwikkeling en advies, Amersfoort, is adviseur, trainer, projectleider op het gebied van onderwijskundige en opbrengstgerichte verbetertrajecten.

Specialiteit: taal/lezen en Passend Onderwijs. (onder voorbehoud).

Jan Tol is schoolleider van basisschool De Spinmolen in Volendam.

Cor Tol is docent en teamleider van het Don Bosco College in Volendam.

037.0M

Schoolbestuur aan zet; waar sta ik nu

Masterclass [Opbrengstgericht werken](#)

Door Jos van der Pluijm

Maandag 21 maart 2011 15.15-16.30 uur

***Doelgroep:** beleidsmedewerkers, bestuurders, bovenscholings managers, directie en andere belangstellenden.*

***Achtergrond:** basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs, educatieve infrastructuur, vakbonden, besturen.*

Opbrengstgericht besturen: Waar staat u?

Deelnemers aan de masterclass krijgen een beeld van wat opbrengstgericht werken is en wat daarbij de rol kan zijn van de bestuurder. We geven daartoe een overzicht van een aantal belangrijke componenten van opbrengstgericht besturen, zoals visie, besturingsfilosofie, kennis, sturing, cultuur, samenhang en kwaliteitszorg. De deelnemers stellen vervolgens aan de hand van een scan vast waar zij zelf staan op die belangrijkste componenten en formuleren de hoofdlijnen van een eigen werkagenda om opbrengstgericht besturen in hun eigen organisatie een slag verder te krijgen.

***Jos van der Pluijm**, Penna Onderwijsadviseurs, Dongen, is als onderwijsadviseur met name actief in grote landelijke projecten in het primair en voortgezet onderwijs. Op dit moment betrokken bij projecten op het gebied van opbrengstgericht werken, verbeteren van taal-, lees- en rekenonderwijs en Passend Onderwijs. Specialiteit: Passend Onderwijs met name zorgprofielen en zorgzwaarte, Opbrengstgericht Werken.*

038.0W

SKOSS in de cockpit; sturen en koers houden

Workshop [Opbrengstgericht werken](#)

Door Cor Honcoop en Johan Gelauf

Maandag 21 maart 2011 15.15-16.30 uur

***Doelgroep:** alle betrokkenen bij het onderwijs.*

***Achtergrond:** alle achtergronden.*

De Stichting Katholiek Onderwijs Soest – Soesterberg (SKOSS) heeft voor de komende jaren samen met de zes schooldirecties een strategisch meerjarenbeleid uitgezet.

Het bestuur wil meer op afstand besturen en tegelijkertijd zorgen voor een adequaat toezicht op de opbrengsten (outcome) van de organisatie. Bestuur en directies hebben gezamenlijk doelen geformuleerd die zij de komende vier jaar willen realiseren. Deze doelen zijn uitgewerkt in de 'Balanced Scorecard' van de Amerikaanse economen Kaplan en Norton en gekoppeld aan kritische succesfactoren en prestatieindicatoren. De organisatie beschikt nu over een set van 15 à 20 prestatieindicatoren op basis waarvan directies, bestuur en toezichthouder kunnen monitoren of het beleid succesvol is.

Het bestuur wil de komende jaren met de directeuren afspraken maken over de te realiseren doelstellingen op schoolniveau (managementcontracten). Kern van de aanpak is de lerende organisatie, waarbij toezichthouder, bestuur en directies met elkaar in gesprek gaan op basis van objectieve gegevens over de kwaliteit van het onderwijs. Deze gegevens worden verzameld via een instrument:

De Onderwijscockpit.

In de workshop praten we over de aanpak die het bestuur in praktijk heeft gebracht. We bevragen de deelnemers op hun eigen praktijk en construeren samen een fictief strategisch kompas.

***Cor Honcoop**, Stichting Katholiek Onderwijs Soest – Soesterberg (SKOSS), is Algemeen directeur SKOSS.*

Daarvoor was hij achtereenvolgens leerkracht en directeur basisonderwijs.

Specialiteit: verantwoordelijkheid voor de dagelijkse gang van zaken binnen de stichting.

***Johan Gelauf**, De OnderwijsCockpit, Amsterdam, is zelfstandig adviseur. Daarvoor was hij leraar en directeur basisschool, en beleidsadviseur bij een besturenorganisatie.*

Specialiteit: Opbrengstgericht of resultaatgericht werken en strategische beleidsvorming bestuurs- en schoolniveau.

039.0M**Taalbeleid en toetsing woordenschat****Masterclass Taal**

Door Marianne Verhallen en Dirkje van den Nulft

Maandag 21 maart 2011 15.15-16.30 uur***Doelgroep:** bestuurders, directie, taal- en woordenschatcoördinatoren en andere belangstellenden.****Achtergrond:** alle achtergronden.*

Scholen zetten in op beleidsmatig en opbrengstgericht werken. Dat is een goede zaak. Onderwijsverbetering staat en valt bij goed taalbeleid en het in kaart brengen van de leerwinst. Uiteindelijk gaat het om vergroten van de onderwijsprestaties van de leerlingen. Sommige kinderen hebben alles mee en doorlopen een glansrijke schoolcarrière. Andere kinderen niet, die moeten vanaf het begin goed ondersteund worden en op de juiste onderdelen extra aandacht krijgen. Met name die groep leerlingen moeten nauwkeurig gevolgd kunnen worden. Daarom is een verantwoord toets- en taalbeleid van groot belang. Dan rijzen er in de praktijk meteen belangrijke vragen. Want hoe zorg je voor een goed samenhangend taalbeleid? Hoe zorg je voor een duidelijke doorgaande lijn, niet alleen in de lessen, maar ook over de verschillende schooljaren heen? Hoe evalueer je en bepaal je de opbrengsten? Wat je meet en hoe vaak je meet: dat zijn kernkwesties in taalbeleid. Hoe vertaal je dat terug naar activiteiten en materialen in de klas? Met name op het gebied van lees- en woordenschattoetsen vinden leerkrachten dat de uitkomsten vaak geen recht doen aan hun eigen oordelen over vooruitgang van de kinderen. Hoe gaan we daar in het onderwijs mee om? We bespreken deze kernvragen en bekijken de verschillende mogelijkheden. Vervolgens gaan we in op nieuwe perspectieven voor het ontwerpen en uitvoeren van opbrengstgericht taalbeleid.

***Marianne Verhallen**, Resulto onderwijsadvies in Amsterdam, is gepromoveerd op onderzoek naar lexicale ontwikkeling van kinderen. Zij is continu bezig met het maken van een vertaalslag van onderzoek en wetenschap naar de onderwijspraktijk en heeft op veel scholen vernieuwingstrajecten met betrekking tot woordenschatonderwijs ingezet en begeleid.*

Specialiteit: woordenschat.

***Dirkje van den Nulft**, Resulto onderwijsadvies, heeft zich jarenlang bezig gehouden met het ontwikkelen van de aanpak Met Woorden in de Weer en de training en begeleiding van schoolteams. Ook heeft zij gewerkt als pabodocent op de Pabo Haarlem.*

Specialiteit: woordenschat, taalbeleid..

040.1M
en
040.2M

Opbrengstgericht werken en leerlingvolgsystemen

Masterclass [Opbrengstgericht werken](#)

Door Tijn Bloemendaal en Ina Cijvat

Maandag 21 maart 2011 15.15-16.30

Dinsdag 22 maart 2011 15.15-16.30 uur

Doelgroep: *ambulant begeleiders, beleidsmedewerkers, bestuurders, bouwcoördinatoren, bestuurders, bovenschools managers, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten, orthopedagogen, remedial teachers en andere belangstellenden.*

Achtergrond: *basisonderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, sectororganisaties, vakbonden, besturen.*

Steeds meer scholen bezinnen zich op de wijze waarop toetsresultaten op groeps- en schoolniveau worden gebruikt. Uit onderzoek blijkt dat sterke scholen zich duidelijke doelen stellen en stelselmatig nagaan of ze die ook halen. Opbrengstgericht onderwijs werkt!

Deze masterclass biedt handvatten bij het vormgeven van opbrengstgericht rekenonderwijs op groeps- en schoolniveau. Hoe stellen we doelen die passen bij onze leerlingpopulatie? Hoe ordenen we de toetsresultaten zodanig dat we goed zicht krijgen op de opbrengsten? Welke overzichten uit de leerlingvolgsystemen zijn daarvoor relevant? Hoe gebruiken we deze data bij het opstellen van groepsplannen? Deze vragen zullen centraal staan in de workshop.

Tijn Bloemendaal is onderwijsadviseur bij het Haags Centrum voor Onderwijsbegeleiding (HCO). Het ondersteunen van scholen bij het optimaliseren van hun rekenonderwijs is zijn kerntaak. Daarnaast begeleidt hij scholen bij een meer doelmatig gebruik van toetsresultaten.

Ina Cijvat, Expertis Onderwijsadviseurs, Hengelo, is senior onderwijsadviseur en was eerder werkzaam als leerkracht en intern begeleider in het basisonderwijs. Zij begeleidt (groepen) scholen op het gebied van rekenen en opbrengstgericht werken, geeft workshops en lezingen en ontwikkelt materialen. Specialiteit: rekenen en opbrengstgericht werken: zowel voor leerkrachten als intern begeleiders en schoolleiders.

041.1M en 041.2M

Rekenen tot 10, 20, 100

Masterclass Rekenen

Door Arlette Buter

Maandag 21 maart 2011 15.15-16.30 uur

Dinsdag 22 maart 2011 15.15-16.30 uur

Doelgroep: ambulante begeleiders, bouwcoördinatoren, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten, leden pcl, leden zorgplatform/commissie, orthopedagogen, remedial teachers en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, sectororganisaties.

Wie kent ze niet; kinderen die in de midden- en bovenbouw nog steeds rekenen op hun vingers. Tellend rekenen is een hardnekkig probleem binnen het rekenonderwijs.

In groep 3 en 4 vallen de rekenresultaten van deze kinderen niet altijd op maar vanaf halverwege groep 4 worden de problemen steeds groter bij het rekenen tot 100.

Het stellen van duidelijke doelen is hierbij van belang. Aan het einde van groep 3 moeten alle sommen tot 10 gememoriseerd zijn, medio groep 4 moeten de sommen tot 20 geautomatiseerd zijn en aan het einde van groep 4 kunnen kinderen vlot optellen en aftrekken tot 100. Maar hoe realiseer je deze doelen?

Belangrijk bij het rekenen tot 100 is dat er een goede basis wordt gelegd bij het rekenen tot 10 en 20.

Het sleutelwoord bij het leggen van deze basis is 'structureren'. Hoe komen kinderen tot structureren en

welke materialen gebruik je bij het structureren? Hoe wordt bij het rekenen tot 100 de getallenlijn ingezet?

Welke strategieën zijn belangrijk en welke kennis moeten kinderen hebben om tot 100 te kunnen

rekenen? Welke materialen zijn beschikbaar en wanneer zet je deze materialen in? Deze vragen staan centraal in deze workshop.

Arlette Buter, Rekenadvies Buter, is rekenexpert bij de PO-raad. Zij begeleidt scholen met rekenverbetertrajecten en is auteur van 'Rekenrijk 3' en 'Rekentijger'. Hiervoor werkte zij als groepsleerkracht en als docent rekenwiskunde op de Pabo.

Specialiteit: rekenonderwijs op de basisschool.

042.0M**Actief aan de slag met de herziene protocollen leesproblemen en dyslexie**

Masterclass Taal – bao en sbo

Door Martine Gijsel en/of Maud van Druenen

Dinsdag 22 maart 2011 11.15-12.30 uur

Doelgroep: *ambulant begeleiders, bouwcoördinatoren, coördinatoren swv, intern begeleiders, leerkrachten, logopedisten, remedial teachers en andere belangstellenden.*

Achtergrond: *basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, samenwerkingsverbanden.*

Het Expertisecentrum Nederlands brengt eind 2010/ begin 2011 de herziene Protocollen Leesproblemen en Dyslexie uit. Deze protocollen bevatten recente informatie over en adviezen voor het omgaan met dyslexie in het basisonderwijs en het speciaal basisonderwijs. Tijdens deze workshop geeft één van de auteurs een toelichting op deze nieuwe uitgaven. De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van de vorige versies komen daarbij aan bod. We bespreken recente bevindingen over de achtergrond van leesproblemen en dyslexie en u wordt aan de hand van de verschillende zorgniveaus meegenomen in de stappen die u in de groep kunt zetten: Wat is goed lees- en spellingonderwijs? Hoe kun je differentiëren tussen leerlingen en hoe zorg je ervoor dat leerlingen vroegtijdig een goede interventie krijgen? Tot slot besteden we kort aandacht aan dyslexiebehandeling in de gezondheidszorg.

Martine Gijsel, Expertisecentrum Nederlands, Nijmegen, projectleider, is logopediste en spraak- en taalpatholoog. Zij houdt zich bezig met taalstimulering in de voorschoolse periode en de verbetering van het taal- en leesonderwijs in de basisschool. Martine Gijsel is een van de auteurs van de herziene Protocollen Leesproblemen en Dyslexie.

Specialiteit: voorschoolse periode en taal.

Maud van Druenen, Expertisecentrum Nederlands, Nijmegen, projectmedewerker, is orthopedagoog en leerkracht basisonderwijs. Zij is onder meer betrokken bij projecten ter verbetering van het taal- en leesonderwijs in de basisschool. Daarnaast is zij docent aan de opleiding Pedagogische Wetenschappen aan de Radboud Universiteit Nijmegen en medeauteur van de herziene Protocollen Leesproblemen en Dyslexie.

Specialiteit: taal- en leesonderwijs.

043.0W**Opbrengstgericht werken op obs Wereldwijzer; hoe wij het beste uit kinderen halen****Workshop Opbrengstgericht werken**

Door Ann van Boxtel-van Riesen en Paula Hollander

Dinsdag 22 maart 2011 11.15-12.30 uur***Doelgroep:** bouwcoördinatoren, directie, intern begeleiders, leerkrachten, remedial teachers en andere belangstellenden.****Achtergrond:** basisonderwijs, speciaal basisonderwijs.*

Bent u benieuwd hoe opbrengstgericht u zelf al werkt, of wilt u weten hoe u opbrengstgericht zou kunnen werken? Neem dan een kijkje in de keuken van obs Wereldwijzer. In deze workshop over opbrengstgericht werken bespreken wij onder andere hoe onze ontwikkeling in de richting van opbrengstgericht werken de afgelopen jaren is verlopen, hoe wij leerlingen volgen, wat we met die opbrengsten doen en welke rol de leerlingen zelf daarin spelen. Naast het geven van informatie gaan we ook praktisch aan de slag met data. Aan de hand van een schema vullen we in welke stappen we zetten:

- Observaties en toetsing
- Leerling in de unit
- Portfolio-gesprekken (en 'eigen plan')
- Groepsplan
- Groepsbespreking.

Ann van Boxtel-van Riesen**, obs Wereldwijzer, Hoorn, is een enthousiaste, open en gedreven intern begeleider die graag een uitdaging aangaat.**Specialiteit: interne begeleiding, TOM-onderwijs, Opbrengstgericht Werken en Met Woorden in de Weer.*Paula Hollander**, intern begeleider bij obs Wereldwijzer, Hoorn, probeert het maximale uit zowel leerlingen als collega's te halen, waarbij zij altijd uitgaat van wat werkt.**Specialiteit: interne begeleiding, TOM-onderwijs, begeleiden van LGF-leerlingen, aanpak van het lees- en rekenonderwijs in de onderbouw.*

044.OW**Opvallend begaafde lezers in het groepsplan****Workshop Hoogbegaafden**

Door Yvonne Leenders en Mariët Förrer en Gerard van der Burgt en Ike van den Berg

Dinsdag 22 maart 2011 11.15-12.30 uur*Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.**Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, sectororganisaties, vakbonden, besturen.*

Wat doe je met kleuters die al op AVI 4 of zelfs nog hoger lezen? Hoe zorg je voor goede differentiatie als je met groepen werkt waar zwakke lezers in voorkomen, maar het aantal opvallend sterke lezers hen in aantal overstijgt? Hoe zorg je voor een leesaanbod, waar ook goede lezers worden uitgedaagd om zich te blijven ontwikkelen op het gebied van lezen en ook gemotiveerde lezers blijven tot aan het einde van de basisschool? Hoe zorg je voor continue leesontwikkeling bij de opvallend sterke lezers? Wat betekent dit voor de uitwerking van een groepsplan?

Dit zijn vragen die op veel scholen leven, in het bijzonder op scholen waar de verschillen tussen leerlingen groot zijn en de groep goede lezers behoorlijk groot is. Hoe ga je hiermee om op schoolniveau en op groepsniveau? Doe je er niets mee, dan is de kans groot dat deze goede lezers terugvallen of gedemotiveerd raken om te lezen.

Het vraagt in ieder geval:

- blijvende aandacht voor het vlot en vloeiend lezen
- een rijk leesaanbod, waarin leerlingen de gelegenheid krijgen diverse teksten te lezen
- veel aandacht voor functioneel lezen
- een opbrengstgerichte manier van werken, niet alleen op school- en groepsniveau, maar ook op leerlingniveau.

Rekening houdend met het ontwikkelingsperspectief van de sterke lezers is basisschool NSV 2 in Nijmegen in het kader van een 'op-maat-project' aan de slag gegaan met het verbeteren van de kwaliteit van het leesonderwijs in relatie tot het werken met groepsplannen.

De inhoud van de workshop schetst het kader dat de school hanteert voor het 'op-maat-project', de ontwikkelingen die het team het afgelopen jaar heeft doorgemaakt, de initiatieven die al zijn genomen en de initiatieven die voor dit schooljaar staan gepland.

Yvonne Leenders, adviespraktijk Yvonne Leenders, is onderwijsadviseur en -ontwikkelaar. Zij is nauw betrokken bij de landelijke taal/lees- en rekenverbetertrajecten als inhoudelijk specialist. Daarnaast is zij medeontwikkelaar van 1-Zorgroute/werken met groepsplannen.

Specialiteit: taal/lezen en rekenen/wiskunde, gedrag, werken met groepsplannen, opbrengstgericht werken/handlingsgericht werken, jonge (risico-)kinderen.

Mariët Förrer, CPS Onderwijsontwikkeling en advies, Amersfoort, is onderwijsadviseur en -ontwikkelaar en is nauw betrokken bij de landelijke taal/leesverbetertrajecten als inhoudelijk specialist. Daarnaast is zij medeontwikkelaar van 1-Zorgroute/werken met groepsplannen en auteur van de nieuwe publicatie 'Begrijpend Lezen' van CPS, Amersfoort. (voorbereiding, niet aanwezig)

Gerard van der Burgt is schoolleider van basisschool NSV 2 in Nijmegen en was voorheen werkzaam bij Avans Hogeschool en de HAN. Sinds 15 jaar werkzaam bij Magistrum opleiding schoolleider. Hij stuurt de veranderingen binnen de NSV 2 ten aanzien van de zorgstructuur en daarmee samenhangend het werken met groepsplannen aan.

Ike van den Berg is intern begeleider op basisschool NSV 2 in Nijmegen.

045.0W

Realistisch rekenen voor leerlingen met autisme. Passend omgaan met onderwijsbehoeften

Workshop Rekenen

Door Herman Hoogenboezem

Dinsdag 22 maart 2011 11.15-12.30 uur

Doelgroep: ambulante begeleiders, bouwcoördinatoren, bovenscholings managers, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten, orthopedagogen, remedial teachers en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo, (voortgezet) speciaal onderwijs.

Ook leerlingen met autisme kunnen, met bepaalde aanpassingen, profiteren van realistisch rekenen! In deze workshop staan de onderwijsbehoeften van leerlingen met autisme centraal.

We gaan kijken welke algemene kwaliteiten en belemmeringen voor leerlingen met autisme een rol kunnen spelen tijdens een les realistisch rekenen. Vanuit de structuur van een instructiemodel voor rekenen gaan we samen dieper in op aanpassingen binnen het rekenaanbod en aanwijzingen voor de leerkracht om het rekenonderwijs aan leerlingen met autisme te optimaliseren en het plezier in rekenen te vergroten voor zowel leerlingen als leerkrachten.

Herman Hoogenboezem is orthopedagoog en werkt als schoolbegeleider/onderwijsadviseur bij de CED-Groep in Rotterdam.

Specialiteit: werken vanuit onderwijsbehoeften, 1-zorgroute.

046.0M

Referentieniveaus taal – naar een doorlopende leerlijn voor lezen

Masterclass Referentieniveaus en Taal

Door Annemarieke van Loon en Laura Punt

Dinsdag 22 maart 2011 11.15-12.30 uur

Doelgroep: beleidsmedewerkers, bouwcoördinatoren, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs en voortgezet onderwijs, (onderbouw vo voor wie geïnteresseerd is in de aansluiting po/vo).

De referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen die zijn geformuleerd door de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen (ook wel de commissie-Meijerink), zijn sinds 1 augustus 2010 in de wet vastgelegd.

In deze masterclass gaan wij in op het ontstaan en de opzet van de referentieniveaus en laten wij de deelnemers uitgebreid kennismaken met het domein lezen. Daarnaast reiken wij voorbeelden aan om op het gebied van lezen en woordenschat in een doorlopende lijn aan het eerste en tweede referentieniveau op school te werken.

Annemarieke van Loon, KPC Groep, 's-Hertogenbosch, is onderwijsadviseur. Zij houdt zich bezig met het verbeteren van het taal- en leesonderwijs op basisscholen. Daarnaast is Annemarieke betrokken als expert bij de landelijke taal- leesverbetertrajecten.

Specialiteit: taal/lezen

Laura Punt, KPC Groep, 's-Hertogenbosch, is onderwijsadviseur en houdt zich vooral bezig met taalonderwijs op scholen voor voortgezet onderwijs en algemene didactiek. Daarnaast is zij momenteel projectleider voor de doorlopende leerlijnen taal waarbij de focus ligt op de overgang tussen PO en VO.

Specialiteit: taal en algemene didactiek

047.0M**Singapore rekenen**

Masterclass Rekenen

Door Lionel Kole

Dinsdag 22 maart 2011 11.15-12.30 uur

Doelgroep: *ambulant begeleiders, bestuurders, bouwcoördinatoren, bovenschools managers, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten, leden pcl, leden zorgplatform/commissie, orthopedagogen, remedial teachers en andere belangstellenden.*

Achtergrond: *basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, educatieve infrastructuur, besturen.*

Het rommelt in het rekenonderwijs. Experts ruziën over tegengestelde opvattingen, en de uitgevers komen met vernieuwde methoden waarin meestal van alle opvattingen wat wordt meegenomen. Voor de modale leraar is het nauwelijks nog te volgen. Daar bovenop komt het verwijt dat de rekenprestaties achteruit gaan.

Uit internationaal vergelijkend onderzoek (TIMSS) blijkt waar de beste rekenprestaties worden geleverd en de rekenmotivatie hoog is onder de leerlingen: in Singapore. De typische Singapore rekenaanpak is intussen in veel landen ingevoerd. In Amerika is er gedegen onderzoek naar die invoering gedaan: ook de prestaties van Amerikaanse leerlingen gaan flink omhoog. Succesfactor bij deze aanpak is een goede scholing van de leraren.

Onderwijsadviesbureaus Bazalt en HCO zijn een samenwerking aangegaan met de rekenexperts uit Singapore om hun rekenmethode in het Nederlands beschikbaar te stellen, zodat leraren en leerlingen in Nederland daarvan kunnen profiteren. De methode is vanzelfsprekend afgestemd op de Nederlandse kerndoelen. Singapore rekenen is echt anders dan de rekenmethodes die u kent van de Nederlandse uitgevers.

Lionel Kole is hoofdontwikkelaar van Singapore rekenen en rekenbegeleider, trainer/adviseur bij onderwijsadviesorganisatie Bazalt/RPCZ.

Specialiteit: rekenen, coöperatieve leerstrategieën en meervoudige intelligentie.

048.0M

Van opbrengsten naar nieuw handelen leraren**Workshop Opbrengstgericht werken**

Door Kees-Jan Overdevest en Monique Nederstigt

Dinsdag 22 maart 2011 11.15-12.30 uur

Doelgroep: beleidsmedewerkers, bestuurders, bouwcoördinatoren, bovenschools managers, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo, (voortgezet) speciaal onderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, sectororganisaties, besturen.

Tijdens de workshop gaan we kijken naar verbetertrajecten die de deelnemers inbrengen. Neemt u dus een toekomstig verbetertraject en de bijbehorende planning mee naar deze workshop.

We gaan aan de slag met de volgende vragen:

- Hoe zet ik de analyse van opbrengsten uit het Leerlingvolgsysteem in voor schoolontwikkeling en teamleren?
- Hoe organiseer ik zeggenschap en eigenaarschap?
- Hoe verbindt een leraar zich aan de afspraken van een verbetertraject?
- Welke rol pak ik als schoolleider binnen het teamleren?
- Hoe organiseer en stimuleer ik samen leren en het delen van kennis?
- Waar en hoe is mijn aanwezigheid binnen een verbetertraject gewenst en betekenisvol?
- Hoe beoordeel ik de kwaliteit van een verbetertraject?

Om bovenstaande vragen te beantwoorden zullen wij uw ervaringen met verbetertrajecten en opbrengstgericht werken aanvullen met onze ervaringen, zodat we allemaal rijker uit deze workshop zullen komen.

Kees-Jan Overdevest, M&O groep, 's-Hertogenbosch, is onderwijsadviseur. Zijn dagelijks werk bestaat uit het adviseren, coachen en trainen van (bovenschoolse) schoolleiders, intern begeleiders en leraren.

Specialiteit: opbrengsten omzetten in verbetertrajecten waarbij vaardigheden van schoolleiders, teamontwikkeling en het handelen van leerkrachten centraal staan om kinderen tot goede opbrengsten te brengen.

Monique Nederstigt, basisschool 't Venne, Nieuw Venne, is schoolleider van een basisschoolteam. Daarbij biedt zij veel professionele ruimte voor de leraren.

Specialiteit: coachend leider en de organisator van teamontwikkeling.

049.0M

Voortgezet Technisch Lezen: leesbevordering en woordenschat

Masterclass Taal

Door Joop Stoeldraijer

Dinsdag 22 maart 2011 11.15-12.30 uur

Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs, educatieve infrastructuur, sectororganisaties, ouderorganisaties, samenwerkingsverbanden.

In deze masterclass laten wij zien hoe het leesbeleid op de scholen ervoor staat. Hoe zit het met het repertoire aan kinderboeken van de leerkrachten, wat doen de methodes aan leesbeleid, heeft veel stillezen effect? Het internationaal onderzoek PISA heeft onder andere aangetoond dat de helft van onze vijftienjarigen lezen niet leuk vindt. Daar moeten we wat aan doen! Hoewel: waarom zouden we er wat aan doen? Als je lezen niet leuk vindt, dan is dat toch een gegeven? Toch niet, iedereen moet lezen of je het nou leuk vindt of niet.

Naast leesbeleid komen in deze masterclass aan de orde wat de plaats moet zijn van het woordenschatonderwijs bij voortgezet technisch lezen en wat de beste manier is om de moeilijke woorden die je in de tekst tegenkomt, te behandelen. Gaan we 4-takten of zijn er andere mogelijkheden?

Joop Stoeldraijer, Edux Onderwijsadvies, Breda, is onderwijsadviseur met interesse voor alle onderwijsmethodes. Specialiteit: taal/lezen.

**050.1W
en
050.2W**

Rekenen en schoolontwikkeling. Verbeteren van ons rekenonderwijs, hoe pakken we het aan?

Workshop Rekenen

Door Harrie Kooijman

Dinsdag 22 maart 2011 11.15-12.30 en 15.15-16.30

Doelgroep: leerkrachten, directie, intern begeleiders, remedial teachers, bestuurders, bouwcoördinatoren, rekencoördinatoren, bovenschools managers, coördinatoren swv, beleidsmedewerkers, ambulante begeleiders en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, ouderorganisaties, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur en besturen.

De resultaten van ons rekenonderwijs vallen tegen. Wat gaan we eraan doen? Hoe pakken we het aan? We willen de opbrengsten van ons rekenonderwijs duurzaam verbeteren. Iedereen doet mee en alle kinderen profiteren ervan. Alleen met een nieuwe rekenmethode zijn we er natuurlijk niet. We willen een samenhangende aanpak op alle niveaus van onze schoolorganisatie. Verbeteren van het primaire proces, hoogwaardige instructie en het toepassen van effectieve werkvormen. Maar ook de aanpak op schoolniveau is van groot belang, de rol van de directeur, de intern begeleider en de rekencoördinator en de interne zorgstructuur. Ook aspecten als tijd voor rekenen, een doorgaande lijn van groep 1 tot groep 8 en natuurlijk de materialen waarmee gewerkt wordt spelen een rol. Het gaat erom het verbeterproces goed aan te pakken en te borgen. Op alle gebieden in het onderwijs is in toenemende mate wetenschappelijke kennis beschikbaar. Het 'evidence based' benaderen van het verbeteren van de resultaten van ons rekenonderwijs vraagt om het toepassen van die kennis in ons onderwijs en in onze scholen.

In deze werkgroep zult u in vogelvlucht kennis maken met de actuele ontwikkelingen op dit terrein. Wij zullen u een aantal adviezen aanreiken waarmee u in uw school aan de slag kunt.

Harrie Kooijman, TdF Onderwijsadvies, Soesterberg, is onderwijskundige, schoolverbeteringsdeskundige en specialist in opbrengstgericht werken op alle niveaus van de schoolorganisatie. Harrie helpt scholen om de samenhang tussen onderwijsinhouden en processen tot stand te brengen.

Specialiteit: opbrengstgericht werken in het primair onderwijs.

051.1W en 051.2W

Passend Indiceren, indicatiestelling, zorgzwaartetoekenning, financiering

Workshop Passend Onderwijs

Door Chris Struiksma en Lucas Rurup

Dinsdag 22 maart 2011 11.15-12.30 uur

Woensdag 23 maart 2011 15.15-16.30 uur

Doelgroep: ambulante begeleiders, beleidsmedewerkers, bestuurders, bouwcoördinatoren, bovenscholingsmanagers, coördinatoren swv, directie, leden pcl, leden zorgplatform/commissie en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo, (voortgezet) speciaal onderwijs, ouderorganisaties, sectororganisaties, vakbonden, besturen.

Ieder samenwerkingsverband zoekt oplossingen voor een nieuwe manier van indicatiestelling voor het speciaal onderwijs en het speciaal basisonderwijs wanneer sprake is van Passend Onderwijs bij lumpsumfinanciering.

De beleidsmakers verleggen met het Referentiekader Passend Onderwijs het indicatiecriterium voor het toekennen van onderwijszorg van specialistenoordeel (stoornis) naar zorgzwaarte. Zij blijven leerlingen indiceren, maar nu op basis van onderwijsbehoeften. De onderwijsbehoeften liggen op een continuüm van geheel afwezig tot in zeer sterke mate aanwezig. Wij weten echter dat de relatie tussen stoornis en de ernst van de onderwijsbelemmeringen zwak is.

In deze systematiek van indiceren blijft het bekrachtigingsmechanisme hetzelfde. Voor de s(b)o-school betekent een leerling extra een positieve beloning en de basisschool wordt van een probleem verlost, een negatieve beloning. We blijven gefocust op het tegengaan van ongewenst gedrag (steeds meer verwijzingen) in plaats van op het bevorderen van gewenst gedrag (versterking van het basisaanbod van basisscholen). Wij willen in de regio de focus leggen op het gewenste gedrag. Het gewenste gedrag, scholen die zich inspinnen om meer leerlingen met bredere onderwijszorgbehoeften Passend Onderwijs te geven, kan alleen worden bevorderd als het bekrachtigingsmechanisme anders wordt georganiseerd.

Chris Struiksma, CED Groep, Rotterdam, is senior onderzoeker-ontwikkelaar.

Specialiteit: leesproblemen en dyslexie, gedragsproblemen/gedragsmanagement, Onderwijscontinuüm CED-Groep®.

Lucas Rurup is directeur van het samenwerkingsverband WSNS Zuid-Kennemerland en geeft hieraan leiding met acht onderwijsconsulenten en een ouderconsulent.

Specialiteit: Passend Onderwijs, opbrengstgericht werken, ontwikkelingsperspectieven, de verwijsindex en samenwerking met de zorgpartners in Centrum Jeugd en Gezin.

052.0W**Digitop 1&2 - contentcatalogus voor hoogbegaafden****Workshop Hoogbegaafden**

Door Ton Fokker en Peter van Loon

Dinsdag 22 maart 2011 13.45-15.00 uur*Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.**Achtergrond: alle achtergronden.*

Excellentie binnen het basisonderwijs is een aspect dat veel aandacht krijgt. Zo worden er bijeenkomsten georganiseerd om het belang van goed onderwijs aan meer begaafden te verkondigen. De dagelijkse praktijk wordt echter meestal vergeten. De leerkrachten staan met de handen in het haar en hebben de vraag: Hoe realiseer ik een verantwoord aanbod voor deze kinderen? De stichting PCBO te Apeldoorn heeft met en op de 28 scholen die onder haar bestuur vallen een plusconcept ontwikkeld. Samen met IJsselgroep en de educatieve contentontwikkelaar Ontwikkelcentrum in Ede zijn in opdracht van het ministerie van Onderwijs een paar honderd leeropdrachten gemaakt die direct inzetbaar zijn voor hoogbegaafde leerlingen. Op het gebied van rekenen, taal en wereldoriëntatie zijn de opdrachten te bekijken en te downloaden. De eerste serie opdrachten zijn uitgetest bij de leerlingen op het PCBO. De nieuwste serie borduurt voort op de eerste reeks. In de workshop krijgt u zicht op de inhoudsverantwoording, de werkwijze en de directe toepasbaarheid van deze lessenserie. Na afloop kunt u direct met uw leerlingen aan het werk gaan. Ook laat de workshopleider zien hoe u via hetzelfde format opgaven toe kunt voegen.

Ton Fokker is consultant bij het Ontwikkelcentrum in Ede en vormt als onderwijzers de brug tussen onderwijs en ict. Zo heeft hij met de contentcatalogus van het Ontwikkelcentrum het leren binnen het groen onderwijs een impuls gegeven.

Specialiteit: verantwoord opgebouwde opdrachten voor hoogbegaafden.

Peter van Loon, Ontwikkelcentrum in Ede is projectmanager contentcreatie.

053.0W

Discussiëren kun je leren

Workshop Taal

Door Chantal Deken

Dinsdag 22 maart 2011 13.45-15.00 uur

Doelgroep: beleidsmedewerkers, bestuurders, bouwcoördinatoren, bovenschools managers, directie, intern begeleiders, leerkrachten, logopedisten en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo, (voortgezet) speciaal onderwijs, besturen.

Een meningsverschil hoeft niet altijd te worden uitgevochten op het schoolplein. Met het lesprogramma 'Discussiëren kun je leren' (DKJL), leren kinderen dat je door middel van discussie openlijk kunt praten over zaken als opvoeding, discriminatie en normen en waarden.

Om meer basisscholen bekend te maken met deze aanpak heeft de Stichting DKJL een lesprogramma ontwikkeld voor leerlingen van 8 tot 18 jaar. Onderzoek toont aan dat kinderen door DKJL:

- beter luisteren en nadenken voordat ze iets zeggen
- zich communicatief sterker voelen, zich beter kunnen verwoorden en minder snel ruzie maken
- meer zelfvertrouwen en een gevoel voor eigenwaarde hebben ontwikkeld
- zich beter bewust worden van hun eigen en andermans mening
- zich meer betrokken voelen bij de maatschappij (goed burgerschap).

De Stichting DKJL organiseert onder andere masterclasses voor leerlingen, straatwijze, eigentijdse kinderdebatten en trainingen voor docenten.

Tijdens deze workshop zult u kennismaken met verschillende werkvormen en de spelregels van DKJL. Daarnaast zullen we, om u te inspireren, beelden vertonen van DKJL in de praktijk.

Chantal Deken, Discussiëren kun je leren, is onderwijskundigen taalspecialist bij St KBA Nw-West, adviseur voor onder andere de Kwaliteitsaanpak van het Meesterplan Koers Nieuw West Gemeente Amsterdam.

Specialiteit: taal, begrijpend lezen, woordenschat, technisch lezen, effectieve (directe) instructie en mondelinge taalvaardigheid.

054.0W

Hoe maak je je lessen rijker voor zeer getalenteerde leerlingen

Workshop Hoogbegaafden

Door Nora Steenbergen

Dinsdag 22 maart 2011 13.45-15.00 uur

Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.

Achtergrond: alle achtergronden.

In de reguliere lesmethoden staan niet veel uitdagende leeractiviteiten voor leerlingen die meer aan kunnen dan de reguliere leerstof biedt. Op welke manieren kun je deze lessen rijker maken zodat de (hoog)begaafde leerlingen er wel uitdaging in vinden? Hoe maak je een uitdagend project en hoe laat je leerlingen dat zelf doen? In deze workshop leert u vragen en opdrachten formuleren die de hogere orde (denk)vaardigheden stimuleren. Daarnaast krijgt u tips over de vindplekken van uitdagende leeractiviteiten en materialen.

Nora Steenbergen, Nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling SLO, Enschede, is leerplanontwikkelaar en projectleider van het Landelijk Informatiepunt (Hoog)begaafdheid Primair Onderwijs.

Specialiteit: (hoog)begaafdheid, omgaan met verschillen, plusgroepen.

055.0W**KIJK! 5-8 Registratie en observatie-instrument voor de reken-wiskunde ontwikkeling****Workshop Rekenen**

Door Maaïke Verschuren en Inge Seuntiëns

Dinsdag 22 maart 2011 13.45-15.00 uur

Doelgroep: bouwcoördinatoren, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten, remedial teachers en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur.

Hoe krijgen we een totaalbeeld van de reken-wiskundige ontwikkeling van kinderen? In deze workshop leert u het instrument KIJK! 5-8 kennen waarmee leraren de vorderingen van kinderen uit groep 5 tot en met 8 bijhouden. Na een korte presentatie van het instrument kunt u de meerwaarde van dit systeem zelf ervaren door het rekengedrag van aantal kinderen te observeren. We analyseren en registreren online in de webbased versie KIJK!. Hierbij reflecteren we samen op de interventies en/of werkvormen die nodig zijn in de groep en het schoolteam om leerlingen daadwerkelijk rekenen te leren. U ervaart de ins en outs van het observatieregistratieinstrument waarmee u morgen aan de slag kunt gaan. Bovendien krijgt u goed zicht op de leerlijnen rekenen en wiskunde, de cruciale leermomenten en wanneer kinderen 1F en 1S behalen!

Maaïke Verschuren, KPC Groep, 's-Hertogenbosch is adviseur rekenen-wiskunde. Daarnaast is zij rekenexpert PO-Raad en uitvoerder Rekenbus en Rekenaudits, trainer rekencoördinator, Speciaal Rekenen, Rekenen wiskunde in innovatieve scholen.

Specialiteit: rekenen.

Inge Seuntiëns, KPC Groep, 's-Hertogenbosch is adviseur rekenen-wiskunde. Zij ondersteunt scholen die deelnemen aan een rekenverbetertraject en is uitvoerder Rekenbus en Rekenaudits.

056.0W**Krachtig leidinggeven****Workshop Opbrengstgericht werken**

Door Sicco Baas en Petra Heegsma

Dinsdag 22 maart 2011 13.45-15.00 uur

Doelgroep: beleidsmedewerkers, bestuurders, bouwcoördinatoren, bovenscholings managers, directie en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs, ouderorganisaties, educatieve infrastructuur, sectororganisaties, vakbonden, besturen.

Voor opbrengstgericht werken is krachtig leiderschap noodzakelijk. Zowel op school- als op bestuursniveau. Dit betekent dat de bestuurder stuurt en dat deze uitspraken doet over wat het bestuur verstaat onder een 'goede kwaliteit' van de scholen. Dat betekent ook dat een bestuur doelen en normen moet stellen en moet kunnen inschatten welke doelstellingen realistisch zijn.

Daarvoor is een antwoord nodig op vragen als: Wat zijn landelijke kengetallen op het gebied van taal/lezen en rekenen? Wat zijn cruciale kwantitatieve en kwalitatieve aspecten (zoals onderwijstijd, leermiddelen, effectieve instructie, convergente differentiatie) voor effectief onderwijs op het gebied van rekenen en taal? Wat weet ik al en wat wil ik precies weten? Wat is de beginsituatie op onze scholen? Welke mogelijkheden hebben de scholen van ons bestuur, de schoolleiders en de teams?

In deze workshop worden informatie, handreikingen, methodieken, instrumenten en praktijkvoorbeelden besproken waarmee u als bestuurder meer kennis krijgt van de voorwaarden van opbrengstgericht werken.

Sicco Baas is adviseur/consultant bij M&O groep in 's-Hertogenbosch. Sicco Baas heeft veel ervaring in school- en bestuursanalyses, auditeren en visitaties. Al enige jaren is hij actief in de verbetertrajecten van PO-Raad/Projectbureau Kwaliteit, onder meer als bestuurlijk adviseur Opbrengstgericht Werken en analist zeer zwakke scholen.

Specialiteit: kwaliteitszorg en leerlingenzorg, management.

Petra Heegsma, Hoffmans & Heegsma BV, is adviseur. Zij is actief in trajecten Opbrengstgericht Werken van PO-Raad/Projectbureau Kwaliteit, projectleider Passend Onderwijs in twee regionale netwerken, directeur van een samenwerkingsverband WSNS, voor- en vroegschoolse educatie en schakelklassen, lokale educatieve agenda en Centrum Jeugd en Gezin.

Specialiteit: kwaliteitszorg, Passend Onderwijs, Opbrengstgericht Besturen.

057.0W**Ontwikkelingsperspectief ingebed in de 1-Zorgroute op een sbo-school****Workshop Opbrengstgericht werken en sbo**

Door Lieke Tijmensen en Erik Verhoeven

Dinsdag 22 maart 2011 13.45-15.00 uur

Doelgroep: *ambulant begeleiders, bestuurders, bouwcoördinatoren, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten, leden pcl, leden zorgplatform/commissie, orthopedagogen, remedial teachers en andere belangstellenden.*

Achtergrond: *basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, samenwerkingsverbanden, sectororganisaties.*

In deze workshop zal een kader worden gesteld om het ontwikkelingsperspectief te koppelen aan de groepsplannen/1-Zorgroute. Het is een handreiking om als school om te gaan met alle verschillen in een groep.

Het ontwikkelingsperspectief van het kind is gebaseerd op het verwachte uitstroomniveau en is sturend voor het onderwijsaanbod aan het kind. Doel hiervan is om de ontwikkeling van ieder kind te stimuleren, de leerwinst te verhogen en af te stemmen op de specifieke onderwijsbehoeften van het kind.

In het ontwikkelingsperspectief worden er voor elk kind hoge verwachtingen en doelen vastgesteld die uitgaan van de te verwachte ontwikkeling van het kind. Op basis hiervan worden er beredeneerde keuzes gemaakt in het onderwijsaanbod, die worden beschreven in het groepsplan. De 1-Zorgroute is een middel om dit handelingsgericht uit te voeren. Het groepsplan wordt gebruikt om planmatig te werken aan de verschillende onderwijsbehoeften van alle kinderen in de groep.

Aan het eind van de workshop heeft u een leidraad om het ontwikkelingsperspectief gekoppeld aan de 1-Zorgroute in uw school in te voeren.

Lieke Tijmensen, sbo Petrus Dondersschool, Gemert, is intern begeleider onderbouw.

Specialiteit: ontwikkelingsperspectief.

Erik Verhoeven, sbo Petrus Dondersschool, Gemert, is directeur.

Specialiteit: 1-Zorgroute.

058.0W**Opbrengstgericht werken en Coöperatieve Leerstrategieën en taal****Workshop Taal**

Door Marije Heijdenrijk

Dinsdag 22 maart 2011 13.45-15.00 uur

Doelgroep: ambulante begeleiders, directie, intern begeleiders, leerkrachten, logopedisten, orthopedagogen, remedial teachers en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs.

Met Coöperatieve Leerstrategieën is de leeropbrengst driedubbel: hogere (taal) leeropbrengsten, meer sociale verbondenheid en een goed georganiseerde klas. Het is een manier om het taalonderwijs vorm te geven, waarmee echt invulling kan worden gegeven aan opbrengstgericht werken. Met Coöperatieve Leerstrategieën kunnen scholen hun taalonderwijs vormgeven. De strategieën zorgen voor gestructureerde samenwerking tussen leerlingen. De aanpak heeft invloed op de inrichting van de klas, het lesmodel, op de houding van de leraar en de resultaten van leerlingen.

Kenmerken van Coöperatieve Leerstrategieën:

- Ze versterken het sociale klimaat; leerlingen voelen zich veilig in de groep, een voorwaarde voor leren van taal en ontwikkeling.
- Zowel zwakke als sterke leerlingen profiteren van de aanpak. Alle leerlingen krijgen de kans wat ze geleerd hebben uit te leggen aan hun klasgenoten, waardoor de informatie wordt verwerkt en eigen gemaakt.
- Werken op deze manier verhoogt de leertijd. Als leerlingen in teams ergens over praten, hoeven ze maar op een of twee andere kinderen te wachten. In een klassikale situatie zijn dat er soms 28.
- Door het gevarieerde aanbod aan werkvormen kan een leraar goed aansluiten bij de behoeften, mogelijkheden en talenten van leerlingen. Alle leerlingen voelen zich competent.
- Leerlingen leren sociale vaardigheden als elkaar helpen, op je beurt wachten en naar elkaar luisteren. In deze workshop ervaart u deze werkwijze en krijgt u praktische tips die u de volgende dag in de klas kunt toepassen.

Marije Heijdenrijk, educatieve dienst RPCZ, Vlissingen, is allround taalexpert. Zij traint en begeleidt leraren bij taalonderwijs en gedrag.

Specialiteit: taalonderwijs (breed), Coöperatieve Leerstrategieën, Meervoudige intelligentie en gedrag.

059.0W

Opbrengstgericht werken met Begrijpend Lezen (en Wereldoriëntatie)

Workshop Taal

Door Ernst Keijsers

Dinsdag 22 maart 2011 13.45-15.00 uur

***Doelgroep:** alle betrokkenen bij het onderwijs.*

***Achtergrond:** basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur.*

Het klassikaal en op één niveau aanbieden van teksten bij begrijpend lezen en wereldoriëntatie doet geen recht aan de leerbehoefte van de individuele leerling. Om te kunnen differentiëren in tempo en/of tekstniveau is het noodzakelijk om het begrijpend leesniveau van de leerlingen goed in kaart te brengen, te relateren aan eerdere resultaten en daarna conclusies te trekken voor het samenstellen van groepjes voor coöperatieve werkvormen en de mate van begeleiding van die groepjes.

De zone van de naaste ontwikkeling (een begrip van de Russische ontwikkelingspsycholoog Lev Vygotsky) is eindelijk zichtbaar te maken door een zorgvuldige analyse van de resultaten van de Toets Begrijpend Lezen (TBL) / LOVS Begrijpend Lezen.

In de workshop zal aan de hand van een aantal praktische schoolvoorbeelden met de deelnemers een eenvoudig stappenplan worden uitgewerkt waarmee zij de volgende dag aan de slag kunnen om hun eigen onderwijspraktijk op maat te maken voor hun leerlingen.

Ernst Keijsers, CED-Groep, Rotterdam, is organisatie- en innovatieadviseur.

Specialiteit: wereldoriëntatie, begrijpend lezen.

060.0W**Opbrengstgericht Werken. Rijnlandse besturingsfilosofie voor leren op alle lagen****Workshop Opbrengstgericht werken**

Door Herman Kolthof en Jan Tolhuijs

Dinsdag 22 maart 2011 13.45-15.00 uur

Doelgroep: beleidsmedewerkers, bestuurders, bouwcoördinatoren, bovenscholen managers, coördinatoren swv, directie en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo, (voortgezet) speciaal onderwijs, educatieve infrastructuur, sectororganisatie, vakbonden, besturen.

De Rijnlandse wijze van opbrengstgericht werken gaat over het creëren van een cultuur waarin het vakmanschap van leerkrachten en de ontwikkeling daarvan centraal moet komen te staan. We hebben daarvoor een krachtige werkwijze ontwikkeld waarin eigenaarschap en leren een belangrijke plaats krijgen. In de workshop geven we u inzicht in diverse veranderkundige modellen en het effect daarvan op de ontwikkeling van organisaties.

Uit onderzoek van de Amsterdamse hoogleraar Organisatieverandering Jaap Boonstra kunnen we opmaken dat veel veranderingen niet het beoogde effect hebben. Hoe kan dat en welke relatie is er met de wijze waarop we onderwijs geven? Het onderwijs in Nederland is gericht op kennisoverdracht en veel minder dan we denken op leren en ontwikkelen. Dat zien we ook terug bij de professionalisering van leerkrachten en directeuren. Zonder dat we dat willen blijken we de organisatieontwikkeling meer tegen te houden dan te ontwikkelen.

In onze workshop bieden we een frisse kijk op verandkunde. Resultaten zijn zichtbaar bij leerlingen, maar ook in minder ziekteverzuim, hogere arbeidssatisfactie en een fraaie balans tussen draagkracht en draaglast bij leerkrachten.

Herman Kolthof, onderwijsadviesbureau APS, Utrecht, is senior consultant. Hij heeft na enige jaren ervaring in het bedrijfsleven gekozen voor het onderwijs. Herman heeft expertise in leidinggeven en verandkunde volgens het Rijnlands organiseren.

Specialiteit: Verandkunde, Rijnlands organiseren, kan sterke duurzame koppeling tussen bestuur en werkvloer realiseren.

Jan Tolhuijs, onderwijsadviesbureau APS, Utrecht is senior consultant en heeft ruime ervaring in het onderwijs als leerkracht, directeur, interim directeur en consultant op het gebied van bestuur, management en onderwijskwaliteit

Specialiteit: Verandkunde, Rijnlands organiseren, kan sterke duurzame koppeling tussen bestuur en werkvloer realiseren.

061.0M**Spelling leren kan veel effectiever!**

Masterclass Taal

Door Dolf Janson

Dinsdag 22 maart 2011 13.45-15.00 uur*Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.**Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs, samenwerkingsverbanden, vakbonden.*

Op nogal wat scholen blijkt er een groot verschil tussen de resultaten op methodegebonden toetsen en die op de spellingstoetsen van het LOVS van Cito. Dictees en proefwerken in het voortgezet onderwijs wekken soms de indruk dat de leerlingen weinig kennisbasis hebben meegebracht van de basisschool. Ook blijkt buiten de spellinglessen vaak te weinig van verworven spellingvaardigheid, zowel in het primair als in het voortgezet onderwijs.

Kortom, ondanks alle inspanningen is het rendement niet zoals we dat graag zouden zien. Er is bij te veel leerlingen weinig te merken van 'spellingbewustzijn'. Blijkbaar is er iets mis met de gebruikte, grotendeels op visuele inprenting gebaseerde spellingdidactiek.

In deze workshop wordt duidelijk wat het achterliggende probleem is en hoe het mogelijk anders kan. Na afloop hebben de deelnemers het probleem niet opgelost, maar wel een beeld van een andere benadering, die bovendien een activerend effect heeft op de leerlingen. De ervaring leert dat de leerlingen de spellinglessen op deze manier leuke lessen gaan vinden.

Dolf Janson, onderwijsadviesbureau APS, Utrecht, senior onderwijs adviseur. Hiervoor werkte hij als leraar basisonderwijs, schoolbegeleider, consulent literaire vorming, docent aan opleidingen remedial teaching/interne begeleiding en locatiemanager van een onderwijsadviesdienst.

Specialiteit: leerprocessen: wat is nodig om leerlingen (en leraren) echt te laten leren? Daarbij kan de invalshoek zowel taaldidactiek (in het bijzonder spelling), rekendidactiek als begaafdheid zijn.

Janneke van den Berg, obs De Wizzert in Zeeland (NB), is leraar in de middenbouw (van een heterogene groep) en taalcoördinator op de school.

062.0M

Sturen op opbrengsten met de 1-Zorgroute**Masterclass Opbrengstgericht werken**

Door Wijnand Gijzen en Christine Goedhart

Dinsdag 22 maart 2011 13.45-15.00 uur*Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.**Achtergrond: alle achtergronden.*

1-Zorgroute kan op een aantal verworvenheden versterkt worden, met name op het punt van opbrengstgerichtheid. Het tegemoetkomen aan onderwijsbehoeften, wat een belangrijk onderdeel is van de 1-Zorgroute, betekent niet automatisch dat de leeropbrengsten ook omhoog gaan. Ook vraagt dat om een link tussen de doelen in het groepsplan en de ambities van de school. Ambities worden door scholen doorgaans uitgedrukt in termen van een verhoging van het niveau ten opzichte van de landelijke norm. In een groepsplan zien we vaak alleen leerstofgerichte (criterium)doelen terug, zonder dat daar groepsnormen aan worden gekoppeld.

Een ander punt is dat een set aan repetitieve elementen voorkomen kan worden: leerkrachten benoemen bij leerlingen telkens dezelfde onderwijsbehoeften, ze vormen telkens dezelfde clusters van behoeften en ze maken vaak ook hetzelfde groepsplan. Dit gegeven maakt dat 1-Zorgroute qua denkhandelingen vereenvoudigd kan worden.

Tijdens deze masterclass wordt geschetst op welke manier 1-Zorgroute kan worden versterkt met een opbrengstgerichte component. Daarnaast kan 1-Zorgroute vereenvoudigd worden door gebruik te maken van een andere redenertrant: van algemeen naar specifiek, in plaats van specifiek naar algemeen. Dit is terug te zien in de groepsoverzichten en groepsplannen.

Wijnand Gijzen, CED-Groep, Rotterdam, is senior innovatie- en organisatieadviseur en adviseert scholen, schoolbesturen en regio's over hun beleid ten aanzien van datagestuurd opbrengstgericht Passend Onderwijs op basis van onderwijsbehoeften.

Specialiteit: invoeren van en advisering bij onder meer datagestuurd opbrengstgericht Passend Onderwijs, handelingsgericht werken, vaststellen van onderwijsarrangementen.

Christine Goedhart, CED-Groep, Rotterdam, senior innovatie- en organisatieadviseur, adviseert scholen, schoolbesturen en regio's over hun beleid ten aanzien van datagestuurd opbrengstgericht Passend Onderwijs op basis van onderwijsbehoeften.

Specialiteit: invoeren van en advisering bij onder meer datagestuurd opbrengstgericht Passend Onderwijs, handelingsgericht werken, vaststellen van onderwijsarrangementen.

063.0M

Woordenschat; Lezend woorden leren

Masterclass Taal

Door Paul Filipiak en Barbara Sparreboom

Dinsdag 22 maart 2011 13.45-15.00 uur

***Doelgroep:** ambulante begeleiders, bouwcoördinatoren, intern begeleiders, leerkrachten, logopedisten en andere belangstellenden.*

***Achtergrond:** basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo, (voortgezet) speciaal onderwijs, ouderorganisaties, samenwerkingsverbanden.*

Onbekende woorden komen de hele dag langs. Ze staan ook in diverse teksten die de kinderen lezen. Naar aanleiding van vragen van leerkrachten maakten de Pittsburghse leesprofessor Isabel Beck en haar collega's in Amerika praktische onderwijsrecepten voor de woordkeuze en de woordenschatdidactiek. We hebben de vragen en oplossingen in het Nederlands vertaald in het boek 'Veel gestelde vragen over woordenschatonderwijs' en gebruiken dit voor het lezend woorden leren in de klas. In de masterclass gaan we na hoe u zelf lezend woorden leert en aansluitend geven we mogelijkheden om de aanpak de volgende week in de klas met kinderen te gebruiken. Deelnemers ontvangen ook schriftelijke achtergrondinformatie.

***Paul Filipiak**, Onderwijs Maak Je Samen, Helmond, is taallesdeskundige en onderwijsadviseur. Specialiteit: taal en lezen.*

***Barbara Sparreboom**, Onderwijs Maak Je Samen, Helmond, onderwijsadviseur en leerkracht.*

064.0W

Aangepaste toetsen taal en rekenen speciale leerlingen (focus op rekenen)

Workshop Rekenen en sbo/bao

Door Judith Hollenberg-Vos

Dinsdag 22 maart 2011 15.15-16.30 uur

***Doelgroep:** alle betrokkenen bij het onderwijs.*

***Achtergrond:** (speciaal) basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs, educatieve infrastructuur, besturen.*

Begin 2011 heeft Cito voor het eerst toetsen Begrijpend lezen, Spelling en Rekenen-Wiskunde uitgebracht voor speciale leerlingen. De toetsen zijn bestemd voor leerlingen uit het speciaal (basis)onderwijs en voor leerlingen in het basisonderwijs met extra onderwijsbehoeften, die functioneren op het niveau van groep 3 tot en met groep 5. In 2012 volgen de toetsen voor niveau groep 6 t/m 8.

In deze presentatie gaan we in op de overeenkomsten en verschillen van de toetsen voor speciale leerlingen met de reguliere LOVS-toetsen. Eén van de veranderingen ten opzichte van de reguliere toetsen is de manier van rapporteren. Centraal in de rapportage staan niet de normeringen A tot en met E respectievelijk I tot en met V, maar het werken met functioneringsniveaus. We gaan in op de manier waarop u voor elke leerling een toets passend bij haar of zijn niveau kan kiezen. Hiervoor vormen de functioneringsniveaus de basis. Ook bespreken we hoe u verschillende rapportages kunt gebruiken bij het vertalen van toetsresultaten naar onderwijsaanbod.

***Judith Hollenberg-Vos**, Instituut voor Toetsontwikkeling Cito, Arnhem, is ontwikkelingspsycholoog en toetsdeskundige speciaal (basis)onderwijs.*

Specialiteit: rekenen en leerlingen met extra onderwijsbehoeften.

065.0B

Bestuur en management

Debat

Onder leiding van Roel Weener. Uitgenodigd zijn onder meer Mirko Noordegraaf, René Bagchus, Dick de Wolff en Dolf van Veen. Ook Kete Kervezee zal deelnemen.

Dinsdag 22 maart 2011 15.15-16.30

Doelgroep: bestuurders en andere belangstellenden.

Achtergrond: alle achtergronden.

De onderwerpen die in het onderwijsdebat aan de orde komen hebben als centraal thema 'Verhogen van de kwaliteit van het onderwijs'.

René Bagchus is directeur primair onderwijs van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Mirko Noordegraaf is hoogleraar van de Universiteit van Utrecht.

Dick de Wolff is bestuursvoorzitter van de faculteit Opleidingen van de Hogeschool Utrecht.

Dolf van Veen is hoogleraar en voorzitter van het Platform Jeugd.

Kete Kervezee is voorzitter PO-Raad.

066.0W

Compacten en verrijken voor zeer getalenteerde leerlingen

Workshop Hoogbegaafden

Door Linda Smolenaers

Dinsdag 22 maart 2011 15.15-16.30 uur

Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, ouderorganisaties, educatieve infrastructuur, sectororganisaties.

Wat houdt 'compacten en verrijken' van taallessen in? Is het vergelijkbaar met het compacten en verrijken van de rekenmethode of vraagt het een andere benadering? Is het alleen geschikt voor (hoog)begaafde leerlingen of kun je je taallessen voor alle leerlingen compacten en verrijken? En hoe doe je dat dan? In deze interactieve presentatie gaan we in op deze vragen aan de hand van voorbeelden. Zo bespreken we onder meer de compactingprogramma's die gemaakt zijn bij de methoden 'Taal Actief', 'Taaljournaal', 'Taal in Beeld', 'Zin in Taal', 'Taalleesland', 'Taalfontein', 'Taalverhaal' en 'Taal op Maat' en de verschillen in taalpakketten die allemaal aangeduid worden als 'verrijkend' materiaal. Samen bespreken we aandachtspunten voor compacten en verrijken die recht doen aan de essentie van goed taalonderwijs en niveauverschillen tussen kinderen.

Linda Smolenaers, leerplanontwikkelaar bij het Nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling SLO, Enschede, is orthopedagoog, leerkracht en werkzaam bij het Landelijk Informatiepunt (Hoog)begaafdheid Primair Onderwijs.

Specialiteit: omgaan met verschillen, met name met cognitief talent.

067.0W

Instrument Dialoog en Opbrengstgericht Werken

Workshop Opbrengstgericht werken

Door Ingrid Veeke

Dinsdag 22 maart 2011 15.15-16.30 uur

Doelgroep: beleidsmedewerkers, bestuurders, bouwcoördinatoren, bovenscholings managers, directie en andere belangstellenden.

Achtergrond: (speciaal) basisonderwijs.

Opbrengstgericht werken is een thema dat volop op de agenda staat. Om zicht te krijgen op opbrengstgericht werken en met name een opbrengstgerichte cultuur heeft KPC Groep een onderzoek uitgevoerd waarin verschillende instrumenten met medewerking van vijf schoolbesturen primair onderwijs zijn gebruikt en ontwikkeld. Alle 'lagen' (bestuur – schoolleider – leerkracht) zijn daarbij betrokken. De instrumenten helpen om zicht te krijgen op de opbrengstgerichte cultuur in de organisatie, hoe vanuit verschillend perspectief wordt gekeken en op welke wijze je kunt handelen als je beelden benoemt en deelt.

In deze workshop gaan we concreet aan de slag met het instrument 'Opbrengstgerichte cultuur' dat is ontwikkeld. Deelnemers gebruiken (een deel) van het instrument om zicht te krijgen op de opbrengstgerichte cultuur en wat dat betekent voor de sturing in de organisatie.

Ingrid Veeke, KPC Groep, 's-Hertogenbosch, is senior adviseur en marktteamleider besturen en management primair onderwijs. Haar motto is: niet alleen bewegen, ook vooruit komen.

Zij wil aansluiten bij de vragen die leven, daarop inspelen en proberen vanuit verschillende perspectieven te redeneren.

Specialiteit: bestuurlijke vraagstukken, strategische beleidsvorming, ontwikkelingen 0-13 (samenwerking in de keten), opbrengstgerichte cultuur.

068.0W**Taalregie – aansturen op effectief taalonderwijs****Workshop Taal en Opbrengstgericht werken**

Door Heleen Strating en Nanda van Oorschot

Dinsdag 22 maart 2011 15.15-16.30 uur***Doelgroep:** beleidsmedewerkers, bestuurders, bouwcoördinatoren, bovenschools managers, coördinatoren swv, directie en andere belangstellenden.****Achtergrond:** basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, samenwerkingsverbanden, sectororganisaties, besturen.*

Besturen en scholen in het primair onderwijs worden door overheid en onderwijsinspectie aangesproken op hun gedeelde verantwoordelijkheid voor een kwaliteitsimpuls in het onderwijs in de basisvaardigheden. Het is duidelijk dat een dergelijke kwaliteitsimpuls het best zal slagen als bestuur, directies en schoolteams er gezamenlijk de schouders onder zetten. In het project *Taalregie*, waarin het Expertisecentrum Nederlands, KPC Groep en Sardes samenwerken, hebben we daarom een integrale aanpak ontwikkeld die de positieve krachten op elk niveau mobiliseert. *Taalregie* biedt met een openbare website, eventueel uitgebreid met een ondersteuningstraject, de nodige richtlijnen en uitgangspunten om via datafeedbackprocessen tot effectiever taalonderwijs te komen.

Taalregie is opgezet met als doel ondersteuning te bieden in het voeren van taalregie met behulp van actuele en relevante informatie en bruikbare instrumenten, waaronder beproefde methodieken van het Expertisecentrum Nederlands.

In de workshop gaan we in op de totstandkoming van de materialen en werkwijze van *Taalregie*. We introduceren de website waarmee zowel bestuurders, bovenschools managers, schoolleiders als teams in de praktijk aan de slag kunnen. Ze kunnen hiermee een op elkaar afgestemde samenwerking rond opbrengstgericht werken vormgeven. Datafeedback is daarbij de werkwijze, taalonderwijs de inhoudelijke poot.

***Heleen Strating**, Expertisecentrum Nederlands, Nijmegen, werkt aan onderzoek, ontwikkeling en training op het vlak van taalonderwijs in het primair onderwijs.*

Specialiteit: taalverwerving, taalonderwijs en leerkrachtvaardigheden in het primair onderwijs.

***Nanda van Oorschot**, KPC Groep, 's-Hertogenbosch, is adviseur.*

Specialiteit: schoolveranderingstrajecten, pedagogisch klimaat, leer- en gedragsstoornissen.

069.0M

Teamgericht werken aan het taalonderwijs met Taal100

Masterclass Taal

Door Martine Gijsel

Dinsdag 22 maart 2011 15.15-16.30 uur

***Doelgroep:** directie, bouwcoördinatoren, coördinatoren swv, intern begeleiders, leerkrachten en andere belangstellenden.*

***Achtergrond:** basisonderwijs, samenwerkingsverbanden.*

Voor 100% van de leerlingen 100% effectieve taalleertijd realiseren: dat is het doel van Taal100. Taal100 is een werkwijze om met het hele schoolteam aan het taalonderwijs te werken. Het is een vervolg op de Taallijn, en is geschikt voor groep 1 tot en met 8. De aanpak is gebaseerd op de uitgangspunten van interactief taalonderwijs en sluit aan bij de huidige praktijk van opbrengstgericht werken. De werkwijze biedt scholen ondersteuning in zowel de taaldidactiek als het proces. Met welke didactische vaardigheden kun je als leerkracht het taalonderwijs aanpakken, en hoe kun je als school de gezamenlijke aanpak van het taalonderwijs organiseren? Tijdens deze masterclass krijgt u zicht op hoe u als school een verbetertraject voor het taalonderwijs kunt opzetten. U krijgt niet alleen zicht op het proces om de verbetering in gang te zetten, maar ook op de didactische vaardigheden die van belang zijn. Met behulp van praktische checklists kunnen de leerkrachten zelf hun taalonderwijs onder de loep nemen.

Martine Gijsel is logopediste en spraak- en taalpatholoog. Ze is bij het Expertisecentrum Nederlands in Nijmegen werkzaam op het gebied van taalstimulering in de voorschoolse periode en de verbetering van het taal- en leesonderwijs in de basisschool. Martine is een van de auteurs van Taal100.

Specialiteit: voorschoolse periode en taal.

070.0W

Twinning

Workshop Opbrengstgericht werken

Door Elleke Verwaijen en Annemieke Zwart

Dinsdag 22 maart 2011 15.15-16.30 uur

***Doelgroep:** alle betrokkenen bij het onderwijs.*

***Achtergrond:** alle achtergronden.*

Scholen kunnen heel veel van elkaar leren! In het project Twinning zijn scholen steeds gekoppeld aan een maatje. Soms zijn twee directeuren een twinningmaatje van elkaar en wisselen uit wat ze graag van elkaar willen leren. Vaak gaat het ook breder: teamleden willen ook met elkaar afstemmen, bij elkaar komen kijken. Dat kan om een enkel teamlid gaan, maar ook om hele schoolteams.

In deze workshop vertellen we over de twinningactiviteiten die vanuit het programma 'Goed worden en goed blijven' zijn opgezet. De twee adviseurs geven informatie over de werkwijze, iemand van een school die heeft gewerkt met twinning vertelt over de ervaringen.

Elleke Verwaijen, onderwijsadviesbureau APS, Utrecht, is consultant, projectmanager en trainer. Daarvoor werkte zij in het basisonderwijs, het beroepsonderwijs en als opleidingsdocent/-manager en consultancy bij Hogeschool Domstad.

Specialiteit: jongeren, leren en ict, taalvaardigheden ontwikkelen met kinderen, ondersteuning scholen en besturen. Goed bestuur, good governance, bestuursacademie, inzet/opzet leergemeenschappen.

Annemieke Zwart, onderwijsadviesbureau APS, Utrecht is consultant, projectmanager en trainer. Zij heeft wiskunde gestudeerd en expertise in conceptgestuurd onderwijs opgedaan. Annemieke heeft veel ervaring met Vrije scholen, Montessori, Jenaplan en Dalton.

Specialiteit: conceptgestuurd onderwijs.

071.0M

Zaakvakken en taal; twee vliegen in 1 klap

Masterclass Taal

Door Mienke Droop

Dinsdag 22 maart 2011 15.15-16.30 uur

***Doelgroep:** bouwcoördinatoren, bovenschools managers, directie, intern begeleiders, leerkrachten en andere belangstellenden.*

***Achtergrond:** basisonderwijs.*

Veel scholen hebben taal als speerpunt voor kwaliteitsverbetering. Soms gaat dat ten koste van uren voor het zaakvakonderwijs. Dit laatste is jammer, want het zaakvakonderwijs biedt veel mogelijkheden om aandacht voor taal te vergroten en zo tevens te werken aan de referentieniveaus voor taal. Bij de zaakvakken is taal immers het middel om te leren en kennis te verwerven.

In deze workshop komt aan de orde hoe de leerkracht de aandacht voor mondelinge taalactiviteiten, lees- en schrijfvaardigheid kan integreren bij de zaakvakken. Het gaat dan om aandacht voor interactie tijdens leergesprekken, uitbreiden van de woordenschat, het lezen van informatieve teksten en schrijven om te leren.

Deze masterclass is vooral bedoeld voor leerkrachten van groep 5 t/m 8.

***Mienke Droop**, Expertisecentrum Nederlands, Nijmegen, is taalkundige en promoveerde op een onderzoek naar de ontwikkeling van begrijpend lezen van autochtone en allochtone leerlingen in het basisonderwijs.*

Specialiteit: begrijpend lezen, taal en zaakvakken en referentieniveaus taal.

072.0W

Zelf aan de slag met rijk en inspirerend onderwijs in begrijpend lezen

Workshop Taal

Door Lucienne Gravestein en Judith van Oers

Dinsdag 22 maart 2011 15.15-16.30 uur

***Doelgroep:** alle betrokkenen bij het onderwijs.*

***Achtergrond:** basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, besturen.*

Aansluiten bij de leesmotivatie van kinderen blijkt een cruciale factor in het leesonderwijs. Een competente lezer leest omdat hij of zij oprecht geïnteresseerd is in een onderwerp of omdat hij/zij antwoord wilt krijgen op een vraag. Welke kansen liggen daar voor het onderwijs in begrijpend lezen? We bespreken de laatste inzichten op het gebied van begrijpend lezen en wat dat voor ons begrijpend leesonderwijs betekent. We laten de deelnemers zien en ervaren dat onderwijs in begrijpend lezen betekenisvol kan zijn. We laten u kennismaken met een praktische werkwijze waarbij u gebruik maakt van zelfgekozen teksten die aansluiten bij het thema in de groep of bij een gebeurtenis waar de kinderen helemaal vol van zijn. Teksten die antwoord geven op een onderzoeksvraag. Teksten waarbij kinderen samen mogen werken en ze ervaren dat je samen veel meer weet dan alleen.

We laten de deelnemers zelf ervaren hoe het werkt om in gesprek met elkaar en door middel van leesstrategieën grip te krijgen op een tekst. En we laten zien hoe dit in de dagelijkse praktijk eruit kan zien!

***Lucienne Gravestein**, onderwijsadviesbureau APS, Utrecht is trainer/consultant/schoolcoach. Daarvoor heeft zij als leerkracht, intern begeleider en zorgcoördinator veel expertise opgedaan in Ontwikkelingsgericht onderwijs (OGO).*

Specialiteit: taal/lezen, Ontwikkelingsgericht werken (OGO), Passend Onderwijs.

***Judith van Oers**, ASKO, Amsterdam. is OGO-opleider voor leerkrachten binnen verschillende basisscholen in Amsterdam. Expertise op het gebied van taal/lezen.*

Specialiteit: thematisch werken in het basisonderwijs. Hoe ontwerp je als leerkracht een aanbod voor de kinderen vanuit betekenisvolle situaties?

073.0W

Handelingsgericht Werken en Opbrengstgericht Werken hebben alles met elkaar te maken

Workshop Passend Onderwijs

Door Nico van der Meer en een vertegenwoordiger van een school

Woensdag 23 maart 2011 11.15-12.30 uur

Doelgroep: beleidsmedewerkers, bestuurders, bouwcoördinatoren, bovenscholings managers, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, sectororganisaties, besturen.

Verzuchting: 'Eerst adaptief onderwijs, toen handelingsgericht werken en nu weer opbrengstgericht werken?' In het Nederlandse onderwijs lijken de ontwikkelingen elkaar snel op te volgen. Het gekke daarbij is dat het lijkt alsof er steeds iets nieuws bij komt.

Teamleden hebben vaak het gevoel dat er steeds meer veranderingen bij komen. Ons motto is 'niet stapelen, maar puzzelen'.

In deze workshop gaan we in op vragen als: op welke manier kun je vasthouden wat je zelf als school belangrijk vindt? Wat past bij de school die je wilt zijn? Hoe kun je dit verbinden met ontwikkelingen als handelingsgericht werken en opbrengstgericht werken? Hoe zorg je ervoor dat er wezenlijke veranderingen in de school ontstaan en blijvend verankerd worden? Daarbij gaat het erom dat het goede uit handelingsgericht werken en opbrengstgericht werken wordt gecombineerd met het goede uit wat er in school allemaal al is opgebouwd. Dit leidt tot een hogere kwaliteit van het leerproces in de groep en tot duurzame resultaten.

Nico van der Meer is directeur van NTO-Effekt. Hiervoor was hij onder meer leerkracht, adjunct-schoonleider, schoolbegeleider en medewerker landelijk pedagogisch centrum.

Specialiteit: handelingsgericht werken, onderwijsinnovatie, duurzaam leren.

074.0W**Hoe Passend Onderwijs kwaliteit en strategie kan verbinden****Workshop Passend Onderwijs**

Door Michiel Wigman en Heike Sieber

Woensdag 23 maart 2011 11.15-12.30 uur***Doelgroep:** bestuurders, bovenschools managers, directie, coördinatoren swv, zorgcoördinatoren en andere belangstellenden.****Achtergrond:** basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs, voortgezet onderwijs, mbo.*

Passend Onderwijs wordt te vaak gezien als een verplichting die door de wet wordt opgelegd en waar we met zijn allen weer een format voor moeten invullen dat zorgprofiel heet. Passend Onderwijs is echter niets anders dan bewustwording van de kwaliteit van onderwijs. Dit kan alleen als naast diagnostisering van leerlingen eerst diagnostisering van leerkrachten en docenten plaats vindt. Wat kan de leerkracht wel, wat niet (en is ook niet gewenst) en wat eventueel wel. Bij dat laatste horen dan randvoorwaarden. Zonder in kaart te hebben wat de professional kan, is het niet zinvol om handelingsgericht werken te stimuleren, en uit te gaan van de onderwijsbehoeften van leerlingen. De kwaliteit van onderwijs voor alle leerlingen komt pas tot bloei als zowel de competenties en ambities van leerkrachten als de onderwijsbehoeften van leerlingen in beeld zijn.

Daarnaast is het cruciaal te weten hoe binnen de governancelijn de rollen verdeeld zijn. Hoe worden welke rollen bij het samenwerkingsverband neergelegd? Wat bepaald het bestuur, wat de directeur, en wat de intern begeleider en/of zorgcoördinator? Als iedereen aan de andere kant van de wagen trekt, komt hij niet in beweging.

Alleen door de rollen en taken te verbinden, en samenhang aan te brengen tussen de verschillende rollen en functies is er de mogelijkheid om kwaliteit van onderwijs fundamenteel en duurzaam te stimuleren.

Passend Onderwijs kan daartoe als totaal traject een perfect uitgangspunt vormen.

Binnen de workshop wordt bovenstaande uitgewerkt en wordt u op een prikkelende wijze uitgedaagd daar over mee te denken en praten.

Michiel Wigman**, directeur schoolleidersvereniging AVS.**Specialiteit: algemeen strategie, beleid, Passend Onderwijs, governance.*Heike Sieber** is adviseur bij AVS. Daarnaast is zij orthopedagoge en (ex)-leerkracht.**Specialiteit: Passend Onderwijs*

075.0W

Kengetallen

Workshop Passend Onderwijs

Door Kees Timmers

Woensdag 23 maart 2011 11.15-12.30 uur

Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.

Achtergrond: samenwerkingsverbanden.

Er is veel behoefte aan ken- en stuurgetallen die de totstandkoming van Passend Onderwijs kunnen ondersteunen. Na oplevering van de eerste versie van kengetallen.passendonderwijs.nl waren de reacties zeer positief. Men was echter ook verbaasd. Dat dit er al is! Waarom weet ik dat niet? Dit bespaart mij enorm veel werk!

In deze workshop laten we zien welke voortgang er inmiddels is gemaakt en geven we inzicht in de mogelijkheden om de gegevens en rapporten zelf te gebruiken. Daarnaast vragen we feedback. Wat is nodig? Waar heeft men behoefte aan? Wat zijn sterke en zwakke kanten van de site?

Kees Timmers is directeur van het informatiesysteembedrijf en projectleider voor Ken- en stuurgetallen Passend Onderwijs. Hij wil bestuurders in het onderwijs laten sturen met inzicht door goede en zinnige cijfers (rapportages, analyses) te leveren.

Specialiteit: managementinformatiesystemen.

076.0W

Kwaliteit in het speciaal basisonderwijs

Workshop Passend Onderwijs

Door Freerik Meeuwes en Martin van den Oetelaar

Woensdag 23 maart 2011 11.15-12.30 uur

Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, besturen.

Wat kunnen sbo-scholen? Wat hebben ze geleerd, wat zijn ze aan het leren? Welke inhoudelijke ontwikkelingen en thema's dragen daaraan bij? Deze workshop geeft inzicht in de kwaliteiten van het sbo-onderwijs en biedt de gelegenheid om daarover in discussie te gaan. Ook wordt ingegaan op de actuele thema's die nu, vanuit het kwaliteitsbeleid van het SBOwerkverband, in het veld worden besproken en uitgerold. Deze onderwerpen zijn niet alleen cruciaal voor de kwaliteit binnen sbo-scholen, ze zijn ook gerelateerd aan het vormgeven van een scala aan passende onderwijsvoorzieningen voor de groep 'children with special needs'. Afstemming daarover vereist kennis en gesprek. Daarom zult u in deze workshop uitgenodigd worden om mee te denken en mee te praten: hoe ervaart u het sbo, wat verwacht u van sbo-onderwijs, wat verwacht u van sbo-expertise, welke rol speelt het sbo in uw school, in uw bestuur, in uw regio, hoe verhoudt zich dat nu en in de toekomst tot basisonderwijs, samenwerkingsverband en speciaal onderwijs?

Freerik Meeuwes is bestuurslid van het SBOwerkverband en directeur van sbo De Stuijtheuvel in Zeist.

Specialiteit: sbo-onderwijs.

Martin van den Oetelaar is projectleider van het SBOwerkverband en onderwijsadviseur/interim manager in het sbo, voortgezet speciaal onderwijs en basisonderwijs.

Specialiteit: onderwijsontwikkeling en beleid.

077.0W

Op zoek naar een andere manier van indiceren op basis van onderwijs-zorgbehoefte

Workshop Passend Onderwijs

Door Mia Nijland

Woensdag 23 maart 2011 11.15-12.30 uur

Doelgroep: leerkrachten en andere belangstellenden.

Achtergrond: (speciaal) basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs en voortgezet onderwijs.

Mia Nijland presenteert de stand van zaken rond de ontwikkeling van een instrument, dat de onderwijs-zorgbehoefte van een leerling in kaart brengt. Deze voorgestructureerde vragenlijst voor scholen, leidt - als een alternatief en futureproof onderwijskundig rapport - tot een individueel vraagprofiel. Dit beeld geeft ook inzicht in de benodigde ondersteuning voor leerling en leraar, in het primaire leerproces in de klas en daarbuiten. Het geeft een belangrijke aanzet voor een leerlinggebonden advies voor de benodigde leeromgeving. Handelingsgericht vanuit leraar en school en vraaggericht vanuit leerling en ouders. Het instrument is gebaseerd op het internationale classificatiemodel ICF en doet mee in het landelijk referentiekader voor Passend Onderwijs. De mbo-versie wordt in 2011 ontwikkeld.

Mia Nijland, Nijland & Kroes, kennispraktijk voor zorg en onderwijs, is (mede)onderzoeker/-ontwikkelaar van het instrument dat in deze presentatie nader wordt toegelicht.

078.0W

Samenwerken in de context van Passend Onderwijs

Workshop Passend Onderwijs

Door José Dankers en Ab Kreunen

Woensdag 23 maart 2011 11.15-12.30 uur

Doelgroep: beleidsmedewerkers, bestuurders, bovenscholings managers, coördinatoren swv, directie.

Achtergrond: alle achtergronden.

Samenwerkingsverbanden WSNS zijn te karakteriseren als netwerkorganisaties in een complexe omgeving. Naar verwacht krijgen de samenwerkingsverbanden WSNS een belangrijke rol in de uitvoering van Passend Onderwijs. Door verdichting van de problematiek in de maatschappij komen er steeds meer complexe problemen in de school. Om met deze problemen goed om te kunnen gaan, te begeleiden en/of op te lossen is samenwerking met andere sectoren van belang. Passend Onderwijs veronderstelt samenwerking met verschillende partners op het gebied van onderwijs en zorg. Welke condities zijn van belang voor deze samenwerking en wat betekent dit voor de coördinator van een samenwerkingsverband? Is de coördinator een leider en zo ja welke leiderschapseisen worden er dan gesteld aan de coördinator? Hoe opereer je als coördinator in het krachtenveld van Passend Onderwijs? Op welke kwaliteiten wordt vooral een beroep gedaan?

Op deze vragen willen we tijdens de workshop onze aandacht richten. Enerzijds door literatuurverkenning en de uitkomsten van onderzoek, anderzijds door met elkaar de dialoog over dit onderwerp aan te gaan. De workshop is vooral geschikt voor coördinatoren van samenwerkingsverbanden.

José Dankers is directeur van het Samenwerkingsverband Passage, primair onderwijs, in 's-Hertogenbosch en kartrekker van het landelijk Coördinatorennetwerk Primair Onderwijs.

Ab Kreunen is directeur van samenwerkingsverband Breevoordt en lid van het landelijk Coördinatorennetwerk Primair Onderwijs.

079.0W**Samenwerking WSNS, schoolbesturen en gemeenten voor goede zorg in en om de school****Workshop Passend Onderwijs**

Door Marij Bosdriesz en Dick Hattenberg

Woensdag 23 maart 2011 11.15-12.30 uur*Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.**Achtergrond: alle achtergronden.*

Goede zorg in en om de school is van belang voor Passend Onderwijs en voor de opbrengsten van het onderwijs. Die zorg in en om de school omvat naast de interne zorg van scholen ook schoolmaatschappelijk werk en de samenwerking met speciaal onderwijs en (jeugd)zorg in zorgteams en zorgadviesteams (ZAT's). Die zorg moet ook aansluiten op lokale voorzieningen voor jeugd, zoals de Centra voor Jeugd en Gezin en de Verwijsindex Risicjongeren.

Om die zorg in en om de school en de afstemming met andere voorzieningen voor jeugd goed te organiseren is samenwerking nodig tussen schoolbesturen, WSNS-coördinatoren en gemeenten. Geen van de partijen kan dat alleen regelen; vanuit een gezamenlijke visie kunnen goede afspraken gemaakt worden over wederzijdse verantwoordelijkheden en inzet voor de zorg in en om scholen. De lokale educatieve agenda kan hiervoor een goed startpunt vormen. En vaak is het nodig dit te verbreden tot een regionale educatieve agenda.

In de workshop bieden we naast informatie over landelijke ontwikkelingen op deze terreinen ook de ervaringen van twee pilots in regio's waar in de combinatie van schoolbesturen, WSNS-coördinatoren en gemeenten aan de organisatie van de zorg in en om de school is gewerkt. Daarnaast bieden we ruimte voor uitwisseling van ervaringen van de deelnemers. En tot slot werken we toe naar een bespreekpuntenlijstje voor het overleg in de eigen regio.

Marij Bosdriesz, Landelijk Steunpunt ZAT / Nederlands Jeugdinstituut in Utrecht, is adviseur samenwerking onderwijs en zorgpartners voor goede zorg en veiligheid in en om scholen, en projectleider PO Landelijk Steunpunt ZAT.

Dick Hattenberg, onderzoeks- en adviesbureau Oberon, Utrecht, is adviseur Zorg op de lokale educatieve agenda bij Oberon, coördinator WSNS in Almere en lid van de doorzettersgroep van het Coördinatorennetwerk PO.

080.0W**Schoolprofielen maken voor Passend Onderwijs****Workshop Passend Onderwijs**

Door Irma Miedema en Alfons Timmerhuis

Woensdag 23 maart 2011 11.15-12.30 uur***Doelgroep:** bestuurders, bovenschools managers, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten.****Achtergrond:** alle achtergronden.*

Een schoolprofiel voor Passend Onderwijs moet aan een aantal eisen voldoen. Het profiel moet helderheid verschaffen over wat de school biedt als het gaat om onderwijszorg. Het geeft mogelijkheden en grenzen aan voor het bieden van onderwijs aan leerlingen met speciale behoeften. En het moet in samenhang gebracht kunnen worden met de profielen van de andere scholen met wie de school samenwerkt om Passend Onderwijs vorm te geven. Een profiel van de onderwijszorg in het hele netwerk van scholen is een belangrijk resultaat. Van dat netwerk maken niet alleen scholen voor basisonderwijs, speciaal basisonderwijs of voortgezet onderwijs deel uit, (met of zonder leerwegondersteunende onderwijs en praktijkonderwijs) maar ook scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs en tussenvoorzieningen. Van al deze onderdelen moet het profiel duidelijk zijn.

Deze workshop illustreert bovenstaande opdracht met de toepassing van een instrument om onderwijsprofielen op te stellen: de Audit-IVO. De toevoeging IVO verwijst naar het samenhangende instrument voor het toewijzen van onderwijszorg: Indicatiestelling Vanuit Onderwijsbehoefte. De twee instrumenten hangen samen, maar kunnen los gebruikt worden.

In de workshop gaan we in op de toepassingswijze en opbrengsten van de Audit-IVO, op schoolniveau en op niveau van het samenwerkingsverband, in het primair en voortgezet onderwijs, voor onderwijsinhoudelijk en financieel inzicht.

***Irma Miedema** is senior projectcoördinator binnen de unit onderwijszorg van Sardes in Utrecht.*

Specialiteit: organisatieontwikkeling in het onderwijs, samenwerkingsverbanden rond leerlingenzorg, indicatiestelling, onderwijsontwikkeling vanuit de onderwijsbehoeften van leerlingen.

***Alfons Timmerhuis** is senior projectcoördinator binnen de unit onderwijszorg van Sardes in Utrecht.*

Specialiteit: beleidsondersteuning onderwijszorg (Passend Onderwijs), expertisecentra/centra Passend Onderwijs, zorgprofielen, indicatiestelling en onderwijsinnovatie.

081.0W

Versterken van de gouden driehoek kind - ouders - leerkracht

Workshop Passend Onderwijs

Door Janny Lammers

Woensdag 23 maart 2011 11.15-12.30 uur

***Doelgroep:** ambulante begeleiders, bouwcoördinatoren, directie, leerkrachten en andere belangstellenden.*

***Achtergrond:** basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs, ouderorganisaties.*

Het realiseren van Passend Onderwijs vereist dat de gouden driehoek van kind, ouder en leerkracht goed functioneert. De leerkracht moet in de klas 'zijn mannetje staan' en ouders en leerkracht moeten elkaar vinden in hun gemeenschappelijke verantwoordelijkheid: het onderwijs aan dit kind. Met de leerkracht als regisseur, bijgestaan door intern begeleider en directie. Hier spelen vanzelfsprekend de kennis, ervaring en competenties van alle betrokkenen een rol, naast bijvoorbeeld betrokkenheid en motivatie. Maar daarmee is niet alles gezegd. Communicatie- en samenwerkingsproblemen kunnen behoorlijk in de weg staan. Daarom staat in deze workshop de vraag centraal: hoe kunnen wij de gouden driehoek van kind, ouder en leerkracht versterken? We kijken vanuit begrippen als afstand en nabijheid, omgevingsvariabelen (zoals de onderwijszorgstructuur, of de processen en procedures die van invloed zijn) naar de driehoek. Ook komen negen aspecten aan bod die de driehoek versterken, effectiever maken. Steeds met het oog op het belang van het kind. Want daar gaat het om!

Janny Lammers, Gedragswerk, Culemborg, geeft trainingen, coacht adviseert en bemiddelt bij conflicten. Specialiteit: communicatie in spannende situaties, conflicten.

082.0M

Werken aan een slagvaardig samenwerkingsverband

Masterclass Passend Onderwijs

Door Ady Hoytink en Gerard van den Hoven

Woensdag 23 maart 2011 11.15-12.30 uur

Doelgroep: bestuurders, bovenschools managers, coördinatoren swv, directie, leden pcl, leden zorgplatform/commissie.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs, voortgezet (speciaal) onderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, sectororganisaties, besturen.

Er komen flinke taken en verantwoordelijkheden op de samenwerkingsverbanden primair onderwijs en voortgezet onderwijs af. De meeste samenwerkingsverbanden kunnen en moeten veel aan bestuurskracht, slagvaardigheid en praktische waarde voor scholen winnen, willen ze het varkentje dat Passend Onderwijs heet, goed wassen. In deze workshop werken we met bestuurders en coördinatoren van samenwerkingsverbanden uit, hoe je hierop snelle winst kunt boeken. We gebruiken daarbij de met de Amsterdamse samenwerkingsverbanden ontwikkelde 'lemniscaat', de praktijkervaringen in Utrecht en vier leidende principes die blijken uit driejarig praktijkonderzoek. Ook passen we de door netwerkdeskundige Eelke Wielinga ontwikkelde begrippen 'vrije actor' in een 'gezond netwerk' toe op uw praktijk. Kom met meerdere bestuurders en de coördinator uit één verband en ondervindt samen de waarde voor uw slagvaardigheid en impact op Passend Onderwijs.

Ady Hoytink is teamleider Passend Onderwijs bij onderwijsadviesorganisatie APS in Utrecht. Zij werkt vanuit intense betrokkenheid bij het doel dat meer kinderen meer leren en vanuit een flinke dosis realisme over organiseren en veranderen. Zij is daarnaast stedelijk projectleider Passend Onderwijs in Utrecht.

Specialiteit: leiderschap in netwerken, interorganisatorische samenwerking, veranderkunde, Passend Onderwijs, lokaal jeugdbeleid.

Gerard van den Hoven is senior consultant en projectleider slagvaardige samenwerkingsverbanden en was onder meer algemeen directeur van APS en ambtenaar bij het ministerie van OCW. Hij stelt aan wat hij doet één harde voorwaarde: De meest kwetsbare jongeren moeten er baat bij hebben.

Specialiteit: veranderkunde en bedrijfsvoering, onderwijsinnovatie en -beleid, grootschalige vernieuwingen, leiderschap, Passend Onderwijs, lokaal jeugdbeleid.

**083.1W
en
083.2W**

IJkpunten basiszorg en het onderwijszorgprofiel

Workshop Passend Onderwijs

Door Cor Hoffmans

Woensdag 23 maart 2011 11.15-12.30 en 13.45-15.00 uur

Doelgroep: beleidsmedewerkers, bestuurders, coördinatoren swv.

Achtergrond: samenwerkingsverbanden.

Schoolbesturen krijgen vanaf 2012 zorgplicht. Samenwerkingsverbanden krijgen een belangrijke taak in het toewijzen van zorg en het verdelen van middelen. Daarvoor is het nodig dat er afspraken worden gemaakt over wat er van elke school aan basiszorg mag worden verwacht. Om hierop zicht te krijgen kunnen ijkpunten voor basiszorg behulpzaam zijn. Hoe komen wij tot het vaststellen van basiszorg? Hoe betrekken wij scholen en besturen hierbij? Aan de hand van een praktijkvoorbeeld laten wij het proces zien. Naast deze basiszorg hebben scholen vaak meer te bieden aan zorg en zorgdeskundigheid. Hoe krijgen wij dat in beeld?

Tijdens de workshop presenteren wij een instrument om de zorg in scholen en in het samenwerkingsverband vast te leggen in 'het onderwijszorgprofiel' en laten wij de uitkomsten zien van het proces: profielen per school en een overzicht en zoekfunctie op het niveau van het samenwerkingsverband.

Cor Hoffmans, Hoffmans & Heegsma BV, adviseur en consultant. Cor Hoffmans heeft ervaring met het management van landelijke projecten leerlingenzorg po, vo en so en met de begeleiding van scholen en besturen bij kwaliteitszorgsystemen en auditing. Daarnaast is hij lid Informatiepunt Passend Onderwijs. Specialiteit: kwaliteitszorg en leerlingenzorg, auditing, ken- en stuurgetallen, Passend Onderwijs, projectmanagement.

**084.1W
en
084.2W**

Wie is de baas? Goed bestuur in het samenwerkingsverband

Workshop Passend Onderwijs

Door Harry Nijkamp

Woensdag 23 maart 2011 11.15-12.30 en 15.15-16.30 uur

Doelgroep: alle betrokken bij het onderwijs.

Achtergrond: alle achtergronden.

Door Passend Onderwijs nemen bevoegdheden en verantwoordelijkheden voor samenwerkingsverbanden toe. De belangen worden groter en daarom is het belangrijk dat goed is geregeld wie over wat beslist. Door de wet Goed Bestuur, Goed Onderwijs hebben schoolbesturen de taak om bestuur en toezicht goed te scheiden. Er ontstaan nieuwe strategische discussies over schaal (zijn wij groot genoeg, moeten wij fuseren) en over inrichting (is het bestuurlijk goed geregeld, zijn de rollen en verantwoordelijkheden helder, moeten we naar het raad van toezicht-model, wat moet de positie van het sbo worden, hoe gaan we om met de expertisefunctie, waar wordt die belegd).

Wie beslist straks over wat? Is het samenwerkingsverband voldoende slagvaardig en bestuurlijk goed toegerust om Passend Onderwijs vorm te geven? Lopen de belangen van schoolbestuur en samenwerkingsverband wel parallel? Gaat het straks om macht en invloed of staat de inhoud van de zorg centraal?

In de workshop staat de governance van het samenwerkingsverband centraal. We verkennen welke strategische opties er zijn om in te spelen op Passend Onderwijs en hoe de positie van het sbo daarin een plek heeft, in relatie tot de expertisefunctie van het samenwerkingsverband. We gaan in op het scheiden van bestuur en toezicht binnen het samenwerkingsverband en het goed regelen van de onderscheiden rollen: schoolbestuur, bestuur samenwerkingsverband, directieberaad en coördinator/directeur samenwerkingsverband. Er worden verschillende besturingsmodellen gepresenteerd.

Harry Nijkamp, CPS Onderwijsontwikkeling en advies, Amersfoort adviseert en begeleidt schoolbesturen en samenwerkingsverbanden bij governance vraagstukken.

Specialiteit: bestuurlijke inrichting samenwerkingsverbanden, fusievraagstukken, positionering sbo in samenwerkingsverband, strategie-koersvraagstukken, scheiden bestuur en toezicht, policy governance.

085.0W

Elke leerling telt...een vernieuwd scholingsaanbod

Workshop Passend Onderwijs

Door Mia Nijland

Woensdag 23 maart 2011 13.45-15.00 uur

Doelgroep: ambulante begeleiders, leerkrachten, interne begeleiders, directie, educatieve infrastructuur en andere belangstellenden.

Achtergrond: (voortgezet) speciaal onderwijs.

In de afgelopen tien jaar hebben we veel geleerd over de voorwaarden voor onderwijs aan kinderen met ernstige meervoudige beperkingen. We weten ook hoe dit vorm te geven, door wie en wat hiervoor nodig is. Inmiddels zijn we toe aan het consolideren van deze kennis. Niet alleen in een (inter)landelijk referentiekader, maar ook in een concreet werkmodel voor de alledaagse praktijk.

In de workshop maken deelnemers kennis met een vernieuwd scholingsprogramma, dat al deze aspecten meeneemt. Het is bestemd voor hbo-professionals uit zorg en onderwijs die duurzaam maatwerk willen bieden binnen de groep.

Mia Nijland, Nijland & Kroes, kennispraktijk voor zorg en onderwijs, is (mede)onderzoeker/-ontwikkelaar van het scholingsprogramma dat in deze presentatie nader wordt toegelicht.

086.0W

Gedragswerk en thuiszitterspreventie

Workshop Passend Onderwijs

Door Jaap van Petegem

Woensdag 23 maart 2011 13.45-15.00 uur

Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.

Achtergrond: alle achtergronden.

In de workshop gaan we in op de acties die zijn ontwikkeld naar aanleiding van het onderzoek naar het aantal thuiszittende leerlingen in Nederland. Gedragswerk heeft regionaal aandacht gevraagd voor deze problematiek en richt zich op een regionale aanpak van het probleem van de thuiszitters, waarbij de triade school – ouders(leerling) – leerplicht essentieel is.

Met de deelnemers wordt ingezoomd op de eigen regionale situatie, op protocollen voor leerplicht en de school en te ontwikkelen acties ter voorkoming van thuiszitten.

Er is ruimte voor de inbreng van 'ingewikkelde' casussen.

Jaap van Petegem is orthopedagoog en werkt als sparringpartner bij Gedragswerk.

Specialiteit: gedragsproblemen, beleidontwikkeling, Passend Onderwijs, coaching.

087.0W

Handreiking zorgzwaarte

Workshop Passend Onderwijs

Door Jos van der Pluijm

Woensdag 23 maart 2011 13.45-15.00 uur

Doelgroep: ambulante begeleiders, beleidsmedewerkers, bouwcoördinatoren, bestuurders, bovenscholings managers, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten, leden pcl, leden zorgplatform/ commissie, logopedisten, orthopedagogen, remedial teachers en andere belangstellenden.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs, ouderorganisaties, sectororganisaties, educatieve infrastructuur, besturen.

In het onderwijsveld is behoefte aan meer duidelijkheid over de vraag op welke manier de zorgmiddelen in het kader van Passend Onderwijs in de toekomst verdeeld gaan worden. Aanleiding voor deze behoefte is de heroverweging binnen het Passend Onderwijs wat betreft de budgettering van de onderwijszorg. Wat betreft de toekomstige verdelingssystematiek van het zorgbudget kunnen grofweg twee varianten geschetst worden:

1. De eerste variant is de keuze om de bestaande bekostigingssystematiek te continueren. Dat wil zeggen dat aan de hand van objectieve criteria wordt bepaald welke leerlingen voor welke speciale zorg in aanmerking komen. Als leerlingen aan die criteria voldoen, wordt het zorgbudget toegekend.
2. De geschetste veranderingen in de wijze waarop de zorgmiddelen verdeeld gaan worden, maken dat er behoefte is aan een andere beoordelingssystematiek van de zorgzwaarte van leerlingen. In plaats van de stoornisgerichte slagboomdiagnostiek is er meer behoefte aan een vorm van handelingsgerichte diagnostiek op basis van de intensiteit van de onderwijszorg die een leerling nodig heeft. Scholen krijgen dan een budget dat rechtstreeks is gerelateerd aan de zorg die zij moeten bieden. Het geld volgt de leerling, de bekostiging is volledig gekoppeld aan de onderwijsbehoeften.

Omdat deze tweede variant voor veel samenwerkingsverbanden nog nieuw is, zijn er verschillende instrumenten om besturen te ondersteunen die de tweede variant in hun samenwerkingsverband vorm willen geven. In de workshop gaan we in op drie aanpakken die op dit moment op de markt zijn. Het betreft de aanpak van het Vraag Profiel Instrument (VPI), de aanpak van de CED-Groep en de aanpak van Sardes. Deze aanpakken worden in de workshop toegelicht en vergeleken.

Jos van der Pluijm, Penna Onderwijsadviseurs, Dongen, is als onderwijsadviseur met name actief in grote landelijke projecten in het primair en voortgezet onderwijs. Op dit moment betrokken bij projecten op het gebied van opbrengstgericht werken, verbeteren van taal-, lees- en rekenonderwijs en Passend Onderwijs. Specialiteit: Passend Onderwijs met name zorgprofielen en zorgzwaarte, Opbrengstgericht Werken

088.0W**Integraal handelingsgericht zorgtoewijzen en het verdelingsvraagstuk****Workshop Passend Onderwijs**

Door Dick Rasenberg

Woensdag 23 maart 2011 13.45-15.00 uur**Doelgroep:** alle betrokkenen bij het onderwijs.**Achtergrond:** basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs, ouderorganisaties, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, sectororganisaties, besturen.

Het hele veld van speciaal onderwijs en zorg is in beweging. Scholen en hun besturen denken na over de vraag hoe Passend Onderwijs er in de toekomst uit moet komen te zien. Daarnaast zijn gemeenten bezig met de ontwikkeling van het Centrum Jeugd en Gezin. Overal buigt men zich over de vraag hoe onderwijs en zorg beter met elkaar verbonden kunnen worden.

Veel scholen kiezen het handelingsgericht werken daarbij als uitgangspunt. Bij de analyse van de problemen die een kind ervaart in zijn of haar ontwikkeling, worden de verschillende leefwerelden van het kind betrokken. Dat vraagt een goede multidisciplinaire probleematixatie. Daarvoor is maximale expertise vanuit zowel de onderwijs- als de gezinskant nodig. Hoe brengen we dat in de praktijk? Hoe zorgen we dat scholen en intern begeleiders hun rol naar behoren kunnen oppakken? Wat is er nodig om als school te kunnen aansluiten bij de concrete onderwijsbehoeften van kinderen? Hoe zorgen we dat de noodzakelijk arrangementen van onderwijs en zorg snel en effectief te realiseren zijn?

In deze workshop gaan we onder meer in op de vraag wat dit betekent voor de samenwerking met het speciaal onderwijs en de REC's. Hoe houden we het eenvoudig en overzichtelijk? En de lijnen kort? Wat doe je op school en wat bovenschools? Wat betekent dit voor bestaande ZAT's? En hoe vindt dit alles zijn uitwerking in de afspraken op het niveau van de lokale educatieve agenda en de regionale educatieve agenda?

Dick Rasenberg is trekker van het Coördinatorennetwerk PO. Als coördinator voor een groot aantal samenwerkingsverbanden in en om Amsterdam, en als adviseur op het gebied van de samenwerking tussen het regulier onderwijs, jeugdzorg, jeugdgezondheidszorg, cluster 4 van het speciaal onderwijs en het preventieve, lokale veld (CJG), werkt Dick Rasenberg al vele jaren aan de vormgeving van WSNS.

089.0W**IVO: Indicatiestelling vanuit onderwijsbehoefte****Workshop Passend Onderwijs**

Door Irma Miedema en Alfons Timmerhuis

Woensdag 23 maart 2011 13.45-15.00 uur*Doelgroep: bestuurders, bovenschools managers, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten.**Achtergrond: alle achtergronden.*

Onder Passend Onderwijs houden de CvI's op te bestaan. Het is aan de samenwerkende partners vanuit primair en speciaal onderwijs, en vanuit voortgezet en speciaal onderwijs, om de toewijzing van de onderwijszorg goed, eerlijk en helder te regelen. Het instrument IVO kan daarbij helpen. Wanneer de partners willen toewijzen op basis van de onderwijsbehoefte van de leerlingen, wanneer de partners op zoek zijn naar een aanpak van en voor de scholen, waarbij de externe experts een belangrijke ondersteunende (maar niet bepalende) rol hebben, wanneer eenvoud en inzichtelijkheid een streven zijn, is het gebruik van IVO een interessante optie.

IVO is een heel pragmatisch instrument dat de vraag – de onderwijsbehoefte van de leerling – koppelt aan het aanbod – de voorzieningen. Hoe dat in zijn werk gaat is onderwerp van deze workshop. We behandelen de uitgangspunten, en lopen een toewijzingsprocedure na voor een virtuele leerling. Bovendien leggen we de verbinding met het toewijzen van onderwijszorg op basis van schoolprofielen, en met de inrichting van een financiële structuur op de onderwijszorg binnen het samenwerkingsverband (en de samenwerkende samenwerkingsverbanden).

*Irma Miedema is senior projectcoördinator binnen de unit onderwijszorg van Sardes in Utrecht.**Specialiteit: organisatieontwikkeling in het onderwijs, samenwerkingsverbanden rond leerlingenzorg, indicatiestelling, onderwijsontwikkeling vanuit de onderwijsbehoeften van leerlingen.**Alfons Timmerhuis is senior projectcoördinator binnen de unit onderwijszorg van Sardes in Utrecht.**Specialiteit: beleidsondersteuning onderwijszorg (Passend Onderwijs), expertisecentra/centra Passend Onderwijs, zorgprofielen, indicatiestelling en onderwijsinnovatie*

090.0W**Meer en betere zorgteams/ZAT in PO***Workshop Passend Onderwijs*

Door Cecile Godefrooy

Woensdag 23 maart 2011 13.45-15.00 uur*Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.**Achtergrond: alle achtergronden.*

Samenwerking is op alle niveaus noodzakelijk om goede zorg in en om de school te realiseren. Zorg in en om school is een thema waar veel partijen bij betrokken (moeten) zijn. Het gemeentebestuur, samen met de schoolbesturen zullen afspraken moeten maken over de manier waarop de samenwerking bestuurlijk gerealiseerd wordt of verbeterd kan worden. Coördinatoren van samenwerkingsverbanden staan voor de opdracht de zorg in en om school vorm te geven en te verbeteren, samen met de zorgpartners. De samenwerking onderwijs-zorg wordt in de zorgteams op school en in Zorg- en Adviesteams op het niveau van het samenwerkingsverband gerealiseerd.

Het landelijk steunpunt ZAT, NJI heeft een kwaliteitskader opgesteld voor zorgteams en ZAT's. Op basis daarvan zijn checklisten ontwikkeld, waarbij u uw zorgteam en ZAT naast de meetlat kan leggen. Dat geeft u een indicatie van wat al goed gaat en wat nog verbeterd kan worden. Ook laten we drie filmpjes zien met aansprekende voorbeelden in het land: samenwerken met gemeente, met ouders en handelingsgericht adviseren. Wij willen u daarmee op ideeën brengen over de inrichting of verbetering van een zorgteam of ZAT.

Cecile Godefrooy, Nederlands Jeugdinstituut in Utrecht, is senior adviseur bij Marant en werkt daarnaast twee dagen per week voor het landelijk steunpunt ZAT.

Specialiteit: zorg in en om school, vormgeving en uitvoering, bestuurlijke samenwerking, samenwerking met partners in de praktijk en management- en organisatievraagstukken.

091.0W**Over onderwijszorgprofielen***Workshop Opbrengstgericht werken*

Door Jos van der Pluijm

Woensdag 23 maart 2011 13.45-15.00 uur*Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.**Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, sectororganisaties, vakbonden, besturen.*

Scholen zijn verplicht een onderwijszorgprofiel op te stellen. Inmiddels zijn er tal van instrumenten op de markt waarmee zo'n profiel opgesteld kan worden. In de workshop wordt een schets gegeven van de doelen en functies van een onderwijszorgprofiel. Tevens worden de instrumenten onderling vergeleken. Tot slot wordt met de deelnemers een verkenning uitgevoerd naar de cruciale factoren die in zo'n onderwijsprofiel aan de orde moeten komen.

Jos van der Pluijm, Penna Onderwijsadviseurs, Dongen, is als onderwijsadviseur met name actief in grote landelijke projecten in het primair en voortgezet onderwijs. Op dit moment betrokken bij projecten op het gebied van opbrengstgericht werken, verbeteren van taal-, lees- en rekenonderwijs en Passend Onderwijs. Specialiteit: Passend Onderwijs met name zorgprofielen en zorgzwaarte, opbrengstgericht werken.

092.0W

Werken met het April onderwijszorgprofiel

Workshop Passend Onderwijs

Door Ron Benjamins en een vertegenwoordiger van een school of samenwerkingsverband

Woensdag 23 maart 2011 13.45-15.00 uur

Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo, (voortgezet) speciaal onderwijs, ouderorganisaties, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, sectororganisaties, vakbonden, besturen.

Het onderwijszorgprofiel is een belangrijke bouwsteen voor het realiseren van Passend Onderwijs. In het profiel formuleert een school haar mogelijkheden, grenzen en ambities. Daarmee kan een school haar ontwikkeling bepalen, en een goede gesprekspartner van ouders en besturen zijn.

Het bestuur en het samenwerkingsverband kunnen mede op basis van de onderwijszorgprofielen bepalen welke (tussen)voorzieningen nodig zijn, welke scholen kunnen voorzien in specifieke onderwijsbehoeften van kinderen en hoe zorgmiddelen verdeeld kunnen worden.

In de workshop verkennen de deelnemers welke verwachtingen en ervaringen zij hebben rond het werken met een onderwijszorgprofiel. Welke functies moet zo'n profiel vooral hebben? Welke knelpunten ervaart of voorziet u? Wat zijn kritische succesfactoren?

Naar aanleiding van deze inbreng presenteren we de aanpak van het April Onderwijszorgprofiel en geven we een toelichting vanuit de praktijk.

Ron Benjamins is onderwijsadviseur voor OOG onderwijs en jeugd en Inschool, Amersfoort.

Specialiteit: schoolontwikkeling, Passend Onderwijs, interne- en externe communicatie, teambuilding.

093.0W**Zorgroutes in het voortgezet onderwijs****Workshop Passend Onderwijs**

Door Arjan Clijsen

Woensdag 23 maart 2011 13.45-15.00 uur

Doelgroep: beleidsmedewerkers, bestuurders, bouwcoördinatoren, leerkrachten, zorgcoördinatoren, directie, orthopedagogen en andere belangstellenden.

Achtergrond: voortgezet onderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, sectororganisaties, besturen.

In het kader van Passend Onderwijs voert KPC Groep het project 'Zorgroutes in het voortgezet onderwijs' uit, dat eind 2011 afloopt.

De workshop gaat hierop in. Eerst geven we een korte toelichting op de doelen en uitgangspunten voor het op maat ontwerpen en implementeren van een zorgroute in school (vmbo en havo/vwo). Er worden enkele prototypes van een zorgroute in het voortgezet onderwijs getoond. Daarbij gaan we in op de stappen die in de zorgroute gezet worden op groepsniveau, schoolniveau en bovenschools niveau. Centraal staat de leraar die bij het afstemmen van het onderwijs op de onderwijsbehoeften van de leerlingen samen met haar/zijn collega's, in aangepaste vorm, de cyclus 'handelingsgericht werken' uitvoert. De leraren worden daarbij ondersteund door medewerkers in de onderwijszorg in de tweede en derde lijn van school.

Vervolgens besteden we aandacht aan de aandachtspunten bij het implementeren van een zorgroute in school en bij de professionalisering van leraren en andere actoren in de onderwijszorg. Hierbij komen ook de ervaringen van de pilotscholen aan bod.

Graag willen wij met u van gedachten wisselen over de vraag hoe je op maat een zorgroute in een school voor voortgezet onderwijs kunt ontwerpen en implementeren. Daarnaast willen we met u verkennen hoe aansluitend op 1-Zorgroute in het primair onderwijs een doorgaande onderwijszorg in het voortgezet onderwijs geboden kan worden.

Arjan Clijsen is coördinator Passend Onderwijs bij KPC Groep in 's-Hertogenbosch. Hij is een van de ontwikkelaars van 1-Zorgroute in het primair onderwijs en nauw betrokken bij het ontwikkelen en beproeven van zorgroutes voor het voortgezet onderwijs.

Specialiteit: implementatie 1-Zorgroute in het (speciaal) basisonderwijs, handelingsgericht werken, implementatie van leerlijnen, werken vanuit een ontwikkelingsperspectief voor leerlingen, opbrengstgericht werken, taal en rekenen.

**094.1W
en
094.2W**

Bekostiging Passend Onderwijs

Workshop Passend Onderwijs

Door Bé Keizer

Woensdag 23 maart 2011 13.45-15.00 en 15.15-16.30 uur

***Doelgroep:** beleidsmedewerkers, bestuurders, bouwcoördinatoren, bovenscholen managers, coördinatoren swv, directie, leden pcl, leden zorgplatform/commissie en andere belangstellenden.*

***Achtergrond:** basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs, ouderorganisaties, samenwerkingsverbanden, sectororganisaties, vakbonden, besturen.*

Ieder kind heeft recht op passend onderwijs en daarbij dienen de benodigde middelen voor de extra zorg dat kind te volgen. Passend onderwijs is maatwerk en dus moet die bekostiging dan ook maatwerk zijn. Het geven van passend onderwijs is geen eenvoudige opgave, maar dat is het zeker ook niet wat die maatwerk-bekostiging betreft. De PCL moet dus een extra dimensie aan deskundigheid ontwikkelen: nadat het zorgprobleem is beschreven, dient er een handelingsplan te worden opgesteld waarin de concrete ondersteuning in termen van vereiste expertise en ondersteuning, en de vereiste hulp- en leermiddelen kwalitatief en kwantitatief worden weergegeven met het daarbij behorende prijskaartje. Zal dat gaan lukken?

De huidige bekostiging van 2.200 miljoen euro aan middelen voor zorg wordt ingrijpend herverdeeld over de samenwerkingsverbanden en de scholen voor regulier en (voortgezet) speciaal onderwijs. Het geld van de rugzakken en de ambulante begeleiding wordt op een andere wijze toegedeeld en het is de bedoeling dat de beschikbare middelen voor het (voortgezet) speciaal onderwijs worden verevend omdat dat 'eerlijker' zou zijn. Dit leidt tot herverdelingsproblemen en forse overgangsmaatregelen, ook wat de arbeidsvoorwaardelijke gevolgen betreft. Kortom, een problematiek die het verdient om er flink over tekeer te gaan!

Maar dan wel op basis van een deugdelijke kennis van zaken. EN HET HUIDIGE KABINET WIL RUIM 300 MILJOEN BEZUINIGEN! WAT BETEKENT DAT?

Bé Keizer is senior beleidsadviseur Passend Onderwijs.

Specialiteit: bedrijfsvoering funderend onderwijs.

**095.1H
en
095.2H**

Actualiteiten

Hoorcollege Passend Onderwijs

Door Henk Keesenberg

Woensdag 23 maart 2011 13.45-15.00 en 15.15-16.30 uur

***Doelgroep:** alle betrokkenen bij het onderwijs.*

***Achtergrond:** alle achtergronden.*

Henk Keesenberg gaat in zijn hoorcollege uitgebreid in op de nieuwe ontwikkelingen rond Passend Onderwijs. Wetgeving, bekostiging en organisatie zullen worden toegelicht.

Telkens wordt de link gelegd met de eigen ontwikkelingen op de scholen, maar vooral op het niveau van het samenwerkingsverband en het speciaal onderwijs.

Henk Keesenberg is landelijk coördinator Passend Onderwijs.

096.0W

Ambulante begeleiding

Workshop Passend Onderwijs

Door Peter Mol

woensdag 23 maart 2011 15.15-16.30 uur

***Doelgroep:** ambulante begeleiders, bouwcoördinatoren, bovenscholings manager, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten, leden pcl, leden zorgplatform/commissie, orthopedagogen, remedial teachers en andere belangstellenden.*

***Achtergrond:** basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo, (voortgezet) speciaal onderwijs, samenwerkingsverbanden, besturen.*

Mogelijkheden, uitdagingen en grenzen zorgen dat de rol van de ambulante begeleider verandert. Passend Onderwijs (gericht op gedragsproblematiek) is:

- het voorkomen van gedragsproblemen door het optimaliseren van leerkrachtgedrag en omgeving
- het adequaat reageren bij opvallend gedrag in de school
- het creëren van een zorgstructuur waarbij leerlingen met gedragsproblemen al dan niet in een speciale setting goed en aangepast onderwijs krijgen.

De nadruk ligt op het voorkomen van gedragsproblemen, waardoor de noodzaak tot het adequaat reageren en het creëren van speciale settingen geminimaliseerd worden.

In de workshop bespreken wij de mogelijke rol van de ambulante begeleider cluster 4 in dit geheel, bijvoorbeeld door het creëren van een school- en klassenklimaat waardoor gedragsproblematiek voor een deel voorkomen wordt. De handreikingen die we aanbieden zijn direct toepasbaar.

***Peter Mol** is orthopedagoog en directeur van het Noord-Hollandse REC 4.5/nascholingsinstituut REC 4.5. Specialisten in gedrag en onderwijs.*

Specialiteit: ambulante begeleiding, niveaus en inhoud zorgstructuur regulier onderwijs.

097.0W

Handelingsgericht diagnosticeren in zorgteams en ZAT's

Workshop Passend Onderwijs

Door Marina Moerkens en Karen van Kooten

Woensdag 23 maart 2011 15.15-16.30 uur

***Doelgroep:** alle betrokkenen bij het onderwijs.*

***Achtergrond:** alle achtergronden.*

Passend Onderwijs, zorg in en om de school en opbrengstgericht werken zijn de speerpunten voor de komende jaren. Gelukkig is er de afgelopen jaren al veel ontwikkeld waar we op voort kunnen bouwen. Denk aan de onderwijs- en zorgroute (OZR), het zorgteam op school, het bovenscholings ZAT en handelingsgericht werken.

In de workshop integreren we alle ingrediënten en gaan we dieper in op de combinatie OZR – zorgteam - ZAT en HGW. Na een korte presentatie is er nadrukkelijk ruimte voor uitwisseling van praktijkervaringen (wat gaat goed, wat zijn de dilemma's, wat verdient verbetering, tips aan elkaar). Samen richten we de focus op het ontdekken, benutten en creëren van kansen.

***Marina Moerkens** is GZ-psycholoog en werkt als adviseur bij het Nederlands Jeugdinstituut in Utrecht. De focus ligt daarbij op de zorg in en om de school: onderwijs- en zorgroute, zorgteam, ZAT en CJG, handelingsgericht werken, integrale keten onderwijs en (jeugd)zorg.*

Specialiteit: zorg in en om de school.

***Karen van Kooten**, Samenwerkingsverband WSNS Regio Zutphen, is orthopedagoog en voorzitter van het ZAT in Zutphen. Zij geeft trainingen over handelingsgericht werken aan schoolteams, intern begeleiders, directies en zorgadviesteams.*

Specialiteit: handelingsgericht werken en 1-Zorgroute.

098.0W**Onderwijszorgprofiel, Framework; Invoeringsprogramma Passend Onderwijs****Workshop Passend Onderwijs**

Door Rob Franke en Piet Vogel

Woensdag 23 maart 2011 15.15-16.30 uur***Doelgroep:** alle betrokkenen bij het onderwijs.****Achtergrond:** basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs, voortgezet onderwijs, ouderorganisaties, samenwerkingsverbanden, sectororganisaties, vakbonden, besturen.*

Veel scholen willen Passend Onderwijs invoeren en daarbij niet wachten tot 2012 of 2013, als het wettelijk ingevoerd moet worden. Het Invoeringsprogramma Passend Onderwijs van Framework is één van de negen Onderwijs-Zorgprofielen, die in de handreiking van het Landelijk Referentiekader wordt aangeboden. Wat dit programma uniek maakt, is dat het niet alleen de huidige situatie beschrijft, maar ook de gewenste. Via dit programma kan zelfs het onderwijszorgbudget transparant worden toebedeeld aan de scholen en binnen de school aan de klassen. Door de diversiteit van de leerlingpopulatie en de professionaliteit van het schoolteam vast te stellen, zetten we de noodzakelijke ondersteuning en scholing in.

Het programma gaat uit van de dertien pijlers voor Passend Onderwijs, die geleidelijk de komende jaren in de school worden ingevoerd. Ieder maakt hierin zijn eigen keuze.

Het programma levert u een schoolbeschrijving (met Onderwijs-Zorgprofiel), een invoeringsplan, een monitor, een scholing- en ondersteuningsplan en tenslotte een kennisbank op.

We laten u dit ervaren door een praktische presentatie waarin ook het veld (een coördinator van een SWV) aan het woord komt.

***Rob Franke**, Framework Educatieve Dienstverlening, Alphen aan den Rijn, begeleidt samenwerkingsverbanden, besturen en scholen bij de vormgeving van Passend Onderwijs. Daarnaast organiseert hij studiereizen.*

Specialiteit: Passend Onderwijs en de gevolgen daarvan voor de dagelijkse praktijk.

***Piet Vogel** is coördinator van het Samenwerkingsverband 41-07 (Zuid-Holland). Daarvoor werkte hij als leraar en intern begeleider in het regulier onderwijs. Binnen het samenwerkingsverband is ook een expertisecentrum opgenomen, die de scholen dagelijks begeleidt.*

Specialiteit: begeleiding van scholen bij de verder vormgeving van Passend Onderwijs. Het toedelen van onderwijszorgbudgetten op basis van diversiteit.

099.0W

Samenwerken met het speciaal onderwijs

Workshop Passend Onderwijs

Door Kees Kuijs

Woensdag 23 maart 2011 15.15-16.30 uur

***Doelgroep:** ambulante begeleiders, beleidsmedewerkers, bestuurders, bovenschool managers, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leden pcl, leden zorgplatform/commissie en andere belangstellenden.*

***Achtergrond:** basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs, ouderorganisaties, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, sectororganisaties, vakbonden, besturen.*

Samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs is van cruciaal belang voor de succesvolle vormgeving van Passend Onderwijs. Enerzijds zijn regulier en speciaal onderwijs tot elkaar 'veroordeeld' (zowel financieel als bestuurlijk), anderzijds (en nog veel belangrijker) genereert samenwerking veel meerwaarde voor beide sectoren. Tijdens de workshop komen de vele verschillende manieren waarop deze samenwerking vorm kan krijgen aan de orde. Over ervaringen van good practice zal informatie worden gegeven. Onderlinge uitwisseling van eigen ervaringen en wensen krijgt eveneens de ruimte.

***Kees Kuijs** is lid van het Informatiepunt Passend Onderwijs. Hij is betrokken bij onder meer de projecten 'Kwaliteitsagenda (v)so' en 'Gedragswerk' en ondersteunt landelijke en regionale initiatieven Passend Onderwijs. Specialiteit: procesbegeleiding Passend Onderwijs, onder meer vanuit de invalshoek van het speciaal onderwijs en de relatie met de jeugdzorg.*

100.0W

Samenwerking WSNS en SO voor Passend Onderwijs, met rol ZAT

Workshop Passend Onderwijs

Door Gerard Bouma en Bart van Kessel

Woensdag 23 maart 2011 15.15-16.30 uur

***Doelgroep:** alle betrokkenen bij het onderwijs.*

***Achtergrond:** alle achtergronden.*

Het onderwijs heeft partners nodig om Passend Onderwijs voor alle leerlingen te kunnen realiseren. De samenwerking met speciaal onderwijs is daarbij van cruciaal belang, onder andere voor het organiseren van passende onderwijsarrangementen. Daarnaast heeft het gehele onderwijsveld de partners in de (jeugd-)zorg nodig voor het zorgcontinuüm in het samenwerkingsverband of de regio.

In deze workshop schetsen we eerst het 'speelveld' voor samenwerking, dat niet alleen door Passend Onderwijs in beweging is. Een vergelijkbare ontwikkeling is gaande binnen de Jeugdzorg. Voor een gezamenlijke aanpak is het tevens noodzakelijk dat zorgteam en Zorgadviesteam kunnen rekenen op de partners van het Centrum Jeugd en Gezin. Na deze schets en actuele stand van zaken van vier te verbinden ontwikkelingen, blijkt dat het onderwijs en gemeenten wel erg veel voor elkaar kunnen betekenen. Het onderwijs heeft baat bij een goede samenwerking en daarom gaan we nader in op de voorwaarden voor goede samenwerking en bespreken we de mogelijkheden voor ieder samenwerkingsverband met zijn partners. Wat werkt, wat zijn knelpunten en valkuilen in de samenwerking, wat zijn de opbrengsten van samenwerking.

Dan gaan we samen aan de slag. We bespreken de aanpak om te komen tot een werkagenda voor de eigen regio.

***Gerard Bouma**, Nederlands Jeugdinstituut in Utrecht, is senior adviseur afdeling onderwijs en jeugdzorg. Hij houdt zich bezig met het informeren en verbinden van partners voor inhoudelijke en bestuurlijke samenwerking onderwijs en (jeugd-) zorg.*

Specialiteit: inhoudelijke, organisatorische en bestuurlijke ontwikkeling Passend Onderwijs en de samenwerking van partners onderwijs en zorg.

***Bart van Kessel**, Nederlands Jeugdinstituut in Utrecht.*

101.0W

Thuiszitters aan stuurboord of aan bakboord

Workshop Passend Onderwijs

Door Hans den Dulk

Woensdag 23 maart 2011 15.15-16.30 uur

Doelgroep: *ambulant begeleiders, beleidsmedewerkers, bouwcoördinatoren, bovenschools managers, coördinatoren swv, directie, intern begeleiders, leerkrachten, leden pcl, leden zorgplatform/commissie, logopedisten, orthopedagogen, remedial teachers en andere belangstellenden.*

Achtergrond: *basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo, (voortgezet) speciaal onderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, besturen.*

We hebben circa 3000 thuiszitters per jaar. Elke thuiszitter is weer een gemiste kans. De interne zorgstructuur van een school (in het primair en voortgezet onderwijs en het rec) biedt kansen voor collega's om elkaar te ondersteunen in het omgaan met problemen. De leerlingbespreking is het moment waarop docenten als professionals samen plannen maken om mogelijke handelingsverlegenheid het hoofd te bieden. In het boek 'Handelingsplanning in het Voortgezet Onderwijs' wordt een aantal nuttige instrumenten aangereikt om te gebruiken bij gezamenlijk overleg binnen de school ter voorkoming van schooluitval. Behalve een sturend leerlingvolgsysteem, een prognosematrix en een eenvoudig handelingsplanmodel wordt in de workshop ook een nieuwe bespreektechniek met rode, oranje en groene leerlingen geïntroduceerd. Groen of rood refereert respectievelijk aan rechts of links, doorrijden of stoppen en stuurboord of bakboord als metafoor voor Thuiszitters aan boord. De kleur rood is daarin een risicofactor om thuiszitter te worden, oranje betekent extra aandacht en groen is de veilige zone. Deze nieuwe bespreektechniek is uiterst simpel, goed overdraagbaar en transparant. Het helpt intern begeleiders, mentoren en docenten om met leerlingen en met elkaar te praten over de kleur van de leerling in de beleving van de school, teneinde tijdig preventieve maatregelen te kunnen nemen tegen schooluitval, spijbelen of thuiszitten.

Hans den Dulk, Gedragswerk, Culemborg, is orthopedagoog, auteur, trainer en sparringspartner bij Gedragswerk.

Specialiteit: analytisch denken om tot een goede diagnose te komen van waaruit een planmatige aanpak tot de gewenste resultaten leidt. De relatie met de leerling, met de klant en met ketenpartners staat daarin centraal.

102.0W

Wat gebeurt er met Cluster 4-leerlingen?

Workshop Passend Onderwijs

Door Corine van Helvoirt

Woensdag 23 maart 2011 15.15-16.30 uur

Doelgroep: *alle betrokkenen bij het onderwijs.*

Achtergrond: *basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo, (voortgezet) speciaal onderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur.*

De groei van cluster4-leerlingen zowel in het speciaal onderwijs maar vooral ook in de leerlinggebonden financiering heeft ertoe geleid dat er is besloten tot budgettering. Daar zijn ook nog de bezuinigingen van 300 miljoen bijgekomen. Dat betekent dus ook dat de uitwerking hiervan vooral zijn weerslag zal krijgen binnen cluster 4: er kunnen minder leerlingen naar het speciaal onderwijs; en er is minder budget beschikbaar voor ondersteuning van gedragsmatig moeilijke leerlingen in het regulier onderwijs. Hoe voorkomen we dan dat er steeds meer leerlingen thuis komen zitten omdat er geen passende onderwijsplek voor hen beschikbaar is? De workshop bespreekt 'good practices' en inventariseert de mogelijkheden.

Corine van Helvoirt is manager bij de landelijke vereniging Cluster4 en beleidsadviseur speciaal onderwijs voor de PO-Raad. Daarnaast voert zij projecten uit voor de Stichting Projecten Speciaal Onderwijs.

Specialiteit: expertise cluster 4 en gedragsmanagement.

103.0W

Zorgplatform+: het digitaal loket

Workshop Passend Onderwijs

Door Bart Vollmuller en/of Corjohn van der Beek

Woensdag 23 maart 2011 15.15-16.30 uur

Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs.

Achtergrond: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs, samenwerkingsverbanden, educatieve infrastructuur, sectororganisaties, besturen.

Groepen scholen werken in een samenwerkingsverband of in een gemeente samen met verschillende scholen, experts en aanbieders van zorg. Om zorgvragen in te dienen is er nu een digitaal loket. Scholen kunnen digitaal hun gegevens aan het zorgplatform doorgeven. Scholen die ParnasSys of @vo gebruiken kunnen dit zelfs digitaal vanuit ParnasSys of @vo doen!

Daarnaast biedt het loket de mogelijkheid om de zorgvragen te bespreken en de mogelijkheid om arrangementen met bijbehorende budgetten toe te wijzen. Via internet worden informatieronden gepland of fysieke besprekingen waarvoor de deelnemers specifiek worden uitgenodigd en waarvoor de vergaderstukken digitaal beschikbaar zijn.

In de workshop laten we het zorgplatform zien. We laten de mogelijkheden zien en gaan dan met de deelnemers in gesprek over de vraag of dit instrument de scholen kan helpen om het 1-loket of het ZAT te ondersteunen. Ook laten we zien hoe zorgprofielen in budgetten in het zorgplatform kunnen worden opgenomen.

Bart Vollmuller, Driestar Educatief in Gouda, houdt zich vooral bezig met het bouwen en ontwikkelen van applicaties (ParnasSys, ZIEN! en zorgplatformplus). Daarnaast is Bart Vollmuller als WSNS coördinator werkzaam.

Specialiteit: ict en zorg.

Corjohn van der Beek, Driestar Educatief in Ridderkerk, is onderwijsadviseur en voorzitter van de PCL in Barendrecht/ Gouda. Ook is hij coördinator leerlingenzorg.

LUNTEREN OP MAAT

Lunteren op maat

LOM1 Maandag 21 maart 2011 op afspraak

LOM2 Dinsdag 22 maart 2011 op afspraak

LOM3 Woensdag 23 maart 2011 op afspraak

Wie een vraagstuk aan een expert wil voorleggen heeft daartoe tijdens de conferentie de gelegenheid. U kunt zich hiervoor aanmelden in stap 2 van de online inschrijving.

Formuleer uw vraag in het invulveld onder de keuzeworkshops op de dag dat u een expert wil raadplegen. Met de projectleiding van de conferentie wordt bezien op welke wijze wij aan dit verzoek kunnen voldoen. Als er afstemming nodig is, wordt voorafgaand aan de conferentie contact met u opgenomen.

Participanten

LOM1 Maandag 21 maart 2011 op afspraak

LOM2 Dinsdag 22 maart 2011 op afspraak

LOM3 Woensdag 23 maart 2011 op afspraak

Wie een vraagstuk aan een expert wil voorleggen heeft daartoe tijdens de conferentie de gelegenheid.

U kunt zich hiervoor aanmelden in stap 2 van de online inschrijving.

Formuleer uw vraag in het invulveld onder de keuzeworkshops op de dag dat u een expert wil raadplegen. Met de projectleiding van de conferentie wordt bezien op welke wijze wij aan dit verzoek kunnen voldoen. Als er afstemming nodig is, wordt voorafgaand aan de conferentie contact met u opgenomen.

De conferentie 'Tien jaar leren in Lunteren' is tot stand gekomen onder meer met hulp en inzet van onderstaande instellingen.

PO-Raad

De PO-Raad is de sectororganisatie voor de besturen uit het primair onderwijs (basisscholen, speciale basisscholen en scholen voor speciaal onderwijs).

www.poraad.nl

Taalleesverbetertrajecten

Rond de 1.200 basisscholen en 150 scholen voor speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs nemen deel aan de taalleesverbetertrajecten.

www.taalpilots.nl

Rekenverbetertrajecten

Aan de rekenverbetertrajecten nemen rond de 500 basisscholen deel en 65 scholen voor speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs.

www.rekenpilots.nl

Nederlands Jeugd Instituut

Landelijk kennisinstituut voor jeugd- en opvoedingsvraagstukken.

www.nji.nl

Op Maat-trajecten

Twintig schoolbesturen die voorop lopen met Opbrengstgericht werken nemen deel aan een Op Maat-traject Opbrengstgericht werken. Opbrengstgericht werken wordt in samenhang met taal/lezen of rekenen/wiskunde ontwikkeld.

<http://schoolaanzet.nl/opbrengstgerichtwerken>

Passend Onderwijs

De organisatie Passend Onderwijs heeft tot doel regionale ontwikkelingen in het land zodanig te begeleiden, te ondersteunen en te coördineren dat in de komende jaren voor iedere leerling een passend onderwijsaanbod werkelijkheid wordt.

www.passendonderwijs.nl

Projectbureau Kwaliteit

Het Projectbureau Kwaliteit voert verschillende landelijke trajecten uit. Dit gebeurt onder verantwoordelijkheid van de PO-Raad en samen met het ministerie van Onderwijs, cultuur en wetenschap.

www.schoolaanzet.nl

Colofon

Informatie:

www.conferentielunteren.nl

www.schoolaanzet.nl

Inschrijven:

www.deelnameregistratie.nl

Uitgave:

PO-Raad/Projectbureau Kwaliteit

Postbus 85246

3508 AE Utrecht

Tekst, redactie en coördinatie:

Roel Weener

Gea Spaans

Léon Winkels

Gert Gelderblom

Jos van der Pluijm

Henk Keesenberg

Susan de Boer

Maike Rittershaus

Fotografie:

André Ruigrok

Vormgeving en drukwerk:

H3 Groep Marketing & Communicatie

Drukkerij Holland bv

Conferentielocatie:

Congrescentrum De Werelt in Lunteren

